

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟ ΘΕΜΕΛΙΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΑΓΓ. ΤΑΣΙΝΟΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΑΓΓ. ΤΑΣΙΝΟΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟ ΘΕΜΕΛΙΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ISBN 960 - 7278 - 08 - 9

αγέρι

β' έκδοση

**ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
ΤΟ
ΘΕΜΕΛΙΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ**

ISBN: 960 - 7278 - 08 - 9

Αναστάσιος Αγγ. Τασινός

Παπαφλέσσα 7

Ανατολή Ιωαννίνων

T.K. 45221

E mail: atasinos@yahoo.gr

blogs.sch.gr/tasostasinος

Εκδόσεις **αγέρι**

Σαμψούντος 56 - Νίκαια

Τηλ. : 2104909873

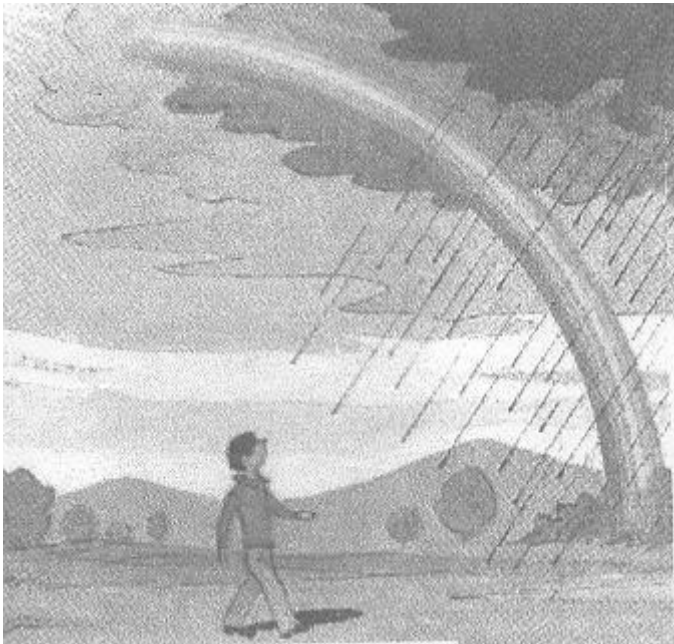
Fax: 2104303252

E-mail: info@ageribookstore.gr

Επιτρέπεται η πιστή αναδημοσίευση και αναπαραγωγή του παρόντος έργου ή μέρους αυτού, με την προϋπόθεση να αναφέρεται ο δημιουργός του και να μη γίνεται επ' αμοιβή.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΑΓΓ. ΤΑΣΙΝΟΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
ΤΟ
ΘΕΜΕΛΙΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

αγέρι

Στους μαθητές μου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
• Πρόλογος	9
• Σημείωμα δεύτερης έκδοσης.....	15

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

• Η Παιδεία στην εποχή μας	19
• Η εννιάχρονη υποχρεωτική Εκπαίδευση.....	23
• Το διάγραμμα της Εκπαίδευσης.....	27
• Μια πρόταση εκτός εποχής.....	31
• Διδακτικά βιβλία και ο ρόλος του δασκάλου σήμερα.....	35
• Ο ρόλος του σχολικού συμβούλου.....	57
• Καταμερισμός των μαθημάτων σε ειδικότητες	63
• Ειδική τάξη.....	67
• Ενισχυτικές διδασκαλίες	69
• Άλλες απόψεις για την Παιδεία.....	71

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

• Ηλεκτρονικός αναλφαριθμητισμός.....	81
• Πολλαπλό βιβλίο.....	83
• Πείραμα Stanley Milgram.....	97

• Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα	105
• Εξομοίωση και μεταπτυχιακές σπουδές.....	107
• Ευρωπαϊκά προγράμματα	111
• Διαπολιτισμικό σχολείο.....	113
• Βαθμολογία	115
• Ο ρόλος του διευθυντή και υποδιευθυντή	123
• Μεταθέσεις εκπαιδευτικών.....	147
• «Πολιτιστικά κέντρα» της εποχής μας	149
• Απεργίες και συνδικαλισμός.....	153
• Επίλογος	159
• Επιστολές και κριτικές για το «Δημοτικό Σχολείο το Θεμέλιο της Παιδείας».....	163

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το Φθινόπωρο του 1996, κατέθεσα την εργασία μου «**ΑΠΟΨΕΙΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ (Κυρίως για τη Δημοτική Εκπαίδευση)**», στους αρμόδιους φορείς της πολιτείας, στους ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών που εκτιμώ, στους συγγενείς και φίλους. Ένωσα έτσι, να εκπληρώνεται το χρέος της ευθύνης μου για την υπολειτούργια της Δημοτικής Εκπαίδευσης.

Για το Δημοτικό Σχολείο λίγος ασχολήθηκαν με στοιχεία βγαλμένα απ' τη σχολική πράξη. Γι' αυτό και η εργασία μου δεν πέρασε απαρατήρητη.

Έλαβα μερικές αξιολογικές επιστολές αναγνώρισης και κριτικής της εργασίας μου, μεταξύ των οποίων και μια αναπάντεχη απ' το γραφείο του πρωθυπουργού κ. **Κωνσταντίνου Σημίτη** (σελ.13).

Ενδιαφέρον για την αξιοποίηση της εργασίας έδειξε και ο καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρωτοπρεσβύτερος κ. **Μεταλληνός Γεώργιος** (σελ.14).

Σχολιασμό στις απόψεις της εργασίας άσκησε ο συγγραφέας-φιλόλογος κ. **Ρένος Αποστολίδης**. Τα σταράτα λόγια του, κυρίως, εκεί που υπήρχε διαφορετική άποψη με προβληματίσαν έντονα (σελ.14).

Μια ενθαρρυντική επιστολή έλαβα από το δημοσιογράφο - πρώην διευθυντή του Οικονομικού Ταχυδρόμου και νυν ευρωβουλευτή - κ. **Γιάννη Μαρίνο** (σελ.14).

Εύστοχες παρατηρήσεις στο περιεχόμενο της εργασίας (πριν τη δημοσίευσή της), που με προφύλαξαν από λάθη και παραλείψεις, μου έκανε ο δάσκαλος του 5^{ου} Δημοτικού Σχολείου Ιωαννίνων κ. **Βασίλειος Τασινός**.

Τους ευχαριστώ θερμά όλους, γιατί σε κρίσιμες στιγμές του προσωπικού αγώνα δεν ένιωσα μοναξιά και κράτησα ζωντανό το ενδιαφέρον μου για την αναβάθμιση της Δημόσιας Εκπαίδευσης.

Οι επιστολές αυτές μου θύμισαν ακόμη, τους στίχους του μεγάλου Αλεξανδρινού ποιητή, του άρχοντα του λόγου, **Κωνσταντίνου Καβάφη**, απ' τη «Σατραπεία»:

*«Άλλα ζητεί η ψυχή σου, γι' άλλα κλαίει·
τον έπαινο του Δήμου και των Σοφιστών,
τα δύσκολα και ανεκτίμητα Εύγε».*

Την εν λόγω εργασία συμπεριέλαβα στο πρώτο μέρος του βιβλίου **«ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟ ΘΕΜΕΛΙΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ»**.

Λαθμεμένα εκτίμησα ότι η εργασία μου από την στιγμή που έφθασε στους αρμόδιους φορείς, το 1996, ολοκλήρωσε και την αποστολή της. Η εκτίμηση αυτή καθυστέρησε την ευρύτερη δημοσίευσή της για τεσσεράμισι χρόνια. Ακόμη και να είχαν υιοθετηθεί οι προτάσεις της εργασίας, πάλι είχε λόγους να δει το φως της ευρύτερης δημοσίευσης, γιατί τα γραφόμενά μου αποτυπώνουν μια εκπαιδευτική εποχή. Το λάθος όμως έγινε και ο χρόνος δε γυρίζει πίσω.

Οι απόψεις των πολιτικών που επικαλούμαι στη θεματική ενότητα «Άλλες απόψεις για την Παιδεία», χρησιμοποιήθηκαν τη δεδομένη στιγμή, με σκοπό την ισχυροποίηση των επιχειρημάτων μου και τίποτε περισσότερο. Παίρνουν όμως εκ των πραγμάτων πολιτικές προεκτάσεις, κάτι που δεν ήταν στις προθέσεις μου. Αυτό μου το επισήμανε στην κριτική του ο κ. Ρένος Αποστολίδης - και έχει δίκιο - τονίζοντας ταυτόχρονα,

πολύ έντονα, τη διάσταση του λόγου των πολιτικών με την εκπαιδευτική πράξη.

Από το Φλεβάρη του 1980 εργάζομαι στη Δημοτική Εκπαίδευση. Χρόνια γεμάτα παιδαγωγικές, διδακτικές και πολιτιστικές εμπειρίες και ανησυχίες. Ίσως στο μέλλον να συναντηθούμε ξανά, για να μοιραστούμε αυτές τις όμορφες στιγμές, που ο χώρος αυτού του βιβλίου δεν μου επέτρεψε να γράψω. Από την πρώτη στιγμή είδα το ρόλο του δασκάλου με πολλή αγάπη, γι' αυτό και νομίζω ότι κάτι έχω να πω.

Πιστεύω ότι οι απόψεις που γράφονται με τον καθημερινό μόχθο και ιδρώτα μάχιμων δασκάλων, έχουν τη δική τους οπτική γωνία και συχνά διαφέρουν απ' αυτές που εκπορεύονται απ' το Υπουργείο Παιδείας και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Ο βιωματικός λόγος έχει πάντα τη δική του δυναμική και ανοίγει νέους δρόμους στην κατανόηση και επίλυση των προβλημάτων.

Οι πληγές που βασανίζουν χρόνια τώρα τη Δημοτική Εκπαίδευση εξακολούθουν να είναι οι ίδιες, γι' αυτό και οι προτάσεις μου διατηρούν στο ακέραιο την επικαιρότητά τους. Υπάρχουν όμως και μερικές ενδιαφέρουσες θεωρητικές απόψεις στην εργασία μου, που δεν έχουν σχέση με την επικαιρότητα.

Ένα μέρος των απόψεών μου αναφέρεται στις ανεπιτυχείς καινοτομίες που εισήχθησαν στη Δημοτική Εκπαίδευση μετά το 1981 και ισχύουν μέχρι και σήμερα. Οι καινοτομίες αυτές δεν αξιολογήθηκαν έγκαιρα με επιστημονικές έρευνες για να δούμε που οδηγούμαστε. Η κοινωνία όμως τις αξιολόγησε εις του αποτελέσματος. Σήμερα, είναι παραδεικτό απ' όλους μας ότι η Δημόσια Παιδεία νοσεί βαριά σε όλες τις βαθμίδες, ενώ η Παραπαιδεία χαιρεί άκρας υγείας.

Ένα άλλο μέρος των απόψεών μου αναφέρεται συνοπτικά στην πυραμίδα της Δημόσιας Εκπαίδευσης, στην εκπαιδευτική πολιτική, στο συνδικαλισμό και στη γενική Παιδεία.

Ελπίζω το βιβλίο μου να βάλει ένα λιθαράκι προβληματισμού και διαλόγου, στην κοινή προσπάθεια που απαιτείται για την αναστήλωση της Δημόσιας Εκπαίδευσης. Μας αξίζει μια καλύτερη Δημόσια Εκπαίδευση που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της σημερινής κοινωνίας.

Ο αναγνώστης του παρόντος βιβλίου θα αποκομίσει μια ανάγλυφη εικόνα για τη Δημοτική κυρίως Εκπαίδευση, της τελευταίας εικοσαετίας του 20ου αιώνα.

Η οικονομική και νομισματική ένωση που πραγματοποιείται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και η μετανάστευση των πολιτών, έχουν προαναγγείλει την Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση.

Η χώρα μας στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται, πρέπει να είναι οικονομικά ισχυρή και έτοιμη για να παίξει - εκτός των άλλων - το γνώριμο ρόλο, που η μοίρα και η Ιστορία της επιφύλαξε πολλές φορές στο παρελθόν: Να φέρνει Πολιτισμό στην Αγορά του Κόσμου. Για να γίνει όμως αυτό, πρέπει η ποιότητα να είναι κυρίαρχη παντού, αρχής γενομένης από το Θεμέλιο της Παιδείας, που είναι το Δημοτικό Σχολείο. Η Παιδεία δεν μπορεί να χτίζεται από τους πάνω ορόφους, όπως γίνεται σήμερα.

Πιστοί στις Παραδόσεις μας και στην Ιστορία μας και με μοχλό μια αναβαθμισμένη Παιδεία, μπορούμε να αντέξουμε στην επέλαση και την πρόκληση της Παγκοσμιοποίησης.

Νοέμβρης 2001

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

Αθήνα, 29 Οκτωβρίου 1996

Αριθ. Πρωτ. Κ. 5037.

ΠΡΟΣ: ✓ Τον κ. Αναστάσιο Αγ. Τσιινό
Πηγάσου και Καρατάσου
263 32 ΠΑΤΡΑ

Κύριε Τσιινέ,

Εκ μέρους του Πρωθυπουργού σας ευχαριστούμε για την καλοσύνη που είχατε να του στείλετε τις αξιοπρόσεκτες απόψεις και προτάσεις σας για τη Δημοτική Εκπαίδευση, με την από 18.10.96 επιστολή σας.

Σας πληροφορούμε ακόμη ότι διαδιδάσκουμε τις προτάσεις σας στο αρμόδιο Υπουργείο για την αξιολόγηση και τυχόν αξιοποίησή τους.

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ:
Υπουργείο Εθν. Παιδείας
και Θρησκευμάτων
Γραφείο κ. Υπουργού
105 57 ΑΘΗΝΑ

Πρωτοπρεσβύτερος, Μεταλληγνός Γεώργιος (18-10-1996)

«Ευχαριστώ για το πολύ ενδιαφέρον μελέτημά σας. Θα το μελετήσω με προσοχή για την αξιοποίησή του. Θα χαρώ να τα πούμε διά ζώσης.»

Ρένος Αποστολίδης (23-11-1996)

«Κι όλα σωστά όσα γράφεις και συνέχισε να τα λες, να τα γράφεις, να παλεύεις. Αλλά: Βγάλε με το τσιμπιδάκι από μέσα σου κάθε πολιτική τάση...»

Γιάννης Μαρίνος (9-1-1997)

«Συμμερίζομαι την αγανάκτησή σας για τα συμβαίνοντα στον χώρο της παιδείας, αλλά όσο ισχύει η θεσπισθείσα κατά την δεκαετία του '80 νομοθεσία, η οποία διασφάλισε την ασυδοσία δασκάλων και μαθητών, την ελάσσονα προσπάθεια και την κατάργηση της αξιοκρατίας, δεν υπάρχει καμιά ελπίδα να διορθωθούν τα κακώς κείμενα. Καθώς θα γνωρίζετε, οι συνδικαλιστές του κλάδου φρόντισαν με νύχια και με δόντια να μην αλλάξει τίποτα από αυτή την θλιβερή κατάσταση, που και τους πραγματικούς δασκάλους απογοητεύει και τους μαθητές αφήνει αγράμματους, χωρίς πρωτοβουλία και εναισθησίες, και τους γονείς εθίζει στην υπερέσπιση αυτού του καταντήματος, αντί να τους ενεργοποιεί για την ανατροπή του.

Εύχομαι και ελπίζω να παραμείνετε μαχητής και να μην απογοητευθείτε από τις προσπάθειες αχρηστεύσεως της προσφοράς σας, όπως πράττομε κι εμείς παρά τις ανάλογες απογοητεύσεις μας...»

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Πολλά καλά λόγια ακούστηκαν από στελέχη της Εκπαίδευσης, από δασκάλους και γονείς για το «Δημοτικό Σχολείο το Θεμέλιο της Παιδείας».

Απ' ότι φάνηκε το βιβλίο μίλησε στην καρδιά των αναγνωστών, συναντήθηκε με τη δική τους σκέψη και προκάλεσε συζητήσεις. Ο λόγος του απλός και καθαρός, δε γράφτηκε για να διδάξει τους αναγνώστες, αλλά για να συνομιλήσει μαζί τους. Μια συνομιλία που μπορεί να γεννήσει νέες ιδέες, νέες προτάσεις, νέους προβληματισμούς. Οι επιστολές και οι κριτικές που βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου είναι ένα απόσπασμα από τη συνομιλία αυτή.

Η αέναη πορεία της επιστήμης και της ζωής γενικότερα, πάντα θα απαιτεί έναν ανοιχτό διάλογο για την αναβάθμιση της Εκπαίδευσης. Το «Δημοτικό Σχολείο το Θεμέλιο της Παιδείας» κατέθεσε τη δική του βιωματική πρόταση στο διαχρονικό τραπέζι του διαλόγου. Η οπτική γωνία των μάχιμων δασκάλων πάντα έχει τη δική της αξία και συνεισφορά στην αναβάθμιση της Εκπαίδευσης.

Παρόλο που το βιβλίο αναφέρεται στην εικοσαετία 1981-2001, εξακολουθεί να έχει ενδιαφέρον και το 2015, γι' αυτό και επανειδόθηκε. Για παράδειγμα η κριτική που άσκησα τότε στα σχολικά βιβλία, αγγίζει και τα σημερινά σχολικά βιβλία, ενώ αρκετές προτάσεις μου διατηρούν στο ακέραιο την επικαιρότητά τους.

Στην παρούσα έκδοση έγιναν μερικές μικροδιορθώσεις στη μορφή του κειμένου, άλλαξε η αλληλουχία των θεματικών ενότητων και αφαιρέθηκε η τελευταία ενότητα της πρώτης έκδοσης που ξέφευγε από την εκπαιδευτική θεματολογία.

Ευχαριστώ πολύ τις εκδόσεις «αγέρι» για τη συγκατάθεσή τους, ώστε το «Δημοτικό Σχολείο το Θεμέλιο της Παιδείας» να δει το φως του Διαδικτύου.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Στο μέρος αυτό περιλαμβάνεται η εργασία μου «ΑΠΟΨΕΙΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ (Κυρίως για τη Δημοτική Εκπαίδευση)», η οποία γράφτηκε το 1996 και εμπεριέχει δέκα θεματικές ενότητες.

- Η Παιδεία στην εποχή μας
- Η εννιάχρονη υποχρεωτική Εκπαίδευση
- Το διάγραμμα της Εκπαίδευσης
- Μια πρόταση εκτός εποχής
- Διδακτικά βιβλία και ο ρόλος του δασκάλου σήμερα
- Ο ρόλος του σχολικού συμβούλου
- Καταμερισμός των μαθημάτων σε ειδικότητες
- Ειδική τάξη
- Ενισχυτικές διδασκαλίες
- Άλλες απόψεις για την Παιδεία

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

Ζούμε στην εποχή της τεχνολογίας, των μέσων μαζικής ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.), της μανίας του καταναλωτισμού, της πληροφορικής και του Internet. Εποχή συνεχών επιπτώσεων των ηθικών αξιών από τη μια και συνεχών απομυθοποιήσεων και πρωτόγνωρων επιλογών από την άλλη. Ανεξέλεγκτη η παντοδυναμία των Μ.Μ.Ε. πλανάται πάνω απ' τα κεφάλια μας, αφήνοντας μια αίσθηση μοναξιάς. Εποχή εικονική και μεταβατική, που δεν ξέρουμε που θα μας βγάλει. Δάσκαλοι και γονείς όχι λίγες φορές σηκώνουν ψηλά τα χέρια, νιώθοντας αδύναμοι στην άνιση μάχη με την τηλεόραση. Νομίζουμε πως διαπαιδαγωγούμε τα παιδιά, τους ακούμε συχνά να λένε. Η κοινωνία μας φάνηκε ανήμπορη προς το παρόν να χειραγωγήσει θετικά το τρομερό αυτό μέσον. Αποτέλεσμα μικροί και μεγάλοι να υφίστανται αρνητικές επιδράσεις.

Η υποβάθμιση των τηλεοπτικών προγραμμάτων βρίσκεται σε έξαρση. Τα ανόητα τηλεπαιχνίδια από τη μια, η βία και τα πορνό από την άλλη, αποβλακώνουν καθημερινά μικρούς και μεγάλους. Το δελτίο ειδήσεων έγινε αυστηρώς ακατάλληλο δι' ανηλίκους. Το τι ζημιά γίνεται στις παιδικές ψυχές με το να καθορίζονται τα πάντα απ' τη χυδαία φράση «*αυτό πουλάει*», κανείς δεν ξέρει. Αργότερα θα φανούν πιο έντονα τα ερείπια και οι κατεστραμμένες ψυχές της σημερινής ανευθυνότητας.

Ο κατ' εξοχήν φιλελεύθερος φιλόσοφος του αιώνα μας, Καρλ Πόππερ, δεν δίστασε να μιλήσει για την ανάγκη να τεθούν φραγμοί στην ανεξέλεγκτη δύναμη της τηλεόρασης. Μου

άρεσε πολύ η ιδέα του για δημιουργία **«Ινστιτούτου Τηλεόρασης»**, όπου θα είναι εγγεγραμμένοι όλοι όσοι ασχολούνται με την τηλεόραση. Θα γίνονται σειρά μαθημάτων για τους υποψηφίους και στη συνέχεια εξετάσεις. Οι επιτυχόντες θα δίνουν όρκο - όπως οι γιατροί - και μετά θα ασκούν το επάγγελμα. Οι επίορκοι θα εξοστρακίζονται από την ίδια την κοινότητα του Ινστιτούτου και θα τους αφαιρείται η άδεια ασκήσεως του επαγγέλματος. Πράγματι είναι θαυμάσια ιδέα. Εμπειρέχει και αξιοκρατία και αυτολογοκρισία. (Οχι λογοκρισία, γιατί μετά ποιος θα μας φυλάξει απ' τους φύλακες).

Ο συγγραφέας-επικοινωνιολόγος, Ουμπέρτο Έικο, ανησυχώντας για την παραμόρφωση των ανθρωπίνων σχέσεων από την τηλεόραση, πρότεινε σαν αρχή μια φορά την εβδομάδα να σταματούν οι πομποί να εκπέμπουν.

Η ταχύτητα με την οποία εναλλάσσονται εικόνες και πληροφόρηση είναι τόσο μεγάλη, που ο άνθρωπος δεν προλαβαίνει να αισθανθεί και να βιώσει τα γεγονότα. Έτσι το ένα κενό διαδέχεται το άλλο. Αυτό είναι και το τίμημα της εποχής μας, που λίγο-πολύ πληρώνουμε τοις μετρητοίς όλοι μας. Αυτό δε σημαίνει όμως ότι θα μείνουμε με σταυρωμένα χέρια. Η δύναμηση της Παιδείας μας πρέπει να είναι η απάντησή μας. Και από αυτήν την Εθνική προσπάθεια δεν πρέπει να λείπει κανείς.

«Ο καθείς και με τα όπλα του» μας διδάξε ο Ελύτης. Μας αξίζει το παρόν και το μέλλον της Ελλάδας να είναι αντάξιο της Ιστορίας μας. Καμιά όμως βελτίωση δεν μπορεί να γίνει δίχως την ενίσχυση του ρόλου του δασκάλου. Αυτός αποτελεί τον κινητήριο μοχλό όλων των μεταρρυθμίσεων κι αν αδρανοποιηθεί - κάτι που έγινε σήμερα - τίποτε δεν κινείται. Στη σημερινή εποχή που ζούμε κάπου ο ρόλος του δασκάλου υποτιμήθηκε και θεωρείται «ρετρό». Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η πληροφορική και η τεχνολογία βοηθάνε τους μαθητές να πάνε πιο μακριά στη γνώση και στο μέλλον θα πάρουν σίγουρα το μέ-

ρος του χρόνου που τους αναλογεί. Δεν μπορώ να φανταστώ το Δημοτικό σχολείο του μέλλοντος, δίχως το μάθημα της πληροφορικής για τις μεγάλες τάξεις στο ωρολόγιο πρόγραμμα. Στο μέλλον πιστεύω ότι δε θα λείψουν και οι ειδικοί τίτλοι σπουδών, που θα χορηγούν τα Πανεπιστήμια γι' αυτούς που θα επιλέγουν την φοίτηση μέσω του Internet.

Η πληροφόρηση θα απογειώσει το σχολείο με το Internet. Οι μαθητές θα έχουν πρόσβαση σε παγκόσμια ηλεκτρονική βιβλιοθήκη και θα επικοινωνούν με συνομήλικούς τους απ' όλα τα σημεία του πλανήτη. Άλλοι πάλι λένε ότι στο μέλλον ίσως οι μαθητές θα συνδέονται από το σπίτι τους με το δίκτυο του σχολείου και χωρίς να δηλώνουν υποχρεωτικά παρουσία στην τάξη, θα επιλέγουν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και τον καθηγητή της αρεσκείας τους.

Η αμερικανίδα ιστορικός εκπαίδευσης Ντάιαν Ράβιτς εκφράζει την εξής άποψη: *«Η νέα τεχνολογία θα μας επιτρέψει να προσφέρουμε την ίδια ποιότητα εκπαίδευσης, σε όλα τα παιδιά, καθώς όλα τους θα έχουν πρόσβαση στα ίδια προγράμματα πληροφορικής. Θα μελετούν με το δικό τους ρυθμό και στον τόπο της αρεσκείας τους. Όποια και να είναι η οικονομική κατάσταση της οικογένειάς τους, θα έχουν τις ίδιες ευκαιρίες για μάθηση με τα παιδιά των πλουσίων συνοικιών».*

Παρ' όλα αυτά, είναι γενικώς αποδεχτό ότι τίποτε δεν μπορεί να αντικαταστήσει μια ζωντανή διδασκαλία, η οποία θα καλύπτει ένα μεγάλο μέρος της μάθησης και θα γεμίζει το συναισθηματικό κόσμο του μαθητή. Ο άνθρωπος διψά για ζωντανή επικοινωνία. Δεν είναι τυχαίο ότι όπου υπάρχουν ενδιαφέρουσες διαλέξεις, οι αίθουσες γεμίζουν. Από την Περιπατητική σχολή του Αριστοτέλη, έως τους τέσσερις τοίχους μιας αίθουσας, η ζωντανή διδασκαλία θα έχει πάντα το δικό της ειδικό βάρος, που δεν θα μπορεί να αντικαταστήσει κανένα εύρημα μάθησης, είτε λέγεται διδακτική μηχανή του Skinner,

είτε λέγεται Εκπαιδευτική τηλεόραση, είτε Video, είτε Ανοιχτή εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, είτε Internet, είτε κάπως αλλιώς αύριο. Γι' αυτό βλέπω και την πληροφορική, ως συμπλήρωμα μάθησης και τίποτε παραπάνω.

Ο ρόλος του δασκάλου θα είναι πάντα αναντικατάστατος, *«μαθαίνοντας τα παιδιά πως να μαθαίνουν»*.

Ήδη οι ψυχολόγοι και οι ψυχίατροι απέκτησαν τους πρώτους πελάτες από την υπερβολική χρήση του Internet. Όλο και περισσότεροι χρήστες αποκτούν σύμφωνα με τους ειδικούς εξάρτηση από το Διαδίκτυο. Η συμπτωματολογία μάλιστα είναι ίδια με τους «ναρκομανείς», γράφει η εφημερίδα «Ελευθεροτυπία» στις 11-7-1996 σε άρθρο της για το **σύνδρομο του Internet**, που το έχουν βαφτίσει **IAS** (πάθηση εξάρτησης από το δίκτυο ηλεκτρονικής πληροφόρησης). Αξίζει να σημειωθεί ότι μέσω του Internet σήμερα, είναι δυνατόν να διαφθαρεί ο μαθητής μέσα στο σπίτι του. Η πορνοεπικοινωνία, η διαφθορά και η προπαγάνδα προς το παρόν είναι εκτός ελέγχου.

«Όπως όλη η τεχνολογία έτσι και το Internet είναι δίκιο μαχαίρι. Είναι ισχυρό μέσο επικοινωνίας, εμπορίου κι έρευνας, αλλά δεν μπορούμε να υποβαθμίσουμε τον τρόπο με το οποίο κακοποιείται», τονίστηκε στο Φόρουμ της Ένωσης των Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας, τον Αύγουστο του 1996.

Γι' αυτό, λοιπόν, πρέπει να αναπτύξουμε όσο το δυνατόν περισσότερο την δική μας εθνική ταυτότητα στην Παιδεία, ώστε να μη βρεθούμε προ δυσάρεστων εκπλήξεων, στο κατώφλι του 21ου αιώνα, από τους ανεπιθύμητους εισβολείς.

Η ΕΝΝΙΑΧΡΟΝΗ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση έτσι όπως είναι σήμερα οργανωμένη δεν περπατάει. Το Γυμνάσιο από τη στιγμή που επιβάλλεται υποχρεωτικά σε όλους, μια και δεν υπάρχει άλλη εναλλακτική λύση, έγινε αιτία να συσσωρευτούν πολλοί μαθητές χαμηλών επιδόσεων, που εμποδίζουν την ομαλή λειτουργία του. Γι' αυτό βλέπω το θεσμό του «**Τεχνικού Γυμνασίου**» που θα είναι συνδεδεμένο με την παραγωγή, αναγκαίο βήμα για όλη την Επιρράτεια. Ο όρος «Τεχνικό Γυμνάσιο» εισάγεται για πρώτη φορά στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964 του Γεωργίου Παπανδρέου, που σαν Πρωθυπουργός και Υπουργός Παιδείας συνάμα, επισημαίνει ότι η οικονομική ανάπτυξη δεν είναι δυνατή δίχως τεχνική πρόοδο.

Από το 1964 πέρασαν 37 χρόνια και δυστυχώς ποτέ δεν έγινε πράξη η σπουδαία αυτή καινοτομία. Ενώ θα έπρεπε οι μαθητές που θα αποτυγχάνουν να εισαχθούν στο Γενικό Γυμνάσιο να εγγράφονται υποχρεωτικά στο Τεχνικό Γυμνάσιο, όπου θα υπάρχει μια ποικιλία τεχνικών επαγγελμάτων και γνώσεων. Έτσι, πάλι θα υπάρχει η εννιάχρονη υποχρεωτική Εκπαίδευση, αλλά με έναν άλλο τρόπο, πιο ρεαλιστικό. Δεν είναι πιο έντιμο μαθητές χαμηλών επιδόσεων, όταν φθάνουν 15 χρόνων να έχουν μάθει μια τέχνη, από το να φθάνουν 18 χρόνων και να μη ξέρουν ούτε τέχνη, ούτε γράμματα; Έτσι κι αλλιώς την «τσεκουριά» των εξετάσεων δεν πρόκειται να την γλι-

τώσουν. Κι αργότερα σίγουρα θα πονέσουν περισσότερο. Στο όνομα των ίσων ευκαιριών για όλα τα παιδιά του λαού, νομίζω πως παίζεται ένα αρνητικό παιχνίδι στη Μέση Εκπαίδευση.

Κι εδώ οι αρχικές προθέσεις ήταν αγνές για να βοηθηθούν τα λαϊκά στρώματα, αλλά η πράξη έδειξε πως μόνον ψευδαισθήσεις τους χαρίζουμε. Από τη στιγμή που οι φτωχοί μαθητές δεν έχουν χρήματα για τα φροντιστήρια, που σήμερα σηκώνουν το φορτίο των εισαγωγικών εξετάσεων στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.), για ποιες ίσες ευκαιρίες μπορούμε να μιλάμε; Δείτε μου ένα μαθητή σήμερα να πέρασε δίχως φροντιστήριο στο Πανεπιστήμιο να του κάνω άγαλμα.

Αν μπει κι ένας δεύτερος φραγμός εξετάσεων για το Γενικό Λύκειο και οι αποτυχόντες να εγγράφονται στο Τεχνικό Λύκειο, τότε ίσως να λυθεί και το πρόβλημα της εισαγωγής στα Α.Ε.Ι. άνευ εξετάσεων ή τέλος πάντων να γίνεται με την ευθύνη των ίδιων των Πανεπιστημίων.

Έτσι, θα σταματήσει η παπαγαλία να είναι το μοναδικό κριτήριο εισαγωγής τους. Είναι κρίμα όλη η Μέση Εκπαίδευση να έχει σαν αυτοσκοπό την εισαγωγή των μαθητών στα Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι. (Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα) της χώρας μας.

Αυτές οι **διπλές εξετάσεις** μπορεί να θεωρηθούν παλαιομοδίτικες - αυτό νόμιζα κι εγώ παλαιότερα - αλλά μου φαίνονται πολύ ρεαλιστικές για τη ζωή. Ας δείξουμε ξανάθρα και δίχως «ενοχές» και στα φτωχά παιδιά με τις χαμηλές επιδόσεις το ρεαλιστικό δρόμο που μπορεί να ακολουθήσουν. Αυτού θα βρουν περισσότερη ασφάλεια και ευτυχία. Το βλέπω χίλιες φορές πιο έντιμο από αυτό που γίνεται σήμερα. Ένας νέος 18 χρονών που δεν ξέρει ούτε τέχνη ούτε γράμματα δεν είναι μόνον αποτυχημένος, αλλά και δυστυχημένος. Εύκολα μπορεί να γίνει θύμα του εύκολου και παράνομου κέρδους και των ναρκωτικών.

Γι' αυτό οι περισσότεροι νέοι σήμερα βλέπουν το δημόσιο σαν σανίδα σωτηρίας. Έχουν φθάσει 18 χρόνων και δεν ξέρουν να κάνουν τίποτε. Και το τίποτε μόνον το δημόσιο το ανέχεται.

Από το 1964 αρκετός χρόνος χάθηκε. Σήμερα στην εποχή της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης ο τύπος του «Τεχνικού Γυμνασίου» είναι λίαν απαραίτητος. Εν όψει μάλιστα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης θα πρέπει να υπάρχει έτοιμο και ειδικευμένο εργατικό δυναμικό, ικανό να διεκδικήσει θέσεις εργασίας στην ελεύθερη διακίνηση των πολιτών της Ευρώπης, που θα γίνεται στο μέλλον.

Οι έγκαιρες εξετάσεις αναβαθμίζουν το Γυμνάσιο και μέσω αυτού και το Λύκειο. Το κυριότερο όμως είναι ότι ανοίγουν έγκαιρα και καθαρά τους δύο δρόμους της Τεχνικής και Γενικής Εκπαίδευσης. Αυτός ο διαχωρισμός, όμως, δεν σημαίνει ότι δεν θα υπάρχουν μαθήματα κορμού και στα δύο είδη Εκπαίδευσης.

Ας μας προβληματίσει το ολοκάλυπμα των βιβλίων που γίνεται στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς από μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου. Δεν ξέρω με τι στοιχεία ο συγγραφέας Βασιλίας Βασιλικός, στην εκπομπή «Άξιον Εστί» της ΕΡΤ₂ στις 8-9-1996, υποστήριξε ότι η πυρά των σχολικών βιβλίων είναι μόνον ελληνικό φαινόμενο. Είτε όμως αποτελούμε εξαίρεση, είτε όχι, η ουσία δεν αλλάζει. Υπάρχει μίσος, πολύ μίσος, για τα σχολικά βιβλία.

Η αιτία ίσως να είναι ότι οι μαθητές βλέπουν το Δημόσιο σχολείο μαζί με τα βιβλία του να μην τους προσφέρει τίποτε.

Ίσως πάλι η εννιάχρονη υποχρεωτική Εκπαίδευση με τον τρόπο που δουλεύει σήμερα, να έχει συσσωρεύσει πολλούς «κουμπούρες», που γίνονται τα πρωτοπαλίκαρα αυτών των εκδηλώσεων.

Ίσως πάλι το σχολείο να το βλέπουν και ως αγγαρεία μιας τυπικής διαδικασίας και το φροντιστήριο ως πραγματικό σχολείο.

Ίσως να είναι και τα βιλιοτετράδια, όπως θα έλεγε κάποιος ψυχολόγος ή ψυχαναλυτής, που φορτίζουν αρνητικά τις «μπασταρίες» των μαθητών από το Δημοτικό για έξι ολόκληρα χρόνια.

Τι να πω δεν ξέρω. Η πυρά των βιβλίων και οι εκρήξεις των καταλήψεων ας μας προβληματίσουν όλους. Πάντως, αν τα βιβλία τα αγόραζαν, σίγουρα θα τα σεβόταν περισσότερο. Θα φρόντιζαν με τη λήξη της σχολικής χρονιάς να τα μεταπουλήσουν και όχι να τα κάψουν.

Τα 15/μελή μαθητικά συμβούλια, που πλαισιώνονται συνήθως από μαθητές χαμηλών επιδόσεων, με το πρόσημα των «δημοκρατικών διαδικασιών», πρωτοστατούν σε καταλήψεις σχολείων και σε αποχές από τα μαθήματα.

Το ανάθεμα όμως είναι ένας επιφανειακός τρόπος προσέγγισης και τίποτε δεν προσφέρει. Καιρός να σιύψουν με προσοχή οι πνευματικοί άνθρωποι της χώρας μας και να εντοπίσουν τα βαθύτερα αίτια αυτών των φαινομένων.

ΤΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Στο διάγραμμα της Εκπαίδευσης (σελ.29) παρουσιάζω σχηματικά την Τεχνική και Γενική Εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, αναφέρω τα χρόνια σπουδών κάθε βαθμίδας, πού πρέπει να υπάρχει ο φραγμός των εξετάσεων, πού όχι και πού η εισαγωγή να γίνεται με προϋποθέσεις.

Στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση των 11 χρόνων συμπεριέλαβα το Νηπιαγωγείο, το Δημοτικό και το Γυμνάσιο (Γενικό ή Τεχνικό).

Έχω οργανώσει τη Γενική και Τεχνική Εκπαίδευση κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να δίνεται η δυνατότητα της οριζόντιας μετακίνησης των μαθητών, όταν το επιθυμούν. (Οριζόντια μετακίνηση σημαίνει, να μπορεί ο μαθητής από τη Γενική Εκπαίδευση να μεταπηδήσει στην Τεχνική Εκπαίδευση και το αντίθετο). Είναι μια ρεαλιστική οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, που έχει πολύ ευεργετικά αποτελέσματα για τους μαθητές, επειδή:

Πρώτον: Βρίσκει ο καθένας σύντομα το δρόμο του.

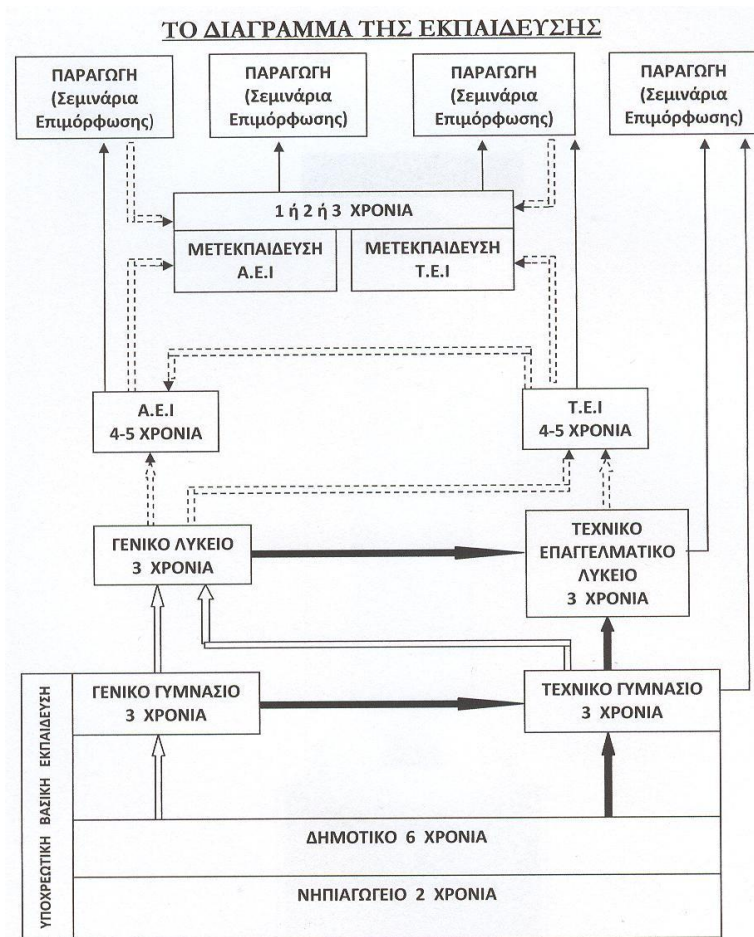
Δεύτερον: Οι μαθητές της Τεχνικής Εκπαίδευσης δε νιώθουν μειονεκτικά, εφ' όσον κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις και από άλλο δρόμο, μπορούν να εισαχθούν έως και τα Πανεπιστήμια της χώρας.

Τρίτον: Δίνεται η δυνατότητα σε όσους νομίζουν ότι έκαναν λάθος επιλογή ή δεν τα καταφέρνουν στη Γενική Εκπαίδευση, να μεταπηδήσουν στην Τεχνική Εκπαίδευση. Βέβαια, η αντίθετη μετακίνηση από την Τεχνική στη Γενική Εκπαίδευση

είναι δύσκολη, εφ' όσον γίνεται με εξετάσεις και προϋποθέσεις, γι' αυτό και από πολλούς ίσως θεωρηθεί ουτοπία. Δεν παύει, όμως, να δίνεται η δυνατότητα σε έναν μαθητή 15 χρονών που τέλειωσε το Τεχνικό Γυμνάσιο, να βρεθεί με εξετάσεις στο Γενικό Λύκειο. Επίσης μια δεύτερη ευκαιρία (όπως δείχνει και το διάγραμμα) δίνεται και στους πτυχιούχους των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.), εφ' όσον κάτω από προϋποθέσεις, μπορούν να εισαχθούν στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.) της χώρας.

Η ευκαιρία Μετεκπαίδευσης πρέπει να δίνεται στους αριστεύσαντες πτυχιούχους των Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι., στους διακριθέντες πτυχιούχους εργαζόμενους και σε αυτούς που ασχολήθηκαν με την έρευνα και έχουν να παρουσιάσουν αξιόλογο έργο με καινοτομίες. Έτσι, μετεκπαιδεύεται το καλύτερο επιστημονικό δυναμικό της χώρας και θα είναι αυτό που αργότερα θα στελεχώνει τους ανάλογους κλάδους. Με μια τέτοια αξιοκρατική Μετεκπαίδευση θα λύνονται πολλά προβλήματα, εφ' όσον οι άξιοι θα έχουν και τα τυπικά προσόντα να ηγηθούν. Πολλές φορές από την απουσία τυπικών προσόντων, παραμερίζονται πολλά ικανά υποψήφια στελέχη.

Οι διπλές εξετάσεις εισαγωγής (από το Δημοτικό στο Γενικό Γυμνάσιο και από εκεί στο Γενικό Λύκειο), θα περιορίσουν τον αριθμό των υποψηφίων για τα Α.Ε.Ι, όπως προανέφερα. Αν παρά ταύτα ο αριθμός των υποψηφίων παραμείνει υψηλός, τότε η εισαγωγή να γίνεται με προϋποθέσεις, που θα θέτουν τα ίδια τα Πανεπιστήμια. Η εισαγωγή με το θεσμό του Εθνικού Απολυτηρίου, που πρόσφατα προτάθηκε από το Υπουργείο Παιδείας, μου δημιουργεί πολλές επιφυλάξεις, μήπως το καθεστώς των φροντιστηρίων και της παπαγαλίας μεταφερθεί σε μεγαλύτερο βαθμό στο Λύκειο.

ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΚΤΟΣ ΕΠΟΧΗΣ

Εκεί που δεν μπορώ να βρω άκρη είναι με τους ανεπαρκείς εκπαιδευτικούς, που αναστατώνουν τα σχολεία φωλιάζοντας στη μονιμότητα, που δημιουργεί αριετές φορές περίσσειμα θράσους. Όταν σκέφτομαι την παράμετρο αυτή, από τη μια τρίζει συθέμελα το οικοδόμημα της μονιμότητας και από την άλλη ισχυροποιείται. Και αυτό γιατί, αν στις θέσεις των αξιολογητών επιλέγονται κομματικοί, αν είναι να επιλύουν ένα πρόβλημα, θα δημιουργούν δέκα. Έχει μείνει στην Ιστορία η πλατεία Κλαυθμώνος από το κλάμα των δημοσίων υπαλλήλων για μονιμότητα. Βέβαια, οι συνθήκες σήμερα άλλαξαν. Η σκέψη, όμως, ότι παίχτηκε ένα τόσο αρνητικό παιχνίδι στην ανυπαρξία μονιμότητας, δημιουργεί προβληματισμό και επιφυλάξεις, αν ο τροχός της Ιστορίας πάρει ανάποδες στροφές. Η άρση μονιμότητας απαιτεί έναν πολύ δυνατό ιστό αξιοκρατίας και μια σύγχρονη λειτουργία του κράτους. Δηλαδή, δεν κάνεις για δάσκαλος, κάνεις όμως για γραφιάς ή κλητήρας σε μια άλλη υπηρεσία με λιγότερα χρήματα. Τα χρόνια εργασίας από διαφορετικές υπηρεσίες να αθροίζονται ως συντάξιμα. Δηλαδή, όταν σου κλείνουν ένα δρόμο, να σου ανοίγουν κάποιον άλλο.

Ο ικανός εκπαιδευτικός πρέπει να αναγνωρίζεται, να μεταεκπαιδευεται και να ανεβαίνει στην ιεραρχία της Εκπαίδευσης με βάση τις ικανότητές του και όχι με τα χρόνια υπηρεσίας. Η αρχαιότητα βγάζει για ηγέτες τους κουρασμένους και βαρετημένους.

Πάντως, αν ήταν να οργανώσω ένα σχολείο με δική μου ευθύνη, θα ήθελα να υπάρχουν συμβάσεις εργασίας συγκεκριμένου χρόνου για τους εκπαιδευτικούς, ώστε να έχω τα περιθώρια επιλογής και ανανέωσης του διδακτικού προσωπικού. Να έχω τη δυνατότητα να ελέγχω διδακτικά το επίπεδο όλων των τάξεων. Δηλαδή, ότι γίνεται και σε κάθε οργανωμένο σύνολο (π.χ. μια ομάδα ποδοσφαίρου, μπάσκετ, κ.τ.λ.), που οι μεν άξιοι προχωράνε και αμείβονται ανάλογα με το έργο τους, οι δε ανήμποροι αλλάζουν τροχιά. Τι πιο ρεαλιστικό, τι πιο φυσικό, απ' αυτή την ταχτική; Γι' αυτό και οι φιλάθλοι, ο κόσμος ολόκληρος, θαυμάζει μια τέτοια ομάδα.

Οι ίδιοι οι υπάλληλοι, όταν τους ακούς να μιλάνε για τα ποδοσφαιρικά, με μεγάλη ευκολία απαιτούν το δώξιμο του προπονητή ή μερικών ποδοσφαιριστών, όταν τους θεωρούν υπεύθυνους για την ήττα της ομάδας τους. Αυτοί δεν είναι άνθρωποι; Μήπως και αυτοί δε θα ήθελαν τη μονιμότητα ή τέλος πάντων μια πίστωση χρόνου;

Και αν υπάρχει μια φορά η ανάγκη της αξιοκρατίας στον Αθλητισμό, στην Παιδεία πρέπει να υπάρχει δέκα. Αν στο χώρο της Παιδείας μιλήσεις για μια ανάλογη οργάνωση και διοίκηση με αυτήν του Αθλητισμού, θα σε πετροβολήσουν οι ίδιοι οι υποστηρικτές της αξιοκρατίας για τους άλλους, όχι όμως για τον εαυτό τους. Και βραχυπρόθεσμα έχουν δίκιο, γιατί είναι ηλίου φαεινότερο, πως γίνονται οι περισσότερες επιλογές στελεχών στη Δημόσια Διοίκηση. Η κοινωνία μας δεν αντέχει, δεν είναι ώριμη, προς το παρόν τουλάχιστον, να δεχτεί το βάρος μιας τέτοιας καινοτομίας. Αυτή η καινοτομία απαιτεί εθνική στρατηγική, με σχετική αυτοτέλεια της κρατικής μηχανής από το εκάστοτε κόμμα εξουσίας, ώστε κανείς να μη σπειουλάρει στο μεταβατικό στάδιο, που αρχικά θα δημιουργήσει κλυδωνισμούς και αντιπαραθέσεις. Όσο, όμως, υπάρχουν οι κομματικές παρεούλες όλων των αποχρώσεων, που δίνουν και παίρνουν

στο παρασκήνιο, είναι πολύ νωρίς να μιλάμε για τέτοιες ριζικές αλλαγές, που θα φέρουν τα πάνω-κάτω στη Δημόσια Εκπαίδευση.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Το γεγονός ότι με τα βιβλιοτετράδια όλοι οι μαθητές της Ελλάδας, την ίδια στιγμή και με την ίδια σειρά, κάνουν τα ίδια κείμενα στα Νέα Ελληνικά, τις ίδιες εκθέσεις, τις ίδιες ασκήσεις, τις ίδιες εργασίες και τα ίδια tests σε όλα τα μαθήματα, είναι ταχτική παρατραβηγμένη. Και αυτό για τον απλούστατο λόγο ότι αγνοεί το επίπεδο της τάξης και τη δυνατότητα του δασκάλου να οριοθετεί τις διδακτικές του κινήσεις, σύμφωνα με την εκάστοτε πραγματικότητα.

Με αυτά που γράφω, σε καμιά περίπτωση δεν υπονοώ ότι δεν πρέπει να υπάρχει συγκεκριμένη ύλη στο βιβλίο βάσει του αναλυτικού προγράμματος. Εκεί που έχω την ένσταση είναι στη συγκεκριμένη μεθοδολογία, που με καταλύτη τις ίδιες διδακτικές ασκήσεις, εργασίες ακόμη και tests, επιβάλλουν με έμμεσο τρόπο, πλην όμως σαφή, συγκεκριμένη φόρμα στο δάσκαλο.

Όσο κι αν οι συγγραφείς των βιβλίων προσπάθησαν να μας πείσουν ότι υπάρχουν περιθώρια για το δάσκαλο να εφαρμόσει τη δικιά του ευρηματικότητα, η πραγματικότητα μας δείχνει το αντίθετο. Ο ευσυνείδητος δάσκαλος ασφυκτικά σήμερα, γιατί είναι προγραμματισμένος μέχρι και το τελευταίο δευτερόλεπτο της διδακτικής ώρας. Πελαγοδρομεί στην προσπάθεια να συμπληρώσει και τα εργαστηριακά βιβλία και να προλάβει να κάνει και κάτι δικό του, που το θεωρεί λίαν απαραίτητο για το επίπεδο της τάξης του. Η ακροβασία αυτή μεταξύ

των δύο μεθόδων, όχι λίγες φορές, τον εξουθενώνει και του τσακίζει τα νεύρα.

Στις διαμαρτυρίες των δασκάλων ότι τα παιδιά αγνοούν βασικές καταλήξεις κλιτών λέξεων και ότι ακούνε τους χρόνους των ρημάτων απ' την Αγγλική Γλώσσα, απάντησαν με την χορήγηση εγχειριδίου **Γραμματικής** για την Ε' και ΣΤ' τάξη. Παράλληλα, όμως, υποχρεώνουν το δάσκαλο να κάνει τις ίδιες ασκήσεις στα βιβλιοτετράδια «Η Γλώσσα μου», που έκανε πριν. Άρα, τι ρόλο μπορεί να παίζει η Γραμματική από την στιγμή που δεν περισσεύει χρόνος για να γίνει; Δεν είναι τυχαίο εξάλλου ότι η πλειοψηφία των δασκάλων δεν την χρησιμοποιεί, για τον απλούστατο λόγο ότι δεν προλαβαίνει.

Πολλοί δάσκαλοι έχουν συνηθίσει στο τυποποιημένο, παίζοντας το ρόλο του τυπικού ελεγκτή. Φαινόμενο που τείνει να πάρει ανησυχητικές διαστάσεις. Γενικά, βλέπω ότι έγινε μια ισοπέδωση των δασκάλων προς τα κάτω. Λίγο-πολύ σήμερα όλοι οι δάσκαλοι μοιάζουν μεταξύ τους. Το ίδιο συμβαίνει και με τους συμβούλους. Όλοι τους λένε τις ίδιες ακριβώς απόψεις, που υπάρχουν στις εισαγωγές των βιβλίων του δασκάλου. Η διαφορετικότητα δασκάλων και συμβούλων χτυπήθηκε ανελέητα. Έτσι, χάθηκε το μεράκι και η έμπνευση, εφόσον τα πάντα έχουν τυποποιηθεί και ρυθμιστεί ερήμην δασκάλων, συμβούλων και μαθητών. Τα βιβλία του δασκάλου ενισχύουν την τυποποίηση αυτή, εφ' όσον λεπτομερώς παρουσιάζουν τη μεθοδολογία του κάθε μαθήματος.

Παρατηρείται ένα ανελέητο κυνηγητό της ύλης, ώστε να γίνονται όλες οι ασκήσεις των εργαστηριακών βιβλίων - συνήθως με ένα μηχανιστικό τρόπο - οπότε τυπικά όλοι είναι εντάξει, και η αφομοίωση που είναι το ζητούμενο περνάει σε δεύτερη μοίρα ή πάει περίπατο.

Συνήθως, τέτοια αρνητικά φαινόμενα αποδίδονται πολύ εύκολα και αβασάνιστα σε λαθεμένη διδακτική προσέγγιση του

δασκάλου. Αυτός είναι ο εύκολος και επιφανειακός στόχος για να σιεπάζει αδυναμίες άλλων και να παραβλέπονται τα βαθύτερα αίτια αυτής της κατάστασης.

Τα σημερινά διδακτικά βιβλία επικροτούνται συνήθως από δασκάλους που συνήθισαν και θέλουν μασημένη τροφή. Έχουν μάλιστα έτοιμη απάντηση να δώσουν, όταν διαπιστώνουν ότι η τάξη τους αγνοεί βασικές έννοιες: *«Εφαρμόζουμε τη μέθοδο των εργαστηριακών βιβλίων κι αν δε μαθαίνουν οι μαθητές, την ευθύνη την έχουν άλλοι κι όχι εμείς».*

Μακάρι αυτά που γράφω να ήταν μόνον προσωπικές απόψεις. Τέτοια αυστηρή μεθόδευση για όλη την επικράτεια σε όλα σχεδόν τα μαθήματα, ούτε ο Έρβαντος τον 19^ο αιώνα είχε φανταστεί, που τόπο πολύ επικριθήκε - κι όχι άδικα - για τα στάδια διδασκαλίας του, που περιορίζουν τις πρωτοβουλίες και τυποποιούν το δάσκαλο. Τα στάδιά του όμως αυτά ήταν γενικά και νομίζω ότι οι πρωτοβουλίες των δασκάλων πολλές φορές θα τα ακύρωναν στην πράξη.

Τα σημερινά δικά μας στάδια, μέσω των υποχρεωτικών εργασιών, ασκήσεων και test, είναι ειδικά και συγκεκριμένα και δεν μπορείς να τα αγνοήσεις. Θυμίζουν τις τυποποιημένες διδασκαλίες του Skinner που τα πάντα είναι προγραμματισμένα. Η μονολιθικότητα που αποπνέουν για όλη την Ελλάδα είναι κάτι το παράλογο.

Θέλω να πιστεύω ότι άθελά τους οι εμπνευστές αυτών των βιβλίων, που τόσο φιλόδοξα ονόμασαν την εφαρμογή τους *«σαν αθόρυβη εσωτερική μεταρρύθμιση»* (η συγκεκριμένη φράση ανήκει στον κ. Βουγιούκα), υποτίμησαν την νοημοσύνη των δασκάλων, με το να τους καθορίσουν κάθε λεπτό της ώρας τι πρέπει να κάνουν. Και δυστυχώς αυτό το πνεύμα επεκτάθηκε σε όλα σχεδόν τα δευτερεύοντα μαθήματα. Μοιάζει η όλη μεθοδολογία, σαν να θέλουν να τετραγωνίσουν τον κύκλο.

Οι εργασίες που πρέπει να ακολουθούν ένα μάθημα, πρέπει να είναι **ενδεικτικές και προαιρετικές** και να μην γίνονται πάνω στο βιβλίο. Να είναι καταταγμένες ανάλογα με το βαθμό δυσκολίας, ώστε ο δάσκαλος από το φάσμα ασκήσεων και εργασιών που έχει κάθε φορά μπροστά του, να επιλέγει αυτές που ταιριάζουν στο επίπεδο της τάξης του. Κι αν έχει κάτι καλύτερο δικό του να κάνει, να μην επιλέγει τίποτε. Έτσι μόνο δίνεται η δυνατότητα στο δάσκαλο να εφαρμόζει τις δικές του καινοτομίες. Επίσης στο τέλος κάθε διδακτικής ενότητας να υπάρχουν **βασικές ερωτήσεις**, που θα καλύπτουν την επανάληψη της ουσίας του μαθήματος.

Έχει τυποποιηθεί τόσο πολύ ο ρόλος του δασκάλου, που μια χορήγηση ελευθερίας στις κινήσεις του πολύ φοβούμαι ότι δεν θα γίνει αποδεκτή απ' τους ίδιους τους δασκάλους. Το φόβο της ελευθερίας και της ευθύνης τον συναντάμε ιδιαίτερα σε αυτούς, που έχουν συνηθίσει στο φορμαλισμό, που τους έχει επιβληθεί από τα πάνω. Τα άγρια πουλιά όταν τα ελευθερώσεις από το κλουβί κάνουν μερικές βόλτες από `δώ κι από `κεί σαν χαμένα, αλλά σύντομα εγκλιματίζονται στην ομορφιά της φύσης. Έτσι κι οι δάσκαλοι στην αρχή θα νιώσουν λιγάκι να χάνονται, μέχρι να μπουν στην ομορφιά των προσωπικών αναζητήσεων στις μορφές διδασκαλίας. Στο μεταβατικό αυτό στάδιο, χρειάζεται η συμπαράσταση των συμβούλων, ώστε ο φόβος προς την ελευθερία να συντριβεί.

Μερικοί συγγραφείς και σύμβουλοι υποστήριξαν ότι τα σχολικά βιβλία είναι για το μέσο δάσκαλο. Ο χαρακτηρισμός «μέσος δάσκαλος» είναι ισοπεδωτικός και συνήθως κρύβει μια αίσθηση ανωτερότητας από αυτούς που τον χρησιμοποιούν.

Επανέρχομαι ξανά στο θέμα μου για να πω ότι τα σημερινά βιβλιοτετράδια δεν κάνουν για τη διδακτική πράξη. Ζώντας την πραγματικότητα διαπίστωσα ότι αν κάτι προσφέρουν, είναι μόνο στον ανεπαρκή δάσκαλο. Είναι, όμως, «αμαρτία» να μει-

ώνουμε τους άλλους δασκάλους, για να φανεί η ανύψωσή του. Οι φροντιστές τις όποιες επιτυχίες έχουν, τις οφείλουν στο ότι τους δίνεται η δυνατότητα να χειρίζονται με δικό τους τρόπο τη διδασκτέα ύλη.

Σήμερα και μαθητές Γυμνασίου αν βάλεις για δασκάλους, την ίδια πάνω-κάτω απόδοση θα έχουν, εφ' όσον την ίδια πεπατημένη μέθοδο θα ακολουθήσουν.

Όταν ο Κωστής Παλαμάς έγραφε, «*ήρωες γίνετε δάσκαλοι*», ποτέ δεν φανταζόταν ότι και οι κομπάρσοι θα μπορούσαν να ντυθούν δάσκαλοι, δίχως να γίνονται αντιληπτοί.

Τα διδακτικά βιβλία πρέπει επιτέλους να σεβαστούν τον δάσκαλο και να του δώσουν λίγο οξυγόνο ελευθερίας, ώστε να μπορεί να εναλλάσσει τις μορφές διδασκαλίας. Τεχνική λίαν απαραίτητη, για να σπάει η ανία των μαθητών και να τονώνονται τα ενδιαφέροντά τους.

Έπαψε πλέον ο δάσκαλος να καταθέτει έργο με ψυχή και προσωπική δημιουργία. Δεν είναι τυχαίο ότι όχι λίγοι μαθητές σήμερα, αγνοούν ακόμη και το περιεχόμενο **των εθνικών μας εορτών**. Ντραπήρια που ήμουν δάσκαλος, όταν παρακολουθώντας σχετικό ρεπορτάζ στο τοπικό κανάλι των Πατρών Tele Time, έβγαине αυτή η διαπίστωση.

Μη βιαστείτε, όμως, να ρίξετε ευθύνη στον εύκολο στόχο, το δάσκαλο. Κείμενα και αναφορές μπορεί να υπάρχουν στα Νέα Ελληνικά ή στη Μελέτη Περιβάλλοντος σχετικά με τις γιορτές, αλλά, αλλού είναι το πρόβλημα. Όταν τα κείμενα έχουν τις τυποποιημένες υποχρεωτικές ασκήσεις, το βάρος της διδασκαλίας τη δεδομένη στιγμή αντί να πέσει στις κορυφαίες στιγμές του γένους, πέφτει στις ασκήσεις. Όταν επισημάνθηκε η άποψη αυτή των δασκάλων στους συγγραφείς, είχαν όλοι τους στο τσεπάκι την ίδια απάντηση: «*Φτιάξαμε βιβλία για τα Νέα Ελληνικά και όχι για την Ιστορία*».

Σήμερα μην εκπλαγείτε, αν παραμονή Εθνικής γιορτής, κάποιος δάσκαλος διδάσκει στα Νέα Ελληνικά το μάθημα, «Ένας σκίουρος στο δάσος». Ειδικά στις μικρές τάξεις, αυτό είναι το πιθανότερο να συμβεί, εφ' όσον τα πατριωτικά κείμενα είναι ελάχιστα, έως ανύπαρκτα για την Α' τάξη.

Πιστεύω ότι τα κείμενα **Νέων Ελληνικών** θα έπρεπε να είναι ταξινομημένα ανάλογα με το περιεχόμενό τους, δίχως να έχουν αυτές τις φορμαλιστικές - υποχρεωτικές ασκήσεις. Οι ασκήσεις - το γράφω άλλη μια φορά - να είναι ενδεικτικές, ώστε να μην καθορίζεται η μεθοδολογία του μαθήματος. Ο δάσκαλος ανάλογα με την επικαιρότητα και τον προγραμματισμό του, να επιλέγει τη δεδομένη στιγμή, από μια σειρά αξιόλογων εγκυκριμένων κειμένων, ό,τι του πάει καλύτερα. Η δυνατότητα αυτή της επιλογής θα τον κάνει πολύ πιο δημιουργικό.

Για ποιο λόγο να μη δίνεται η δυνατότητα στο δάσκαλο, μια εβδομάδα πριν πραγματοποιήσει την επίσκεψη στην Ακρόπολη, να μπορεί να διδάξει 2-3 μαθήματα σχετικά με την Αρχαία Ελλάδα; Τότε αυτά τα κείμενα γίνονται ωραία, με την αρχαιοελληνική έννοια του όρου, γιατί γίνονται στην ώρα τους. Σήμερα πιο εύκολα μπορεί να σου τύχει το λαχείο, παρά η σύμπτωση να έχεις κάποιο σχετικό μάθημα, πριν κάθε διδακτική επίσκεψη.

Αν κάποιος δάσκαλος παραβεί το αναλυτικό πρόγραμμα και κάνει κάτι δικό του, μετά θα τρέχει και δε θα φθάνει με την υποχρεωτική διδακτέα ύλη. Παρακάμπτω βέβαια το γεγονός ότι μια τέτοια ενέργεια τον αφήνει εκτεθειμένο στα μάτια των προϊσταμένων, αλλά και των γονέων.

Το να επιλέγει ο δάσκαλος το κείμενο Νέων Ελληνικών, ανάλογα με την επικαιρότητα και τον προγραμματισμό του, δε σημαίνει ότι αλλάζει η φύση του μαθήματος και γίνεται Ιστορία ή Μελέτη Περιβάλλοντος. Απλά το μάθημα γίνεται πιο ελκυστικό. Οι εκθέσεις που θα γράφουν τα παιδιά θα είναι κα-

λύτερες, ο προφορικός λόγος πιο πλούσιος, οι προβληματισμοί περισσότεροι, ο ενθουσιασμός μεγαλύτερος, ακόμη και οι γραμματικές ασκήσεις, από κειτημένη ταχύτητα, θα αποχτούν περισσότερο ενδιαφέρον.

Αυτό το δημιουργικό πλαίσιο λείπει σήμερα από όλες τις τάξεις των σχολείων.

Για φανταστείτε ένας δάσκαλος να έχει προγραμματίσει να φέρει στην τάξη του έναν λογοτέχνη, έναν συνθέτη, ...και να μην του δίνεται η δυνατότητα να διδάξει 1-2 μαθήματα ανάλογου περιεχομένου!

Χρόνια τώρα - όποτε μου δίνεται η ευκαιρία - λέω τα ίδια πράγματα, αλλά η φωνή απλών δασκάλων είναι αδύναμη και δεν ακούγεται.

Ακούω τους υποστηρικτές των εργαστηριακών βιβλίων να λένε ότι χτυπήθηκε ο βερμπαλισμός και η έλλειψη προετοιμασίας των δασκάλων. Αν είναι να χτυπιέται ο βερμπαλισμός και η τεμπελιά με το να τυποποιούν και να αποκοιμίζονται μαθητές και δασκάλους, τότε τι νόημα έχει; Υπάρχουν άλλοι τρόποι να χτυπηθούν αυτές οι αδυναμίες.

Όσο αγνές και να είναι οι προθέσεις των συγγραφέων, όσο και αν περιβάλλονται από δημοκρατικό πάθος οι στόχοι και τα οράματά τους, οι προσδοκίες τους τελικά θα διαψεύδονται αλλεπάλληλες φορές στην πράξη, γιατί τα βιβλία τους έχουν κάτι το ολοκληρωτικό, κάτι το άκαμπτο για όλη την Ελλάδα. Γαχυτική που ισοπεδώνει και δημιουργεί εννευρισμό στο δημιουργικό δάσκαλο και ανία στο μαθητή. Γράφω αυτή τη σκέψη, με την έγνοια ότι ίσως παρεξηγηθεί και συνδεθεί με την πολιτική, που δεν είναι καθόλου στις προθέσεις μου, καθ' όσον η λέξη «ολοκληρωτικό» παραπέμπει σε φάσμα ιδεολογιών.

Έχει χίλιες φορές δίκιο ο φιλόσοφος του αιώνα μας Καρλ Πόππερ, όταν λέει *«ότι πολλά λάθη έχουμε διαπράξει στο ανέναο και επικίνδυνο αγώνα να οικοδομήσουμε ένα καλύτερο και πιο ελεύθε-*

ρο κόσμο, στην ανυπομονησία μας να βελτιώσουμε τη μοίρα των συνανθρώπων μας».

Πιστεύω πως η δημοκρατικότητα, η ελευθερία και η ευαισθησία δοκιμάζονται στο σεβασμό της διαφορετικότητας· αυτού ξεκαθαρίζουν οι κανόνες του παιχνιδιού.

Πιστεύω πως οι ίδιοι οι συγγραφείς - όντας απ' τη φύση τους ελεύθερα πνεύματα - αν καθημερινά δούλευαν με αυτά τα βιβλία, θα ήταν οι πρώτοι που θα τα είχαν αποκηρύξει. Αν αφουγκραζόταν από την αρχή τους δασκάλους και δεν προσπαθούσαν να επιβάλλουν απόψεις, θα είχαν πάρει πολύ νωρίς το μήνυμα, ότι το τυποποιημένο νέο, δεν μπόρεσε να μπολιάσει το παλιό, γιατί κουβάλαγε ευθύς εξαρχής την ολική αναίρεσή του. Έτσι οι νέες θετικές ιδέες, που σε άλλα σημεία του βιβλίου μου αναφέρω, έπεσαν στο κενό ή πνίχτηκαν στα δεσμά της τυποποίησης. Το πάντρεμα παλιού-νέου που περίμενα, ποτέ δεν ήρθε. Θεωρώ ότι ήρθε η ώρα για μια νέα, όσο και παλιά μαζί, διδακτική προσέγγιση. Το παλιό θα είναι η ελευθερία του δασκάλου και το νέο μερικές θετικές καινοτομίες, που δεν θα αναιρούν αυτή την ελευθερία. Η αλλαγή πάλι να γίνει με διαλεκτικό τρόπο, ώστε να μην είναι μετέωρη και καταδικασμένη να δημιουργήσει παρενέργειες. Έτσι μόνον ξεπερνιέται δημιουργικά το παλιό. Η ιδέα, ας πούμε, τα Νέα Ελληνικά να αντιμετωπίζονται ως ενιαίο μάθημα σε ένα συνεχόμενο δίωρο, είναι πολύ θετική, απ' ότι ο διαχωρισμός που γινόταν παλαιότερα. (Ανάγνωση - Γραμματική - Έκθεση). Η επιλογή όμως του μαθήματος, οι εργασίες, οι εκθέσεις και που θα δοθεί έμφαση τη συγκεκριμένη ημέρα ανήκουν στον προγραμματισμό του δασκάλου. Μια τέτοια αλλαγή, που θα διαπνέεται από το σεβασμό της ελευθερίας στη διδακτική προσέγγιση, θα αποτρέψει στα βιβλία του μέλλοντος, να γίνουν ξανά τα νέα δεσμά του δασκάλου.

Σήμερα με τα φωτοτυπικά μηχανήματα που υπάρχουν σε όλα σχεδόν τα σχολεία, δίνεται η δυνατότητα στο δάσκαλο να επιλέγει, βάσει του επιπέδου της τάξης του, θαυμάσια κείμενα από τη Λογοτεχνία, διές του εργασίες και tests, βάζοντας στο καθετί τη δική του δημιουργική σφραγίδα. Ταχτική που θα αφυπνίζει και θα συγκινεί τους μαθητές. Έτσι αθόρυβα και ταπεινά, εισάγεται στα Νέα Ελληνικά, η έννοια του **πολλαπλού βιβλίου** στα σχολεία. Και αν ο δάσκαλος δεν είναι σε θέση ή δεν έχει όρεξη να χειριστεί μια τέτοια ελευθερία, να μπορεί να καταφεύγει στις προαιρετικές-ενδεικτικές ασκήσεις των σχολικών βιβλίων. Αν πάλι κάνει κατάχρηση της ελευθερίας και έρχεται σε αντίθεση με το αναλυτικό πρόγραμμα, να υπάρχει παρέμβαση του συμβούλου.

Η μετατροπή λίγο-πολύ όλων των βιβλίων σε βιβλιοτετράδια, το θεωρώ υπερβολικό. Εκεί που βλέπω τα βιβλιοτετράδια να έχουν κάποια λειτουργικότητα είναι στις μικρές τάξεις, όπου ο γραπτός λόγος υπολειτουργεί. Άρα, η πλούσια εικονογράφηση που υπάρχει και οι έτοιμες και εικονικές ασκήσεις, μέσα σε ειδικά πλαίσια τοποθετημένες, βοηθάνε. Εννοείται, όμως, ότι και αυτές θα είναι ενδεικτικές και προαιρετικές. Όταν, όμως, η γνώση πλαταίνει, δεν χωράνε δύο καρπούζια σε μία μασχάλη. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου ότι στα Μαθηματικά Ε' και ΣΤ' τάξης, πολλές έννοιες είναι αναπτυγμένες με λειψό τρόπο. Στις μεγάλες τάξεις προέχει η ανάλυση της έννοιας, η κριτική σκέψη, η ανάληψη πρωτοβουλιών, οι συνεργασίες, και όχι η εκτέλεση μερικών μηχανιστικών ασκήσεων. Τέτοιες ασκήσεις είναι εμπόδια για το δάσκαλο, που συνήθως ξεπερνιούνται με ένα μηχανιστικό τρόπο.

Οι περισσότερες εργασίες στα τεύχη, «**Η Γλώσσα μου**» μπορούν να γίνονται χωρίς βοήθεια από μέτριους μαθητές. Πολλές φορές αναρωτιέμαι για ποιο λόγο να ξοδεύεται έτσι ο πολύτιμος διδακτικός χρόνος; Τέτοιες εξατομικευμένες εργα-

σιες τις θεωρώ χρήσιμες για τις θερινές διακοπές, όπου από μόνος του ο μαθητής μπορεί να κρατηθεί σε φόρμα, πριν την έναρξη του νέου σχολικού έτους. Από τη στιγμή, όμως, που ο παπάς πει το «*Σώσον Κύριε τον λαόν Σου*», βλέπω να τελειώνει κι ο ρόλος τους και όχι να αρχίζει.

Δεν είναι λίγοι οι μαθητές που αχρηστεύουν την όποια διδακτική αξία των «**σκέφτομαι και γράφω**» - των εκθέσεων που λέγαμε παλαιότερα - με το να τις ετοιμάζουν από το σπίτι. Καταργήθηκαν - και καλώς έγινε - τα τυποποιημένα θέματα εκθέσεων, που παλαιότερα έβαζαν οι δάσκαλοι και συνήθως οι μαθητές αντέγραφαν από κακής ποιότητας εκθεσιολόγια. Η αντικατάστασή τους, όμως, έγινε με θέματα που εμπεριέχουν πιο σκληρή τυποποίηση, εφ' όσον αυτά δίνονται ευθύς εξαρχής στο βιβλίο του μαθητή, με αποτέλεσμα όχι λίγες φορές να διορθώσουμε και να επιβραβεύουμε τους γονείς των μαθητών μας. Θα μπορούσαν οι εμπνευστές αυτών των βιβλίων, τουλάχιστον αυτή τη λεπτή και βασική παράμετρο, να την αφήσουν στην πρωτοβουλία του δασκάλου, με την προϋπόθεση ότι τα θέματα που θα βάζει, να βγαίνουν από τις αναλύσεις των κειμένων των Νέων Ελληνικών. Αυτό όμως δεν έγινε, και στοιχίσε πολύ ακριβά όλα αυτά τα χρόνια στην ελεύθερη γραπτή έκφραση των μαθητών. Όσο για τα **έντυπα-tests**, εκτός του ότι αγνοούν το επίπεδο της τάξης, τα έχουν προμηθευτεί και μερικοί μαθητές, με αποτέλεσμα να γράφουν σε γνωστή ύλη και να χάνεται γι' αυτούς η όποια διδακτική αξία.

Με τα **Μαθηματικά** παρατηρείται το εξής αντιφατικό φαινόμενο: Ενώ οι μαθητές έχουν συμπληρωμένες όλες τις ασκήσεις στα βιβλιοτετράδια, την ίδια στιγμή οι περισσότεροι αγνοούν τις τέσσερις πράξεις, δεν μπορούν να λύσουν απλά προβλήματα Πρακτικής Αριθμητικής και πολλοί δεν ξέρουν ούτε την Προπαίδεια. Κάποιος συνάδελφος που ήταν ενάντια

στα βιβλιοτετράδια, με προέτρεψε να βάλω, σε όσες τάξεις μπορώ περισσότερες, το εξής ασυνάρτητο πρόβλημα:

«Ένας τσοπάνης έχει 40 γίδια και 35 πρόβατα. Ποια είναι η ηλικία του τσοπάνη;»

Έβαλα αυτό το «πρόβλημα» σε πολλές μικρές και μεγάλες τάξεις, διαπιστώνοντας ότι σε ποσοστό, από 70%, έως 100%, οι μαθητές πρόσθεταν γίδια και πρόβατα για να βρουν την ηλικία του τσοπάνη. Δεν μπορούσα να το πιστέψω. Η εξήγηση που μπόρεσα να δώσω ήταν ότι τα βιβλιοτετράδια διέπονται από ένα μηχανιστικό πνεύμα και εθίζουν τους μαθητές στο να τα αντιμετωπίζουν σαν τυφλοσούρτες, δίχως να σκέφτονται. Εκείνο που τους ενδιαφέρει είναι μόνον να τα συμπληρώνουν, αντιγράφοντας τις ασκήσεις τις περισσότερες φορές. Αλλιώς, δεν εξηγείται το γεγονός ότι εκ προοιμίου η ασυναρτησία περνάει απαρατήρητη. Πολλοί δάσκαλοι πάλι νομίζουν ότι εφ' όσον τα παιδιά πηγαίνουν σπίτι τους με τα βιβλιοτετράδια συμπληρωμένα, έχουν επιτελέσει το καθήκον τους. Πώς να επιτευχθεί έτσι η αφομοίωση της ύλης, όταν η ουσία έπεται της τυπικότητας; Όποιος αμφιβάλλει περί του λόγου του αληθές, δεν έχει παρά να μπει σε μια τάξη δίνοντας φωτοτυπημένο το ασυνάρτητο πρόβλημα, και δίχως να πονηρέψει τους μαθητές, να ζητήσει τη λύση του. Θα διαπιστώσει και αυτός ότι η κριτική σκέψη των μαθητών δέχτηκε ισχυρό πλήγμα.

Παρόλο τις μικροβελτιώσεις που έγιναν στα Μαθηματικά των μεγάλων τάξεων, η ουσία της προγραμματισμένης διδασκαλίας δεν θίχτηκε.

Για παράδειγμα βελτίωση θεωρώ τη διδασκαλία των ρητών αριθμών σε άμεση συσχέτιση μεταξύ τους, κι όχι απομονωμένα όπως διδασκόταν στο παρελθόν. Επίσης το ανακείμεμα Αριθμητικής και Γεωμετρίας στο ίδιο βιβλίο, «Γα Μαθηματικά μου», είναι μια ακόμη βελτίωση, στην πορεία ενοποίησης της μαθηματικής σκέψης.

Προβλήματα, όμως, υπάρχουν και στα υπόλοιπα μαθήματα. Σήμερα στη **Γεωγραφία** δύσκολα βρίσκεις μαθητή που να ξέρει τους νόμους της Ελλάδας. Όσο για τα κράτη της Γης και με το φανάρι του Διογένη να ψάξεις, είναι ζήτημα αν βρεις κάποιον που να γνωρίζει που βρίσκονται.

Στο μάθημα **Μελέτης Περιβάλλοντος** παρατηρείται το ίδιο έντονο κυνηγητό στη διδακτέα ύλη, κυρίως στην Δ' τάξη, για να γίνονται συγχρόνως οι προγραμματισμένες εργασίες των τετραδίων. Με τέτοιο τρέξιμο δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα βιβλία ως όργανα έρευνας και σκέψης, που φιλοδοξούν οι συγγραφείς τους.

Δεν περίμενα ποτέ μαθήματα σαν την **Ιστορία**, που ενδεικνύονται για αφήγηση και συζήτηση, να έχουν σχεδόν προγραμματισμένες διδασκαλίες. Πώς να καλλιεργήσεις την κρίση των μαθητών και πώς να διδάξεις τον πολιτισμό, τις αρετές και τα λάθη των προγόνων μας, όταν παράλληλα σε έχουν προγραμματίσει σε κάθε διδακτική ενότητα να κάνεις και 3-4 ασκήσεις, μερικές εκ των οποίων ανώφελες. Πολλοί δάσκαλοι τρέχουν και δεν φτάνουν με αυτές τις ασκήσεις. Εκείνο που βλέπω θετικό στο βιβλίο της Ιστορίας, είναι ότι τα κεφάλαια είναι τεκμηριωμένα με αυθεντικές απόψεις αγωνιστών, ιστορικών και ποιητών.

Πιστεύω ότι ο δάσκαλος που θα αφηθεί άνευ όρων στον σκληρό προγραμματισμό των βιβλιοτετραδίων, αργά ή γρήγορα θα μετατραπεί σε έναν ψυχρό επαγγελματία. (Κάτι ανάλογο έχει γίνει σήμερα). Δεν θα έχει τίποτε δικό του να καταθέσει, εφ' όσον αυτό προϋποθέτει, μερική έστω άρνηση των βιβλιοτετραδίων. Μια τέτοια, όμως, παρανομία λίγοι είναι διατεθειμένοι να κάνουν και με το δικίο τους. Το να προσπαθούν να βελτιώσουν το επίπεδο της τάξης τους και να βρουν και το μπελά τους, πάει πολύ.

Πρέπει να πω ότι αρχικά ήμουν ευνοϊκά διατεθειμένος με την αλλαγή των σχολικών βιβλίων. Για τις αντιστάσεις που καθημερινά εμφανιζόταν από τον περιορισμό της ελευθερίας στις διδακτικές επιλογές, συνήθως έπειθα τον εαυτό μου με το επιχείρημα ότι «το παλιό αντιστέκεται στο καινούργιο». Με αυτές τις σκέψεις πάλευα καθημερινά, έως ότου έλθει η άποψη του μπάρομπα-Κώστα (συνταξιούχου δασκάλου σήμερα) ως κεραινός εν αιθρία: «*Γάσο, αγαλιάσαμε με τα καινούργια βιβλία. Τις τρεις πρώτες ώρες της ημέρας, δεν κάνω τίποτε. Τους βάζω μόνον να συμπληρώνουν τις ασκήσεις των βιβλιοτετραδίων, ώστε να μην υπάρχουν κενά όταν θα πάνε στα σπίτια τους. Παλιότερα έπρεπε να προετοιμάζομαι για το μάθημα. Μακάρι να κάνουν και τα άλλα βιβλία έτσι*».

Παρόλο το σοκ που υπέστην, με την εν ψυχρώ ομολογία της νόμιμης λούφας, θεώρησα το γεγονός ως εξαίρεση, ενός δασκάλου που βρίσκεται στα πρόθυρα της σύνταξης. Όμως, κάποια έγνοια από τότε μ' έτρωγε και ρωτούσα συνέχεια να μαθαίνω κι άλλες απόψεις. Με τη βοήθεια του μπάρομπα-Κώστα διαισθάνθηκα το σημερινό χάλι της Δημοτικής Εκπαίδευσης. Από τότε πέρασαν πολλά χρόνια και οι μπάρομπα-Κώστηδες πλήθαιναν. Πρώην δημιουργικοί δάσκαλοι, μου έγιναν αγνώριστοι από την ισοπέδωση που υπέστησαν. Και για να μη λέω μόνον για τους άλλους, μήπως και η δική μου δημιουργικότητα δεν υποχώρησε; Μας έχουν μαντρωμένους, λίγο-πολύ όλους σήμερα, σε μια διδακτική «αυθεντία».

Σήμερα η πλειοψηφία της κοινωνίας μας αγνοεί την αδράνεια στην οποία βρίσκονται δάσκαλοι, σύμβουλοι και μαθητές, λες και η Δημοτική Εκπαίδευση έχει γκετοποιηθεί και δουλεύει σαν «Κρυφό Σχολείο».

Θα ήθελα να αναφερθώ και στα τελευταία καινούργια βιβλία των **Θρησκευτικών**, που πρόσφατα ήρθαν στα σχολεία. Πρώτα, όμως, να κάνω μια παρένθεση, υπενθυμίζοντας τα λό-

για του Κοσμά του Αιτωλού, που έλεγε, όταν περιόδευε στην σιλαβωμένη Ελλάδα: «*Εκκλησίες βλέπω, σχολεία όχιν*». Και επέμενε στα σχολεία, γιατί ήθελε τα Ελληνόπουλα να μαθαίνουν γράμματα για να μπορούν να διαβάζουν το Ευαγγέλιο.

Ποιος θα το περίμενε ότι εμείς σήμερα θα βγάζαμε το Ευαγγέλιο απ' την Ε' και ΣΤ' Δημοτικού, για να πάρει το μάθημα Θρησκευτικών άλλη διάσταση, σύμφωνα με το νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα. Το ότι υπάρχουν στα βιβλία Θρησκευτικών αποσπασματικά μερικές μεταφρασμένες παραβολές από το Ευαγγέλιο, δεν καλύπτεται το κενό που έχει δημιουργηθεί.

Υποστήριζαν οι συγγραφείς ότι κινήθηκαν σε δύο άξονες: τον παιδοκεντρικό και το Χριστοκεντρικό. Εγώ βλέπω ότι κινήθηκαν μόνο από την εναγώνια προσπάθειά τους να μετατρέψουν και το βιβλίο των Θρησκευτικών σε εργαστηριακό. Πρώτη φορά βλέπω τόση αδιαφορία από τους μαθητές γι' αυτό το μάθημα, που συνήθως κατανοούσαν πολύ εύκολα. Και τι τραγική ειρωνεία! Οι συγγραφείς να έχουν ξοδέψει τόσες και τόσες σελίδες παιδοκεντρικών αξόνων! Προσωπικά, δε βλέπω πιο ζωντανό κείμενο από το Ευαγγέλιο, εφ' όσον μια φορά να διηγηθείς ένα κεφάλαιο, αμέσως γίνεται κατανοητό μαζί με τα νοήματά του. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου ότι δηλωμένοι μη θρησκευόμενοι άνθρωποι, υμνούν το Ευαγγέλιο, τόσο για το περιεχόμενο, όσο και για τη λογοτεχνική του αξία.

Σε αυτή την τρυφερή και εύπλαστη ηλικία, των 11-12 χρόνων, και μόνον το Ευαγγέλιο να διδάσκονταν τα παιδιά, θα υπερκαλύπτονταν οι στόχοι του αναλυτικού προγράμματος. Πολλές φορές πέρασε από το μυαλό μου ότι ίσως θα έπρεπε να είναι το μοναδικό βιβλίο Θρησκευτικών για την Ε' και ΣΤ' τάξη. Αργότερα μπορεί να διδαχτούν πάλι το Ευαγγέλιο, αλλά οι καρδιές δεν θα είναι τόσο ανοιχτές και ο σπόρος θα πέσει σε σκληρό έδαφος.

Ακόμη δεν μπορώ να καταλάβω τι δουλειά έχουν τα σταυρόλεξα, οι ακροστιχίδες, οι ασκήσεις αντιστοιχησης, οι ζωγραφικές και οι δραματοποιήσεις στο βιβλίο των Θρησκευτικών; Ειδικά οι δραματοποιήσεις που εύκολα μετατρέπουν το μάθημα σε κωμωδία! Ούτε ο μπάρμπα-Κώστας δεν θα περίμενε να του κάνουν το χατίρι και να μετατρέψουν και το βιβλίο των Θρησκευτικών σε εργαστηριακό! Γέγονε και αυτό!

Διακαής επιθυμία μου είναι αυτές οι σκέψεις να γίνουν γνωστές στο Υπουργείο Παιδείας. Δεν ξέρω πως θα το καταφέρω, ένας υπουργός να μπει στον κόπο και να διαβάσει μερικές σελίδες ενός δασκάλου. Η σκέψη επιτυχίας αυτού του στόχου με γεμίζει ελπίδα και αισιοδοξία.

Εκεί που δεν έριξαν ακόμη τη θηλιά της τυποποίησης και παίρνει μερικές ανάσες ελευθερίας ο δάσκαλος, είναι στην **Αγωγή**, στη **Γεωγραφία** και στα **Φυσικά** της Ε' και ΣΤ' τάξης. Δεν θέλω να πω ότι τα βιβλία αυτά είναι τέλεια ή δεν παίρνουν βελτίωση ή δεν μπορούν να αντικατασταθούν με άλλα καλύτερα. Θέλω μονάχα να επισημάνω ότι σέβονται την ελευθερία του δασκάλου στη διδακτική προσέγγιση. Λείπει το πνεύμα των βιβλιοτετραδίων. Οι βασικές ερωτήσεις που υπάρχουν σε κάθε διδακτική ενότητα βοηθούν την εξέλιξη της παράδοσης του μαθήματος, δίχως να επιβάλλουν συγκεκριμένη φόρμα στο δάσκαλο. Στα Φυσικά οι ασκήσεις που ακολουθούν σε κάθε μάθημα είναι λίγες, ταιριάζουν στη φύση αυτού του μαθήματος και συνήθως περισσεύει χρόνος για να γίνουν.

Είναι κρίμα σήμερα οι μαθητές, με το πρόσχημα της αυτενέργειας, να μπαίνουν από τόσο νωρίς στα δεσμά τόσο σκληρής τυποποίησης, που ούτως ή άλλως για τους περισσότερους θα έρθει αργότερα στη ζωή, συμπληρώνοντας αδιάκοπα για έξι χρόνια τα κενά πλαίσια των βιβλιοτετραδίων, που επιδέχονται μία και μόνη λύση. Έτσι, πώς να μάθουν να σκέφτονται κριτικά; Θα μπορούσαν μερικά εξ' αυτών των βιβλιοτετραδίων να

δίνονται ως βοηθητικά εγχειρίδια για κατ' οίκον προαιρετική εργασία. Για το σχολείο, όμως, η προγραμματισμένη σταθερή διδασκαλία είναι μεγάλο λάθος να καλύπτει ολόκληρη τη διδακτική ώρα. Ο ρόλος του σχολείου είναι πολύ ευρύς, για να χωρέσει στα πλαίσια ενός σταθερού σχεδίου διδασκαλίας, όσο καλού και να είναι.

Απ' τα παράπονα που ακούω από τις νηπιαγωγούς, παρατηρείται **η ίδια τυποποίηση διδασκαλίας και στο Νηπιαγωγείο** με τα βιβλιοτετράδια που έχουν δώσει.

Οι δάσκαλοι από κεκτημένη ταχύτητα επέκτειναν τη λογική των βιβλιοτετραδίων και στην **Αισθητική Αγωγή**. Έχει γίνει σχεδόν κανόνας, να δίνονται φωτοτυπίες με κάποια έτοιμη ζωγραφιά και οι μαθητές να συμπληρώνουν με χρώμα τα συγκεκριμένα πλαίσια (Σε αυτό βοήθησαν και τα φωτοτυπικά μηχανήματα που προμηθεύτηκαν όλα τα σχολεία). Βέβαια η φωτοτυπία εξυπηρετεί το δάσκαλο, γιατί δεν προϋποθέτει καμία προετοιμασία από το σπίτι. Οι μαθητές απασχολούνται ήρεμα στην τάξη, χωρίς όμως να ωφελούνται. Άκουσα αξιόλογους ζωγράφους να κατακρίνουν έντονα - και με το δίκιο τους - τη συνήθεια αυτή των δασκάλων, που πλήττει τη δημιουργική φαντασία των μαθητών και τους περιορίζει στα συγκεκριμένα πλαίσια ενός έτοιμου σχεδίου.

Όπως την κοκκίνοσκουφίτσα την έφαγε ο λύκος που άλλαξε μονοπάτι, έτσι και οι μαθητές κινδυνεύουν να φάνε καμιά φάπα (ή παρατήρηση), όταν βγαίνουν έξω από τις γραμμές του έτοιμου σχεδίου. Και η κοκκίνοσκουφίτσα, δηλαδή, την ίδια λογική με τα βιβλιοτετράδια έχει. Ένας δρόμος μόνον υπάρχει, αυτόν που χάραξαν οι άλλοι. Τα όμορφα λουλούδια που βρίσκεις σε άλλον δρόμο είναι επικίνδυνα, γιατί σε οδηγούν στο στόμα του «λύκου».

Μια ωραία δημιουργική δραστηριότητα είναι να αφηγείται ο δάσκαλος έναν μύθο του Αισώπου (ή κάποιον άλλον), μετά

να τον δραματοποιούν οι μαθητές και στο τέλος να τον ζωγραφίζουν.

Η αφήγηση, η δραματοποίηση και η ζωγραφική, όταν συνυπάρχουν στην ίδια διδακτική ώρα της Αισθητικής Αγωγής, στήνουν σωστό πανηγύρι στην τάξη. Οι μαθητές μου πολλές φορές διαισθάνονταν το παραμύθιασμα που θα ακολουθούσε, και την ώρα που έμπαινα στην τάξη για το μάθημα της Αισθητικής Αγωγής, φώναζαν ρυθμικά: «Πα-ρα-μύ-θι». Αν εκείνη τη στιγμή, τους έδινα μια έτοιμη ζωγραφιά σε φωτοτυπία, δεν τη δέχονταν με τίποτε.

Ρώτησαν κάποτε τον Αϊνστάϊν, τι να δίνουμε στα παιδιά να διαβάζουν; Παραμύθια τους είπε. Κι όταν μεγαλώσουν τον ξαναρώτησαν; Πάλι παραμύθια τους ξανάπε. Το παραμύθιασμα δηλαδή, αρέσει όχι μόνο στα παιδιά, αλλά και στους μεγάλους.

Βέβαια, υπάρχουν πάρα πολλές δημιουργικές απασχολήσεις, που μπορεί να εφαρμόσει ο δάσκαλος στην Αισθητική Αγωγή. Πιο πάνω ανέφερα ενδεικτικά μόνο μία, που θέλει ελάχιστη προετοιμασία.

Κλείνοντας την ενότητα αυτή, θέλω να επισημάνω, ότι όπως όλα τα μαθήματα, έτσι και η Αισθητική Αγωγή ασφυκτικά σήμερα από το δικό της «βιβλιοτετράδιο».

Η θεωρητική βάση των βιβλιοτετραδίων

Πολλές φορές αναζητώντας τη θεωρητική τεκμηρίωση των βιβλιοτετραδίων - κυρίως των Νέων Ελληνικών - φθάνω πάντα στην ίδια αφετηρία, της **ευθύγραμμης προγραμματισμένης διδασκαλίας του Skinner**, διακρίνοντας μονάχα μικρές διαφορές.

Στην προγραμματισμένη διδασκαλία Skinner, οι ασκήσεις που υπάρχουν στα ειδικά πλαίσια, είναι λυμένες και καλυμμένες με ειδικό κάλυπτρο στην ίδια σελίδα ή σε άλλη, ώστε ο μαθητής να συγκρίνει την απάντησή του με την ορθή λύση, κι

αν είναι σωστή να ενισχύεται θετικά και να συνεχίζει. Στα βιβλιοτετράδια, όμως, δεν υπάρχουν αυτές οι λύσεις. Αποτέλεσμα, όχι λίγες φορές, ο μαθητής να συμπληρώνει λάθος τα κενά των πλασίων, μια και ο δάσκαλος δεν είναι σε θέση να ελέγξει 25 με 30 προγραμματισμένες διδασκαλίες ταυτόχρονα. Η απουσία των λύσεων νοθεύει την προγραμματισμένη διδασκαλία και περιορίζει την καθαρή αυτονομία και αυτενέργεια των μαθητών, δικαιολογώντας κατά κάποιο τρόπο την παρουσία του δασκάλου στην τάξη. Δηλαδή, αν τυπώσουν τις λύσεις στα βιβλιοτετράδια και οι μαθητές σέβονται την αρχή να συμπληρώνουν πρώτα τα πλαίσια των ασκήσεων και μετά να κοιτάζουν τις λύσεις, ο ρόλος του δασκάλου περιττεύει. Για το λόγο αυτό βλέπω τα βιβλιοτετράδια σαν συμπλήρωμα εκπαιδευτικής διαδικασίας, κατάλληλα μόνον για κατ' οίκον προαιρετική εργασία και τίποτε περισσότερο.

Η άλλη διαφορά είναι ότι στην προγραμματισμένη διδασκαλία του Skinner, οι ασκήσεις επιβάλλεται να γίνονται με συγκεκριμένη σειρά, ενώ στα βιβλιοτετράδια δεν υπάρχει αυτός ο περιορισμός. Η διαφορά, όμως, αυτή είναι εικονική μια και στην πράξη οι περισσότεροι δάσκαλοι τηρούν την ίδια σειρά των βιβλιοτετραδίων.

Άλλη μια διαφορά που αφορά κυρίως τα δευτερεύοντα μαθήματα είναι, ότι στην προγραμματισμένη διδασκαλία Skinner η ύλη παρουσιάζεται διαδοχικά σε μικρές ενότητες θεωρίας και άσκησης, ενώ στα βιβλιοτετράδια προηγείται η ύλη του κεφαλαίου και ακολουθούν όλες μαζί οι ασκήσεις.

Γενικά θα μπορούσα να πω ότι η φιλοσοφία των βιβλιοτετραδίων γεννά δασκάλους κουρντισμένους σε στροφές άλλων, αδύναμους να επιλέγουν τα κατάλληλα διδακτικά και παιδαγωγικά μέσα. Δασκάλους, δίχως παιδαγωγική ευαισθησία, πνευματικότητα και ελευθερία, που αισθάνονται ανία και κορεσμό στην τάξη.

Θα τολμούσα να πω ότι η φιλοσοφία αυτή φαίνεται να ταιριάζει και να συγγενεύει στη θεωρία του **Μπιχεβιορισμού (ή Συμπεριφορισμού)**. Η υποψία αυτή με αναγκάζει να γράψω λίγα λόγια για την αρνητική κριτική που δέχτηκε η θεωρία αυτή, έως το 1978. (Μέχρι τότε φθάνουν τα στοιχεία που έχω, δηλαδή μια πενταετία περίπου, πριν την εφαρμογή των βιβλιοτετραδίων στα δικά μας σχολεία).

Ως γνωστόν οι συμπεριφοριστές ανάγουν τη μάθηση σε συνειρμούς του τύπου Ερέθισμα → Αντίδραση ή το αντίθετο και σύμφωνα με τη λαϊκή ρήση «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα» Θεωρία που επικρίθηκε έντονα για μηχανική μάθηση, για αδιαφορία των συναισθημάτων, αλλά κυρίως, γιατί οι αρχές της οικοδομήθηκαν σε παρατηρήσεις πειραμάτων που έγιναν σε πεινασμένα και καταπιεσμένα ζώα. Όταν καμιά φορά θαυμάζουμε τα ζώα του τσίρκου για τα νούμερα που κάνουν, ας θυμόμαστε και πόσες βουρδουλιές έφαγαν και τι πείνα πέρασαν για να μας διασκεδάζουν.

Το 1978 ο Αμερικανός μελετητής της Γνωστικής Ψυχολογίας Ulric Neisser κατέληξε στην αμφισβήτηση των δυνατοτήτων της Μπιχεβιοριστικής θεωρίας να ερμηνεύει τη μάθηση του ανθρώπου, που σκέφτεται ελεύθερα, με βάση τις αρχές μάθησης των ζώων, που μελετήθηκαν σε αφύσικο περιβάλλον. Συμπεραίνει ότι η θεωρία αυτή έχει επέσει σε όλους τους τομείς εφαρμογής, εκτός από τις περιοχές τροποποίησης της συμπεριφοράς, δηλαδή της Ειδικής Αγωγής.

Γι' αυτό σύγχρονοι μελετητές άρχισαν να εκφράζουν φόβους, για τον χειρισμό της συμπεριφοράς ευρύτατων λαϊκών μαζών, από την αρνητική χρησιμοποίηση της θεωρίας του Συμπεριφορισμού.

Ο Stanley Milgram με την θεωρία του κατέληξε στο συμπέρασμα να πει ότι: **«Με τις μαθησιακές συνθήκες που επικρατούν στην κοινωνία μας, δεν είναι δυνατόν να αποκλει-**

σουμε την πιθανότητα δημιουργίας ανθρώπων, που θα είναι ανίσχυροι να αντισταθούν με τη δύναμη του νου, της λογικής, της ηθικής και του δικαίου, στις εντολές ενός ισχυρού».

Έκρουσε τον κώδωνα του κινδύνου από μια μακροχρόνια εκπαιδευτική διαδικασία (στο σχολείο ή στο σπίτι), που θα στηρίζεται σε Μπιχεβιοριστικές αρχές.

Διδακτική παρεκτροπή και βιβλιοτετράδια

Από τη στιγμή που υπάρχει στενή σχέση βιβλιοτετραδίων και Μπιχεβιορισμού, ό,τι και να γίνει στις άλλες βαθμίδες Εκπαίδευσης, εφ' όσον θα εξακολουθεί να υφίσταται το ίδιο καθεστώς στη Δημοτική Εκπαίδευση, ουσιαστική βελτίωση δε βλέπω να έρχεται. Το παιχνίδι της γνώσης, της κρίσης, της φαντασίας και της δημιουργίας, όταν παίζεται τόσο αρνητικά, σε τόσο τρυφερή ηλικία, τότε τι μπορούμε να περιμένουμε;

Πιστεύω, πως και αν ακόμη η προγραμματισμένη διδασκαλία είχε θετικά αποτελέσματα στη μάθηση, δεν ξέρω αν θα έπρεπε να εφαρμόζεται στα σχολεία, από τη στιγμή που αγνοεί τον εσωτερικό κόσμο του μαθητή.

Γνώση χωρίς ηθική γίνεται επικίνδυνη μας διδάξε ο Μαχάτμα Γκάντι, και ηθική ποτέ δεν καλλιεργείται με μηχανιστικές μέθοδες διδασκαλίας. Οι προθέσεις των συγγραφέων μπορεί να ήταν καλοπροαίρετες, αλλά άλλο «ευσεβείς πόθοι» και άλλο αμείλικτη πραγματικότητα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Skinner επικρίθηκε έντονα για μηχανιστικό πνεύμα, για περιφρόνηση του εσωτερικού κόσμου των μαθητών και για την ακραία του θέση ότι ο άνθρωπος δεν έχει ούτε ελευθερία, ούτε αξιοπρέπεια, καθ' όσον οι ενέργειες και η συμπεριφορά του είναι καθοδηγημένες και εξαρτημένες από το περιβάλλον. Θέσεις που είναι επικίνδυνες, αν αφεθούν να πατρυνάρουν την Εκπαίδευση.

Δεν ξέρω ποια τύχη είχαν, εκεί που πρωτοεμφανίστηκαν αυτές οι καινοτομίες των βιβλιοτετραδίων. Μήπως αυτοί τις ε-

γκατέλειψαν και εμείς τις έχουμε σε περίοπτη θέση; Κάτι τέτοιο έχω ακούσει πως έγινε σε Αυστραλία και Γερμανία.

Τόσα χρόνια εφαρμογής των βιβλιοτετραδίων είναι αχρηστά για να βγουν μερικά συμπεράσματα και να υπάρξει δυναμική παρέμβαση. Οι σημερινοί απόφοιτοι του Δημοτικού είναι όλοι τους γόνοι της «*αθόρυβης εσωτερικής μεταρρύθμισης των βιβλιοτετραδίων*». Άρα, αν συσταθεί μια ερευνητική και επιστημονική ομάδα, ελέγχοντας αντιπροσωπευτικά δείγματα μαθητών από όλη την Ελλάδα, στη γνώση και την κρίση, θα βγουν πιο αξιόπιστα συμπεράσματα. Τα μηνύματα πάντως που παίρνουμε από το Δημοτικό και αυτά που έρχονται από το Γυμνάσιο είναι απαισιόδοξα. Το τι ζημιά έγινε, μόνον οι επιστημονικές έρευνες θα εκτιμήσουν.

Μακάρι όλοι εμείς να βγούμε λάθος, διαπιστώνοντας ότι οι παρατηρήσεις μας εντάσσονται στις εξαιρέσεις και ότι η στενή σχέση βιβλιοτετραδίων - Μπιχεβιορισμού, είναι προϊόν της φαντασίας.

Πιστεύω, πως σύντομα θα έρθουν μορφωμένοι, εμπνευσμένοι και προικισμένοι παιδαγωγοί, από ισχυρές θέσεις, να δώσουν πιο τεκμηριωμένη απάντηση, για το ποιο τέλος πάντων είναι το θεωρητικό υπόβαθρο των βιβλιοτετραδίων και αν αξίζει τον κόπο να παραμένει και να καθοδηγεί τη Δημοτική Εκπαίδευση. Η δικιά μου άποψη στηρίζεται, κυρίως, στην εμπειρία και τη διαίσθηση και λιγότερο στην Παιδαγωγική και Διδακτική θεωρία. **Παρόλα αυτά, η διαίσθησή μου λέει ότι η λογική των βιβλιοτετραδίων, που τελικά κατέληξε σε μια άκαμπτη μέθοδο διδασκαλίας, θα περάσει στην ιστορία ως περίοδος διδακτικής παρεκτροπής.** Ο κύκλος δεν τετραγωνίζεται: αυτό πήγαν να κάνουν με τις προγραμματισμένες διδασκαλίες.

Προσωπικά πιστεύω - θα το γράψω άλλη μια φορά - ότι υπάρχει στενή σχέση βιβλιοτετραδίων και Μπιχεβιορισμού,

γι' αυτό και θεωρώ την παραπάνω ενότητα τη βασικότερη της εργασίας μου.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ

Δεν ξέρω κατά πόσο, σήμερα, η κοινωνία μας είναι πληροφοροφορημένη ότι η Δημοτική Εκπαίδευση υπολειτουργίζει. Ένα σημαντικό μερίδιο ευθύνης φέρνει αναμφισβήτητα και ο θεσμός του σχολικού συμβούλου, όπως δουλεύει σήμερα. Επειδή έζησα και τους δύο θεσμούς (επιθεωρητή και σχολικού συμβούλου), έχω ένα μέτρο σύγκρισης, του τότε με το τώρα, και μια διαμορφωμένη άποψη για το αύριο.

Ως γνωστόν, ο ρόλος του σχολικού συμβούλου ήταν να αντικαταστήσει τον τρομοκρατή επιθεωρητή και να σταθεί συμπαραστάτης και βοηθός του δασκάλου. Έγινε όμως αυτό στην πράξη; Νομίζω πως όχι. Σήμερα οι ρόλοι αντιστράφηκαν. Πρώτα οι δάσκαλοι φοβόνταν τον επιθεωρητή, σήμερα οι σχολικοί σύμβουλοι, αν όχι φοβούνται τους δασκάλους (κυρίως τους συνδικαλιστές), πάντως αποφεύγουν να κάνουν διακριτικές έστω παρατηρήσεις, σε έντονα αρνητικά φαινόμενα που βλέπουν στα σχολεία. Γίνονται όμηροι των υπολογισμών, μήπως τους παρομοιάσουν με τους επιθεωρητές και γίνουν ανεπιθύμητοι. Γι' αυτό φροντίζουν να τα έχουν καλά με όλους. Έτσι, δεκατέσσερα χρόνια έλεγχος της εργασίας των δασκάλων δεν υπάρχει, που σημαίνει, ή ότι όλα δουλεύουν ρολόι ή ότι όλα επαφίενται στην καλή θέληση των δασκάλων. Κι αν αυτή υπάρχει, έχει καλώς. Αν όμως όχι, εκεί τι γίνεται;

Νομίζω ότι χρειάζεται μια αναθεώρηση του ρόλου του σχολικού συμβούλου, ώστε να γίνει πιο **συνθετικός**. Δεν βρισκόμαστε σε κοινωνία αγγέλων. Λίγο διακριτικός έλεγχος ποτέ

δεν βλάπτει, ώστε ο σχολικός σύμβουλος να έχει μια στοιχειώδη άποψη για το τι γίνεται σε κάθε τάξη. Για να γίνει όμως αυτό, χρειάζεται να έχει και λίγη εξουσία παραπάνω τήση, που να μην τον μετατρέψει ξανά σε τύραννο των δασκάλων. Και για να μη παίζω με τις λέξεις, χρειάζεται **αξιολόγηση του έργου του δάσκαλου**. Η εξουσία όμως αυτή του σχολικού συμβούλου να ελέγχεται, ώστε αν διαπιστώνεται ότι την χρησιμοποιεί με ταπεινά κίνητρα και μεροληπτεί, να υφίσταται τις ανάλογες συνέπειες. Αν πάλι δεν παρεμβαίνει σε αρνητικά φαινόμενα να ελέγχεται.

Να δίνεται το δικαίωμα από την άλλη μεριά στον απλό δάσκαλο να καταφεύγει σε **ειδική επιτροπή**, που θα υπάρχει γι' αυτό το σκοπό, αν νομίζει ότι ο σχολικός σύμβουλος μεροληπτεί και κάνει κατάχρηση εξουσίας. Πιστεύω ακράδαντα, ότι στο βαθμό που η επιτροπή αυτή ελέγχου θα είναι παισιωμένη από ικανά και αδιάφθορα στελέχη, η αλαζονεία της εξουσίας θα είναι πολύ σπάνιο φαινόμενο.

Οι δάσκαλοι όταν έχουν κατά νου, ότι κάποιος περνάει από την τάξη τους κατά διαστήματα και υποβάλλει μερικές βασικές ερωτήσεις στους μαθητές, ελέγχοντας το επίπεδό τους σε στοιχειώδεις γνώσεις, θα γίνουν πιο υπεύθυνοι, θα κάνουν πιο συχνές **επαναλήψεις** και θα φροντίζουν οι μαθητές τους να αφομοιώνουν βασικές έννοιες.

Θα οργανώνουν στην τάξη τους **δανειστικές βιβλιοθήκες**. Από 2 - 3 βιβλία να φέρνει ο κάθε μαθητής από το σπίτι του, με μηδέν έξοδα για το σχολείο, δημιουργείται μια επαρκή δανειστική βιβλιοθήκη στην κάθε τάξη. Στο τέλος της σχολικής χρονιάς τα βιβλία να επιστρέφονται στους μαθητές. Εννοείται ότι τα βιβλία, πριν τοποθετηθούν στη βιβλιοθήκη, θα ελέγχονται σε γενικές γραμμές από το δάσκαλο.

Οι δάσκαλοι θα αναγκαστούν να μάθουν τη **χρήση εποπτικών οργάνων διδασκαλίας**, ώστε να μην είναι αραχνιασμένα,

όπως γίνεται σήμερα στα περισσότερα σχολεία. Θα κρεμάνε και κανένα χάρτη στην αίθουσα. Είναι κρίμα μερικές τάξεις να θυμίζουν αποθήκες και κανείς να μη νοιάζεται γι' αυτό το χάλι. Όλα τα παραπάνω θα αποφευχθούν, όταν ο θεσμός του σχολικού συμβούλου γίνει ουσιαστικός και όχι τυπικός που είναι σήμερα.

Ο σχολικός σύμβουλος κατά την άποψή μου δουλεύει σωστά, όταν αποφεύγει τις δύο ακραίες συμπεριφορές μέσα στην τάξη. Είτε να κάθεται σε μια γωνία σαν μέγας κριτής με βλοσυρό ύφος, καρραδοκώντας το λάθος του δασκάλου, οπότε δεν επιθεωρεί αλλά τρομοοιρατεί: είτε να κάνει το μεγάλο ειδήμονα, μονοπωλώντας την παράδοση του μαθήματος, οπότε πάλι δεν επιθεωρεί, αλλά προσπαθεί να προβάλλει το εγώ του.

Δεν πρέπει να ξεχνάει ο σχολικός σύμβουλος, ότι πρωτίστως ο ρόλος του είναι ο έλεγχος του επιπέδου των μαθητών σε βασικές έννοιες. Απ' αυτού φαίνεται πιο καθαρά η δουλειά του δασκάλου στην τάξη, απ' ότι η παρακολούθηση μιας αλλοιωμένης και τρακαρισμένης από την παρουσία του διδασκαλίας. Αν καμιά φορά παρακολουθεί τη διδασκαλία του δασκάλου να έχει σεμνότητα, διακριτικότητα και συμμετοχή με οικονομία λόγων, ώστε να σπάει τον πάγο. Να έχει ανοιχτή την πόρτα του στους δασκάλους, βοηθώντας όσους αντιμετωπίζουν δύσκολες περιπτώσεις μαθητών. Να οργανώνει εκπαιδευτικά σεμινάρια. Έτσι, οι δάσκαλοι θα νιώθουν πραγματικά το σύνθετο ρόλο του. Δηλαδή και ότι ελέγχει το επίπεδο της εργασίας τους και ότι τους συμπαραστέκεται και ενδιαφέρεται για την επιμόρφωσή τους. Έτσι, οικοδομείται η ορθότερη σχέση σχολικού συμβούλου και δασκάλου, απαραίτητη για την καλύτερη δουλειά του εκπαιδευτικού έργου.

Ο σχολικός σύμβουλος από τη μεριά του, πρέπει να νιώθει και αυτός τον έλεγχο της ειδικής επιτροπής, ώστε να είναι αντικειμενικός, δίκαιος και εργατικός. Θα είναι αναγκασμένος

να περνάει απ' όλα τα σχολεία, ώστε οι εργατικοί, οι φιλομαθείς και οι παραγωγικοί δάσκαλοι να εντοπίζονται και να είναι αυτοί που αργότερα θα στελεχώνουν τη Δημοτική Εκπαίδευση.

Το να γνωρίζει ο σχολικός σύμβουλος πόσο ζυγίζει ο κάθε δάσκαλος και τι δουλειά κάνει στην τάξη του, έχει επιτελέσει το μισό ρόλο του. Ο άλλος μισός - όπως προανέφερα - είναι να σταθεί πλάι στο δάσκαλο και με τη γνώση του να συμβάλλει στη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου.

Μια αξιοκρατική αξιολόγηση που οι κανόνες του παιχνιδιού θα είναι πεντακάθαροι, σίγουρα θα αναβαθμίσει τη Δημοτική Εκπαίδευση. Σήμερα, υπάρχουν σχολικοί σύμβουλοι που όχι μόνον στις τάξεις δεν μπαίνουν, αλλά ούτε καν τους γνωρίσαμε. Οι λίγες επισκέψεις που κάνουν στις τάξεις είναι τυπικές και αφού έχει ειδοποιηθεί ο δάσκαλος πριν μερικές ημέρες. Ίσως να αποτελούμε παγκόσμιο φαινόμενο, οι προϊστάμενοι να προειδοποιούν τους υφιστάμενους τους για να τους ελέγξουν στην εργασία τους! Επιτέλους, ας σταματήσει αυτή η κοροϊδία! Άρα, ποιο εκπαιδευτικό έργο επιτέλεσαν οι σχολικοί σύμβουλοι βάσει του νέου τους ρόλου; Μήπως, με το να κάνουν μία ή δύο ομιλίες το χρόνο *«για την τιμή των όπλων»*;

Το να ριζούμε όμως την ευθύνη στους σχολικούς συμβούλους ότι δεν προσέγγισαν σωστά το νέο τους ρόλο, είναι επιφανειακή εκτίμηση. Με μειωμένη εξουσία και δίχως να ελέγχονται από πουθενά, είναι αδύνατον να παίξουν ουσιαστικό ρόλο και να παράγουν έργο. Αλλά και εξουσία να τους δοθεί, όσο υπάρχουν τα βιβλιοτετράδια που φέρνουν την κύρια ευθύνη της ημιμάθειας, πάλι θα είναι εκτός μάχης. Πώς να ζητήσεις ευθύνη από έναν προγραμματισμένο δάσκαλο, για τη μη κατανόηση βασικών εννοιών των μαθητών του, όταν αλλού πρώτα πρέπει να αναζητηθούν οι ευθύνες. Στην ενότητα «Τα διδακτικά

βιβλία και ο ρόλος του δασκάλου σήμερα», φαίνεται καθαρά η πρώτη ευθύνη των βιβλιοτετραδίων.

Τι κίνητρα δίνουμε σήμερα στον εργατικό δάσκαλο; Μήπως τον εξισώσαμε με τον αδιάφορο; Με μερικές καινοτομίες που στην πράξη αποδείχτηκαν ισοπεδωτικές (βιβλιοτετράδια - σχολικός σύμβουλος), νομίζω πως αυτό έγινε. Πώς να μη νιώθει σήμερα παραγκωνισμένος και τυποποιημένος ο εργατικός και ευσυνείδητος δάσκαλος;

Σταμάτησαν πλέον οι διδακτικές και παιδαγωγικές συζητήσεις στα διαλείμματα του σχολείου. Χάθηκε ο ενθουσιασμός των μαθητών, που πήγαιναν στο σπίτι τους και έλεγαν τι τους είπε ο δάσκαλος. Αυτό σήμαινε ότι το έργο του δασκάλου κάποτε είχε ψυχή, που συγκινούσε την ψυχούλα τους.

Με εντυπωσίασαν πάρα πολύ τα λόγια του διευθυντή του 47ου Δημοτικού Σχολείου Πατρών, κ. Σπανού Βασιλείου, όταν μου είπε: *«Παλιά έμπαινα στην τάξη και αισθανόμουν δάσκαλος, σήμερα μπαίνω και δεν αισθάνομαι τίποτε».*

Σήμερα οι περισσότεροι μαθητές κλωτσάνε την τσάντα, λες και δεν έγινε τίποτε στο σχολείο. Αν πράγματι φθάσαμε στο σημείο, να βλέπουν το σχολείο σαν τίποτε οι περισσότεροι μαθητές, τότε ζήτω σε όλους μας! Απ' τη στιγμή μάλιστα, που οι κατ' οίκον εργασίες σχεδόν απαγορεύτηκαν, εφόσον τα βιβλιοτετράδια φιλοδόξησαν να καλύψουν και αυτή την παράμετρο στο σχολείο, το τεμπελίκι έφθασε στα ύψη.

ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΕ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ

Οι δύο νέες ειδικότητες που μπήκαν στο Δημοτικό Σχολείο, του γυμναστή και του εκπαιδευτικού των Αγγλικών, αποτέλεσαν αναμφισβήτητα ένα θετικό βήμα εκσυγχρονισμού της Δημοτικής Εκπαίδευσης. Υπολείπονται όμως κατά τη γνώμη μου και άλλες τρεις ειδικότητες:

1. Του **Φιλολόγου δασκάλου**, που θα αναλαμβάνει στις τρεις μεγάλες τάξεις τα μαθήματα: Νέα Ελληνικά, Ιστορία, Θρησκευτικά και Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή.

2. Του **Φυσικομαθηματικού δασκάλου**, που θα αναλαμβάνει στις τρεις μεγάλες τάξεις τα μαθήματα: Μαθηματικά, Φυσικά και Γεωγραφία.

3. Του **δασκάλου Αισθητικής Αγωγής**, που θα αναλαμβάνει σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού τα μαθήματα: Τεχνικά, Μουσική και Θεατρική Αγωγή.

Στις μικρές τάξεις (Α', Β', Γ') οι συνεχείς εναλλαγές δασκάλων, ίσως να δρουν αρνητικά στη δημιουργία κατάλληλης παιδαγωγικής ατμόσφαιρας. Εξάλλου, η διδακτέα ύλη σε αυτές τις τάξεις είναι πιο απλή, γι' αυτό και ένας **δάσκαλος όλων των μαθημάτων** (εκτός Φυσικής Αγωγής και Αισθητικής Αγωγής), μάλλον ενδείκνυται ως η καλύτερη επιλογή.

Με τις τρεις νέες ειδικότητες που προτείνω, παύει ο δάσκαλος να παίζει το ρόλο του «πάνσοφου» και να μισοδιδάσκει όλα τα μαθήματα. Θα ασχολείται μόνον με την ειδικότητα που

ο ίδιος επέλεξε και αγαπά. Και τότε η απόδοσή του σίγουρα θα είναι πιο αποτελεσματική.

Για να έχουν εφαρμογή οι ειδικότητες σε όλη την επικράτεια, απαιτείται σύμπτυξη των σχολείων από 6/θέσια και πάνω. Αν κάπου οι γεωγραφικές συνθήκες δεν επιτρέπουν την μετακίνηση των μαθητών, μπορεί κατ' εξαίρεση να λειτουργούν μερικά ολιγοθέσια σχολεία. Σε αυτά τα σχολεία, όμως, να μετακινούνται οι δάσκαλοι (μερικίων έστω ειδικοτήτων), μία ή δύο φορές την εβδομάδα, από τα πιο κοντινά σχολικά κέντρα. Οι δάσκαλοι που θα αναλαμβάνουν αυτή την αποστολή, να αμείβονται ανάλογα και να προμηθεύονται με επιπλέον μόρια. Έτσι, θα υπάρχουν κίνητρα για να καλύπτονται αυτές οι δυσπρόσιτες περιοχές.

Την ειδικότητα οι φοιτητές των Παιδαγωγικών Τμημάτων να την επιλέγουν από το 2^ο έτος σπουδών, ώστε από νωρίς να παίρνουν τις πρόσθετες γνώσεις, που αργότερα θα τους φανούν πολύτιμες στο εκπαιδευτικό τους έργο.

Οι πρακτικές ασκήσεις των φοιτητών στα Παιδαγωγικά Τμήματα πρέπει να είναι περισσότερες. Έτσι, θα αποφοιτούν επαρκώς εκπαιδευμένοι δάσκαλοι, που δε θα πειραματίζονται καθημερινά «στον κασίδη το κεφάλι».

Οι υπάρχοντες δάσκαλοι να μετεκπαιδευτούν σε ταχύρυθμα σεμινάρια πάνω στην ειδικότητα που επιθυμούν, ώστε η εφαρμογή της νέας αυτής καινοτομίας να γίνει όσο το δυνατόν γρηγορότερα.

Στο εγγύς μέλλον, βλέπω σίγουρα να έχουμε και την ειδικότητα του **δασκάλου της Πληροφορικής**. Εκεί πάνε τα πράγματα με τα επιτεύγματα της σύγχρονης τεχνολογίας.

Υπάρχει όμως και μια άλλη κατηγορία δασκάλων, που δεν ξέρω κατά πόσο η πλειοψηφία τους μετεκπαιδεύεται. Αφορά τους δασκάλους που σπούδασαν στις χώρες του πρώην υπαρκτού σοσιαλισμού. Η Ελληνική Γλώσσα και η Ελληνική Ιστο-

ρία που καλούνται σήμερα να διδάξουν, απουσίαζαν από τη διδακτέα ύλη των σπουδών τους. Δηλαδή, παρουσιάζεται το τραγελαφικό φαινόμενο να διδάσκουν Νέα Ελληνικά ανορθόγραφοι δάσκαλοι. Αυτοί στις πανελλήνιες εξετάσεις για την εισαγωγή τους στο Πανεπιστήμιο δεν θα είχαν καμιά τύχη.

Αξίζει να αναφέρω το εξής περιστατικό: Ένας δάσκαλος προερχόμενος από τις παιδαγωγικές σπουδές των Σποπίων, εγκατέλειψε την τάξη του, μη υπομένοντας άλλο το μαρτύριο να τον σχολιάζουν και να τον διορθώνουν συνέχεια οι μαθητές του σε ό,τι έγραφε στον πίνακα. Είχε το «*γνώθι σ' αυτόν*» να πει, «*αδυνατώ να διδάξω*» και έφυγε σαν κύριος. Για τους άλλους, όμως, που παραμένουν στα σχολεία και που δεν ιδρώνει το αυτί τους από ανάλογα σχόλια, τι γίνεται; Γι' αυτούς θα ενδιαφερθεί κανείς ή θα «διδάσκουν» μέχρι να συνταξιοδοτηθούν; Η Παιδεία δεν είναι φιλανθρωπικό ίδρυμα για να φροντίζει τους ανεπαρκείς δασκάλους. Αν κάποιος έχει σοβαρές ελλείψεις, πρέπει να πάει σπίτι του. Δεν χρωστάνε τίποτε οι μικροί μαθητές, να υπομένουν έναν ανεπαρκή δάσκαλο!

Νομίζω ότι ο Έλληνας Εκπαιδευτικός πρέπει να σπουδάξει στην Ελλάδα και αυτό να κατοχυρώνεται συνταγματικά.

Οι δάσκαλοί μας πρέπει να έχουν Ελληνική Παιδεία, για να μπορούν να μεταδίδουν στους μαθητές την αγάπη για τον Πολιτισμό μας, την Παράδοσή μας και τους Αγώνες μας. Θεωρώ μεγάλο λάθος αυτό που έγινε, με την αθρόα εισβολή δασκάλων απ' τις βαλκανικές χώρες. Δε φτάνει που μπλοκάρισαν την επετηρίδα διορισμού, επιπλέον έχουν και ανεπάρκεια! Ε, αυτό πάει πολύ! Αν δεν υπήρχαν οι τυποποιημένες διδασκαλίες των βιβλιοτετραδίων για να θολώνουν τα νερά, θα φαινόταν πιο έντονα οι ελλείψεις τους. Αν η Μέση Εκπαίδευση λειτουργούσε σωστά, πολλοί απ' αυτούς δεν θα είχαν φτάσει ούτε στο Λύκειο και σήμερα τους έχουμε για δασκάλους!!!

Ο ιστός της αξιοκρατίας πρέπει να διαπερνάει όλη την Εκπαίδευση, αρχής γενομένης από το νεοδιόριστο δάσκαλο, αν θέλουμε να βάλουμε γερά θεμέλια στην Παιδεία μας.

ΕΙΔΙΚΗ ΤΑΞΗ

Θα ήθελα να γράψω και λίγα λόγια γιο το δάσκαλο της Ειδικής Αγωγής, που εντάχθηκε σε μερικά πολυθέσια Δημοτικά Σχολεία. Δέχεται μαθητές που δεν μπορούν να ακολουθήσουν το ρυθμό της τάξης τους. Μερικοί από αυτούς έχουν και χαμηλό δείκτη νοημοσύνης. Γι' αυτό χαρακτηρίζεται από τους άλλους μαθητές και τους γονείς «η τάξη με τα προβληματικά παιδιά». Αυτός είναι και ο λόγος, που πολλοί μαθητές κλαίνε και δεν θέλουν να πάνε, γιατί νιώθουν ότι θα στιγματιστούν και θα μειωθούν. Ο διαχωρισμός των μαθητών σε δύο ταχύτητες στο ίδιο σχολείο, την ίδια ώρα, δημιουργεί κάποια προβλήματα. Μερικοί γονείς αρνούνται την ειδική τάξη, διαφωνώντας με την επιλογή του δασκάλου. Με τέτοια ψυχολογία διαμορφωμένη και αυτοί που θα πάνε (με εξαίρεση τις βαριές περιπτώσεις) είναι χαμένοι από χέρι. Τα κηρύγματα περί ωφελιμότητας και προσωρινότητας δεν πιάνουν, γιατί η πράξη τα απορρίπτει. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να έχουμε έλλειψη μαθητών σε αυτήν την τάξη και όχι λίγες φορές ο δάσκαλος της Ειδικής Αγωγής να είναι ο «τεμπέλης» του σχολείου και με το χρηματικό επίδομα που παίρνει να γίνεται διπλή πρόκληση για τους άλλους δασκάλους.

Η Ειδική τάξη, όταν έχει μαθητές και δουλεύει σωστά και ελέγχεται, προσφέρει σε πολύ προβληματικούς μαθητές, γιατί κάποιος ασχολείται μαζί τους. Διαφορετικά θα εμπόδιζαν τους συμμαθητές τους και το δάσκαλο στην κανονική τάξη. Παράλληλα όμως γιετοποιούν την Ειδική τάξη, γιατί αρνούνται οι

άλλοι μαθητές με τα λιγότερα μαθησιακά προβλήματα να ενταχτούν. Έτσι φαίνεται να είναι στη ζωή ο κάθε νέος θεσμός να κουβαλάει ταυτόχρονα και την αντίθεσή του. Αν πάλι αυτούς τους δύσκολους μαθητές τους πας σε Ειδικό σχολείο και έρθουν αντιμέτωποι με πιο προβληματικές περιπτώσεις μαθητών, τόσο οι ίδιοι, όσο και οι γονείς τους, δε θα θελήσουν ούτε για μια ημέρα αυτή την επιλογή.

Πολλές περιπτώσεις στη σχολική ζωή παίζονται σε πολύ λεπτές και οριακές ισορροπίες και απαιτούν αντιμετώπιση με μεγάλη παιδαγωγική ευαισθησία. Είναι προτιμότερο ο μαθητής να μείνει στην τάξη του και να μάθει λιγότερα, από το να πάει στην Ειδική τάξη και να νιώσει έντονα το συναίσθημα της απόρριψης και της μειωμένης αυτοεκτίμησης: πληγές που θα τον ακολουθούν για μια ολόκληρη ζωή.

Ας μου επιτραπεί να γράψω και μια προσωπική εμπειρία που είχα πάνω σε αυτό το θέμα: Μου έτυχε στην εκπαιδευτική μου θητεία να συναντήσω στην Ε' τάξη έναν αναλφάβητο μαθητή με χαμηλό δείκτη νοημοσύνης. (Στα διαλείμματα έπαιζε με τα παιδιά του Νηπιαγωγείου). Δεν ήθελα να φύγω από αυτή την τάξη, δίχως να τον μάθω ανάγνωση και γραφή. Ασχολούμενος 10 λεπτά κάθε ημέρα και λίγο στο πρώτο διάλειμμα και με το χειροκρότημα των συμμαθητών του, ο Μιχάλης έμαθε να διαβάζει και να γράφει σαν Α' Δημοτικού. Και το κυριότερο, δίχως η επιτυχία αυτή να αποβεί σε βάρος των άλλων μαθητών. Απλούστατα έδωσα στο Μιχάλη το χρόνο που του αναλογούσε και οι απαιτήσεις μου ήταν ανάλογες με το επίπεδό του. Δηλαδή, όταν ο δάσκαλος της κανονικής τάξης θέλει και έχει όρεξη, μπορεί και σε τέτοιες δύσκολες περιπτώσεις να δίνει λύσεις ανατρέποντας την περιθωριοποίηση του μαθητή.

ΕΝΙΣΧΥΤΙΚΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΕΣ

Για τις ενισχυτικές διδασκαλίες, που πολύς λόγος γίνεται τώρα τελευταία στα σχολεία, έχω να πω τούτο: Οι ενισχυτικές διδασκαλίες όταν αναλαμβάνονται απ' τους διευθυντές για τη συμπλήρωση του διδακτικού τους ωραρίου, είναι «*λούφα και παραλλαγή*», γιατί στην πράξη ποτέ δε γίνονται, λόγω αντικειμενικών δυσκολιών. Όταν οι ενισχυτικές διδασκαλίες επιβάλλονται στους δασκάλους για τη συμπλήρωση των 25 ωρών διδασκαλίας, είναι στην κυριολεξία τυραννία. Είναι σπάσιμο νεύρων για έναν ευσυνείδητο δάσκαλο, που έχει δύο κενά την εβδομάδα στις ώρες της Φυσικής Αγωγής (που γίνονται πλέον από το γυμναστή του σχολείου), να τον στέλνουν να δίδάξει στους πιο δύσκολους και αδύνατους μαθητές. Αποτέλεσμα, στη συνέχεια να την πληρώνουν οι δικοί του μαθητές, με την μειωμένη απόδοση που θα έχει στη δική του τάξη. Τέτοιες «τετράγωνες» λογικές, δεν έχουν σχέση με την ομαλή λειτουργία των σχολείων. Κάνοντας «μπαλάκι» το δάσκαλο από εδώ κι από εκεί με τους πιο δύσκολους μαθητές, διαλύονται διδακτικά τα σχολεία.

Οι ενισχυτικές διδασκαλίες πρέπει να γίνονται, αλλά να τοποθετούνται εκτός ωρολογίου προγράμματος. Τώρα, αν θα τις αναλαμβάνουν οι δάσκαλοι του σχολείου που θα πληρώνονται υπερωρίες ή αναπληρωτές ωρομίσθιοι, αυτό είναι θέμα που ρυθμίζεται. Διαφορετικά, οι ενισχυτικές διδασκαλίες εντός ωρολογίου προγράμματος θα δρουν ως παράσιτα στη διδακτική πράξη ολόκληρου του σχολείου.

Με την ειδικότητα του γυμναστή και με τον δέκατο τρίτο δάσκαλο που ήρθε για τη θέση του διευθυντή στα 12/θέσια σχολεία, αντί να ξεκουράσουν λιγάκι το δάσκαλο, μερικοί βάλθηκαν να τον αναστατώσουν. Πολλοί δάσκαλοι αναπολούν το 25/ωρο που είχαν με την τάξη τους, παρά αυτό που πάει να γίνει σήμερα. Για τους καθηγητές που εργάζονται πολύ λιγότερες ώρες την εβδομάδα, γιατί κανείς δεν διανοήθηκε να τους βάλει την τιμωρία της ενισχυτικής διδασκαλίας; Για τους δασκάλους γιατί να γίνεται αυτή η διάκριση, που σε τελική ανάλυση αποβαίνει σε βάρος του εκπαιδευτικού έργου του σχολείου;

ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

Θα ήθελα να αναφερθώ και σε μερικές απόψεις που εκφράστηκαν δημόσια για την Παιδεία και το ρόλο του δασκάλου.

Στο «Βήμα της Κυριακής» (περίπου το 1990) διάβασα μια συνέντευξη του κ. Μπαμπινιώτη, που τότε ήταν πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Με εξέπληξαν οι σχηματικές, αλυσιδωτές και αναλογικές παρομοιώσεις που έκανε. Παρομοίαζε το εκπαιδευτικό έργο με θεατρική παράσταση, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο με θεατρικό συγγραφέα, το σχολικό σύμβουλο με σκηνοθέτη, το δάσκαλο με ηθοποιό και τους μαθητές με θεατές.

Έμεινα εμβρόντητος, όταν συνειδητοποίησα πόσο υποβαθμίζεται ο δημιουργικός ρόλος του δασκάλου και του μαθητή, αλλά ήλπιζα ότι η σχολική πράξη θα διαψεύσει αυτή τη λογική.

Αν έτσι, με την ορολογία της τέχνης, έπρεπε να μοιράζει τους ρόλους ο κ. Μπαμπινιώτης, θα έπρεπε πρωτίστως να δώσει στο δάσκαλο το ρόλο του σκηνοθέτη, με το δικαίωμα να επεμβαίνει στο σενάριο και δευτερευόντως το ρόλο του ηθοποιού. Στο δάσκαλο, όμως, έδωσε μόνον το ρόλο του ηθοποιού και στους μαθητές επεφύλαξε το ρόλο των θεατών, αντί να τους κάνει συνδημιουργούς του σκηνοθέτη, που όλοι μαζί να ανεβάζουν το έργο της εκπαίδευσης. Στο ρόλο των θεατών, ούτε τους γονείς μπορούμε να βάλουμε, γιατί και αυτοί εμπλέκονται με τον άλφα ή βήτα τρόπο στο εκπαιδευτικό έργο. Στο σχολικό σύμβουλο ο κ. Μπαμπινιώτης, περιέργως, έδωσε το

ρόλο του σκηνοθέτη, που όσο φιλότιμες προσπάθειες και αν κάνει, είναι αδύνατον να τον παίξει. Και αν βρεθεί κάποιος υπεράνθρωπος που να έχει αυτήν την ικανότητα, σίγουρα θα στερήσει τη δημιουργική ελευθερία του δασκάλου. Θα μπορούσε κάλλιστα στο σχολικό σύμβουλο να δώσει το ρόλο του κριτικού θεάτρου, ο οποίος με εύστοχες παρατηρήσεις βελτιώνει τους συντελεστές της παράστασης, ώστε στο μέλλον να γίνουν καλύτεροι.

Στο διευθυντή σχολείου ξέχασε να δώσει ρόλο, παρόλο ότι αποτελεί το συνδετικό κρίκο όλων των φορέων που εμπλέκονται στη μάθηση και όλων των δραστηριοτήτων που γίνονται μέσα και έξω από το σχολείο. Με την ορολογία της τέχνης του ταιριάζει ο ρόλος του διευθυντή παραγωγής, που συντονίζει τεχνικούς, καλλιτέχνες και άλλους παράγοντες, για να ανεβεί η θεατρική παράσταση.

Δεν θα έκανα καμιά αναφορά σε αυτή τη συνέντευξη του κ. Μπαμπινιώτη μετά τόσα χρόνια, αν δε διαπίστωνα, ότι οι σχολικοί σύμβουλοι - οι υποτιθέμενοι σκηνοθέτες - σπανίως κάνουν κάποια τυπική εμφάνιση στα σχολεία, ότι οι δάσκαλοι έχουν μετατραπεί σε ηθοποιούς δίχως εναλλασσόμενους ρόλους και ότι οι μαθητές έγιναν θεατές μιας κακόγουστης παράστασης. Επαληθεύτηκαν πλήρως οι συλλογισμοί του κ. Μπαμπινιώτη, με τη μόνη διαφορά ότι του περίσσεψε ο βασικός ρόλος του σκηνοθέτη. Γέγονε και αυτό! Το έργο της Εκπαίδευσης παίζεται δίχως σκηνοθέτη! Αυτό που τώρα γράφω, δεν είναι ούτε σχήμα λόγου, ούτε ειρωνεία! Είναι η πραγματικότητα!

Θα ήθελα ακόμη, να αναφερθώ και σε **τέσσερις** σημαντικές απόψεις που εκφράστηκαν δημόσια για την Παιδεία και το ρόλο του δασκάλου.

Η **πρώτη** άποψη ανήκει στον Ανδρέα Παπανδρέου και εκφράστηκε σε συνέντευξή του στο δημοσιογράφο Νίκο Νικο-

λάου, που δημοσιεύτηκε στο «Βήμα της Κυριακής», στις 19-9-1993. Αναφερόμενος ο τότε Πρωθυπουργός στο Νόμο Πλαίσιο είπε:

«Πρόσφερε πολλά. Όμως δεν ήταν ολοκληρωμένος και δεν υπήρξε επαρκής διαχωρισμός, θα έλεγα, μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και του κράτους. Είναι κάτι που θα ήθελα να τονίσω, ότι για να ζωντανέψει η Παιδεία σ' αυτόν τον τόπο, δεν μπορεί να περνάει απ' τα γραφεία υποδιευθυντών και διευθυντών και να έχει εγκρίσεις. Ότι πρέπει να υπάρξει ποικιλία υλικού που διδάσκεται, να υπάρχουν τα μαθήματα γενικά που διδάσκονται, αλλά οι επιλογές βιβλίων, ο τρόπος διδασκαλίας, όλα αυτά πρέπει να αφεθούν στη δική της πρωτοβουλία. Το ίδιο ισχύει για τα Πανεπιστήμια. Δηλαδή δεν μπορεί να είναι υποταγμένα στο βαθμό που είναι σήμερα υποταγμένα. Στην υπογραφή του Υπουργού, πρέπει να έχουν σαν ιδρύματα μια ανεξαρτησία. Βεβαίως είναι το δημόσιο, βεβαίως εποπτεύονται απ' το Υπουργείο Παιδείας, αλλά αυτό αφορά τους γενικούς κανόνες, όχι τη λειτουργία τους την εσωτερική».

Αλήθεια, μετά απ' αυτή την άποψη, τι θα μπορούσε κανείς να προσθέσει;

Η **δεύτερη** άποψη ανήκει πάλι στον Ανδρέα Παπανδρέου και εκφράστηκε σε συνέντευξή του στο δημοσιογράφο Θανάση Λάλα, που δημοσιεύτηκε στο «Βήμα της Κυριακής», στις 3-10-1993. Αναφερόμενος ο τότε Πρωθυπουργός στον καλό διάλογο και τη διδασκαλία είπε:

Δημοσιογράφος: Τι είναι για σας ένας καλός δάσκαλος;

Α. Παπανδρέου: *«Κάτι σαν αναπνοή. Ένας μεγάλος δάσκαλος κάνει το ακροατήριο, τους μαθητές του να συμμετέχουν στο δικό του προβληματισμό, βάζοντας κι αυτοί το δικό τους κομματάκι για να οδηγηθούν όλοι μαζί στο σωστό συμπέρασμα».*

Δημοσιογράφος: Όσο ήσασταν δάσκαλος, καθηγητής, τι ήταν η διδασκαλία για σας;

Α. Παπανδρέου: *«Μια πνευματική περιπέτεια. Έτσι αισθανόμουν. Ένιωθα ότι οι μαθητές ήταν η παρέα μου, η πνευματική μου παρέα. Στις εξετάσεις ποτέ δεν τους έβαλα να γράφουν κάτι συγκεκριμένο. Ζητούσα να βρουν μόνοι τους το θέμα που θα ήθελαν να αναπτύξουν και να γράφουν γι' αυτό».*

Εμείς οι σημερινοί δάσκαλοι τι να πούμε, όταν ζούμε με τεχνητή αναπνοή μέσα στην τάξη; Όταν όλες τις εργασίες, τις εκθέσεις, τα προβλήματα, ακόμη και τα tests μάς τα έχουν επιβάλει. Επιτέλους έλεος! Έλεος! Και πάλι έλεος! Ως πότε τα βιβλιοτετράδια θα μας κρατάνε δεμένους; Ως πότε η μέγγενη, της μιας και μόνο διδακτικής «αυθεντίας», θα μας έχει πιασμένους; Να ανασάνουμε θέλουμε και εμείς λίγο, πριν καταστρέψουν τη διδακτική και παιδαγωγική ψυχή μας. Μετά δε θα ακούγεται τίποτε. Θα λέμε και εμείς, όπως οι περισσότεροι: *«Τι ωραία που είναι αυτά τα βιβλιοτετράδια, που καλλιεργούν την αυτενέργεια και καταπολεμούν το βερμπαλισμό!»* Μέσα μας, όμως, θα γνωρίζουμε καλά, και πολύ καλά μάλιστα, ότι το νόμιμο τεμπέλικι πάει σύννεφο!

Η **τρίτη** άποψη ανήκει πάλι στον Ανδρέα Παπανδρέου και εκφράστηκε στη Βουλή των Ελλήνων, στις 20-3-1995, όταν ζήτησε να συσταθεί Εθνική Επιτροπή για την Παιδεία, κάνοντας μια γενική αναφορά για το ρόλο της Παιδείας στην κοινωνία του 21ου αιώνα. Τη χαρακτήρισε ως τον κρισιμότερο παράγοντα της ανάπτυξης και υπογράμμισε ότι δεν αρκούν οι διορθωτικές κινήσεις, αλλά απαιτούνται τομές με μεγάλη προοπτική. Έκανε λόγο για την κοινωνία της πληροφόρησης, τονίζοντας ότι το πρόβλημα της Παιδείας είναι πρόβλημα ταυτότητας, ιδιαίτερης φυσιογνωμίας και ευελιξίας, χωρίς καταθλιπτικά γραφειοκρατικά σχήματα. Κατέκρινε την αυθεντία του ενός συγγραμματος και το σύστημα των εξετάσεων που ενθαρρύνει την αποστήθιση κ.τ.λ. Άλλη μια τοποθέτηση που σέβεται την ελευθερία του δασκάλου.

Επέμεινα στις απόψεις του πρώην πρωθυπουργού - ελπίζω να μη παρεξηγηθούν - για να δείξω το χάσμα που υπάρχει μεταξύ αυτών και των βιβλιοτετραδίων και τίποτε περισσότερο. Να κάνω φανερό σε αυτούς που επικαλούνται την άνωθεν κάλυψη γι' αυτά τα βιβλιοτετράδια, ότι αυτή δεν υπάρχει.

Και κάτι άλλο, εξίσου πολύ σημαντικό. Ο **Νόμος Πλαίσιο** υπ' αρ. 1566/85, κεφάλαιο Α', άρθρο 1, παράγραφος 3.(γγ) αναφέρει ότι: *«Τα αναλυτικά προγράμματα περιλαμβάνουν «ενδεικτικές κατευθύνσεις για τη μέθοδο και τα μέσα διδασκαλίας κάθε ενότητας ή θέματος».* Και πιο κάτω στην ίδια παράγραφο 3.(δ) αναφέρει ότι *«Τα διδακτικά βιβλία για τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς συγγράφονται σύμφωνα με τα αναλυτικά προγράμματα».* Γίνεται φανερό ότι τα βιβλιοτετράδια είναι σε πλήρη αντίθεση με τις παραγράφους 3.(γγ) και 3.(δ), του Νόμου Πλαισίου (κεφάλαιο Α', άρθρο 1), εφόσον οι κατευθύνσεις των συγγραφέων δεν είναι ενδεικτικές, για τη μέθοδο και τα μέσα διδασκαλίας κάθε ενότητας ή θέματος.

Η **τέταρτη** άποψη αφορά τα βιβλία του Δημοτικού και εκφράστηκε τον Οκτώβριο του 1995, από τον πρώην Υπουργό Παιδείας κ. Γεώργιο Παπανδρέου, στο δημοσιογράφο Θ. Ρουσόπουλο, στην εκπομπή του τηλεοπτικού καναλιού Mega Channel «Τρία τέταρτα». Μεταξύ των άλλων ο Υπουργός Παιδείας είπε: *«Τα βιβλία του Δημοτικού έχουν ένα πολύ λεπτομερές πρόγραμμα, που κάνει το δάσκαλο ρομπότ και το μαθητή άβουλο ον».*

Απορώ, πως ενώ εκφράστηκαν τέτοιες απόψεις από τόσο υπεύθυνα αξιώματα, τα βιβλία του Δημοτικού εξακολουθούν να ζουν και να βασιλεύουν, τα περισσότερα των οποίων έρχονται σε πλήρη αντίθεση με αυτές τις σημαντικές, ανοιχτές και κατευθυντήριες θέσεις, αλλά και με το Νόμο Πλαίσιο. Θέσεις, που αν ληφθούν σοβαρά υπόψη, θα αναβαθμίσουν το δημιουργικό ρόλο του δασκάλου και θα φέρουν την αναγέννηση στη Δημοτική Εκπαίδευση.

Φαίνεται, όμως, ότι σήμερα κανείς δεν πολυασχολείται με το Δημοτικό Σχολείο, παρόλο ότι αποτελεί το Θεμέλιο της Παιδείας. Με την ένοχη σιωπή όλων, σταθεροποιήθηκε η υποβάθμιση. Από πολύ νωρίς παίζεται ένα πολύ αρνητικό παιχνίδι στη Δημοτική Εκπαίδευση, το μέγεθος του οποίου και τις μελλοντικές συνέπειες δεν είμαι σε θέση να εκτιμήσω. Οι περισσότεροι στα εκπαιδευτικά τους άρθρα ξεκινάνε από τα ρετιρέ της Παιδείας. Ξεχνάμε, όμως, εμείς οι Έλληνες ότι τελιώνοντας το Δημοτικό Σχολείο ο μαθητής, έχει παίξει το μεγαλύτερο μέρος του παιχνιδιού στην ολική μάθησή του. Σύμφωνα με έρευνες του Bloom, το 33% της ολικής μάθησης του παιδιού ανήκει στα έξι πρώτα χρόνια της ζωής του, το 42% ανήκει στη Δημοτική Εκπαίδευση (από 6 έως 13 χρονών) και το υπόλοιπο 25% ανήκει στη Μέση Εκπαίδευση (από 13 έως 18 χρονών). Δηλαδή το 75% περίπου της ολικής μάθησης του παιδιού συμπληρώνεται πριν πάει στο Γυμνάσιο.

Όταν το οικοδόμημα της Παιδείας τρίζει, τα θεμέλια πρώτα θέλουν ενίσχυση. Εμείς το έχουμε ξεκινήσει ανάποδα. Σήμερα, νομίζω ότι στέλνουμε βαρυστημένους και λίγο αγράμματους τους μαθητές στο Γυμνάσιο. Η ίδια βαρυστιμάρα συνεχίζεται και στη Μέση Εκπαίδευση, μια και τη μόρφωση την έχουν αναλάβει οι φροντιστές. Αλίμονο απ' τα φτωχόπαιδα!

Οι σημερινοί γονείς, που λίγο-πολύ ασχολούνται με τα παιδιά τους, είναι αυτοί που θολώνουν τα νερά και δε φαίνεται καθαρά η υπολειτουργία της Δημοτικής Εκπαίδευσης. Αν η μάθηση στηριζόταν αποκλειστικά στο δάσκαλο, τα αποτελέσματα θα ήταν τραγικά. Παρόλα αυτά, νομίζω ότι ο δάσκαλος είναι ο τελευταίος στην αλυσίδα των ευθυνών, για τους λόγους που προανέφερα.

Απαιτούνται γενναίες αλλαγές για να ατενίσουμε με αισιοδοξία το μέλλον. Η γενική διαπίστωση ότι «η Παιδεία είναι η

καλύτερη επένδυση για το Έθνος», καιρός να τη δούμε να γίνεται πράξη.

Εκφράστηκα ελεύθερα και ειλικρινά, με απόψεις που ζυμώθηκαν και διαμορφώθηκαν στο καμίνι της διδακτικής πράξης, έχοντας επίγνωση ότι η κραυγή αυτή αγωνίας ίσως να παρεξηγηθεί, ίσως να υποτιμηθεί, ίσως ακόμη και να λοιδορηθεί, καθόσον προέρχεται από έναν δάσκαλο. Απόψεις, που είναι κόντρα στο ρεύμα των σημερινών παγιωμένων καταστάσεων και εύκολα χαρακτηρίζονται αιρετικές. Δεν μπορώ όμως να πράξω διαφορετικά, όταν βλέπω ημέρα με την ημέρα να κινδυνεύω να παρασυρθώ στο ρεύμα της αδιαφορίας και της ισοπέδωσης. Απ' αυτού παίρνω το θάρρος να πω τα πράγματα με το όνομά τους, έχοντας ήσυχη συνείδηση ότι πράττω το καθήκον. Τώρα τελευταία, όλο και πιο συχνά μου έρχεται στο νου ο στίχος του Οδυσσέα Ελύτη: *«Οξειδώθηκα μες τη νοτιά των ανθρώπων...»*

Πιστεύω ότι η κριτική και οι προτάσεις έχουν αξία, όταν γίνονται δίχως υπολογισμούς και ιδιοτέλεια, με γνώμονα το καλό της Παιδείας, έστω κι αν χρειαστεί μερικές φορές να μπει στο μάτι του κυκλώνα. Προσφέρουν πολύ περισσότερα, σωστές ή λαθεμένες, απ' ότι τα υμνολόγια και τα λιβανιστήρια. Και αυτό έχει μεγάλη σημασία. Ύστερα, δε σκοπεύω να ανταλλάξω με τίποτα στον κόσμο, το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης. Ίδέα για την οποία πολλοί έχυσαν το αίμα τους, ενώ εμείς σήμερα μόνον λίγη μελάνη.

Επεδίωξα η ολική τοποθέτησή μου για την Παιδεία, κυρίως για τη Δημοτική Εκπαίδευση, να είναι όσο το δυνατόν καλύτερα τεκμηριωμένη. Δεν ξέρω κατά πόσο τα κατάφερα, πάντως προσπάθησα...

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Στο μέρος αυτό περιλαμβάνονται δώδεκα θεματικές ενότητες, οι οποίες γράφτηκαν το 2001.

- Ηλεκτρονικός αναλφαβητισμός
- Πολλαπλό βιβλίο
- Πείραμα Stanley Milgram
- Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα
- Εξομοίωση και μεταπτυχιακές σπουδές
- Ευρωπαϊκά προγράμματα
- Διαπολιτισμικό σχολείο
- Βαθμολογία
- Ο ρόλος του διευθυντή και υποδιευθυντή
- Μεταθέσεις εκπαιδευτικών
- «Πολιτιστικά κέντρα» της εποχής μας
- Απεργίες και συνδικαλισμός

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ

Η ένταξη του ηλεκτρονικού υπολογιστή (Η/Υ) στο εκπαιδευτικό σύστημα, είναι το μεγάλο στοίχημα που πρέπει να κερδίσει η Δημόσια Εκπαίδευση σε σύντομο χρόνο.

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί σήμερα είναι ηλεκτρονικά αναλφάβητοι και κολλημένοι στη σκέψη: *«Εμείς το τρένο του Η/Υ το χάσαμε· το μέσον αυτό είναι για τους άλλους που έρχονται, όχι για μας».*

Το να περιμένουμε, όμως, η νέα γενιά των εκπαιδευτικών να αντικαταστήσει την παλιά για να γίνει εκσυγχρονισμός, είναι σαν να λέμε, *«ζήσε Μάη, να φας τριφύλλο».* Το πρώτο τρένο του εκσυγχρονισμού της Παιδείας είναι το καλύτερο δρομολόγιο και δεν πρέπει να το αφήσουμε να μας φύγει. Από το δρομολόγιο αυτό θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό και η ανοδική πορεία της οικονομίας μας.

Το κράτος πρέπει να βρει τρόπους και να δώσει κίνητρα σε όλους τους εκπαιδευτικούς από το Σουφλί ως τη Γαύδο, να μάθουν τη χρήση του Η/Υ, ώστε μέσω αυτών να μνηθούν και οι μη προνομιούχοι μαθητές. Δεν μπορεί μια τόσο σημαντική παράμετρος να αφηθεί μόνον στον εθελοντισμό των εκπαιδευτικών. Ο εθελοντισμός αποτελεί αναμφισβήτητα, την πρωτοπορία στην καταπολέμηση του ηλεκτρονικού αναλφαβητισμού. Πρέπει, όμως, να ακολουθηθεί και η υποχρεωτική εκμάθηση του Η/Υ για όλους τους εκπαιδευτικούς. Μια εξαίρεση μπορεί να γίνει μόνον γι' αυτούς που βρίσκονται στα πρόθυρα της σύ-

νταξης. Η ολοκλήρωση της όλης προσπάθειας πρέπει να είναι η λειτουργικότητα του Η/Υ σε όλες τις τάξεις των σχολείων. Έτσι, η σύγχρονη τεχνολογία θα γίνει κτήμα όλων των μαθητών και θα πάρει στην Εκπαίδευση το χρόνο που της αναλογεί και τίποτε περισσότερο.

ΠΟΛΛΑΠΛΟ ΒΙΒΛΙΟ

Οταν αναφέρω τη φράση πολλαπλό βιβλίο, το μυαλό μου πάντα πηγαίνει στα χρόνια που ήμουν μαθητής του Δημοτικού.

Τότε τα σχολικά βιβλία δεν τα χορηγούσε δωρεάν το κράτος, αλλά τα αγοράζαμε από το εμπόριο. Χρόνια δύσκολα για να μπορέσεις να αγοράσεις μια σειρά ολοκαινούργια βιβλία. Τα περισσότερα βιβλία των μαθητών ήταν μεταχειρισμένα, λίγο βρώμικα και σε μερικά έλειπαν σελίδες. Κάπου-κάπου έβλεπες και κανένα ξέμπαρκο ολοκαινούργιο βιβλίο για να μας θυμίζει, πως ήταν κάποτε και τα δικά μας. Άλλοι πάλι μαθητές δεν είχαν καθόλου βιβλία.

Η προμήθεια των βιβλίων γινόταν από τα μεγαλύτερα αδέρφια μας ή από τους μεγαλύτερους μαθητές, που τα αγοράζαμε σε πολύ χαμηλή τιμή. Το γεγονός αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να υπάρχουν στο ίδιο μάθημα διαφορετικά βιβλία.

Θυμάμαι στην Ιστορία των «Νεοτέρων Χρόνων», κυκλοφορούσαν στην τάξη μου, όταν ήμουν μαθητής του Δημοτικού, 3 με 4 διαφορετικά βιβλία. Το δικό μου βιβλίο ήταν πολύ παλιάς έκδοσης και δεν υπήρχε άλλο όμοιό του στην τάξη. Έλειπαν οι πρώτες σελίδες και πάντα φανταζόμουν πως να ήταν το εξώφυλλό του.

Πολλές φορές διαβάζαμε και τα βιβλία των συμμαθητών μας για να δούμε τι έλεγαν πάνω στο ίδιο θέμα. Αυτές οι διαφορετικές γραφές προκαλούσαν προβληματισμό και διάλογο στην τάξη. Ακόμη ηχούν στα αυτιά μου οι φράσεις: «*Εμένα το*

βιβλίο μου γράφει κάτι που δεν υπάρχει στο δικό σας». «Εμένα δεν το γράφει καθόλου αυτό το γεγονός». «Εμένα το γράφει κάπως διαφορετικά». «Εμένα έχει ωραίες εικόνες» κ.τ.λ.

Παρόλο ότι οι διαφορές αυτές αφορούσαν τη μορφή κι όχι την ουσία του περιεχομένου, ο προβληματισμός υπήρχε. Φανταστείτε να υπήρχαν διαφορετικές απόψεις πάνω στα ίδια θέματα, πόσο εντονότερος θα ήταν ο προβληματισμός.

Αν ο δάσκαλος σε αυτούς τους προβληματισμούς των μαθητών, τους βοηθάει να κατανοήσουν ότι για το ίδιο θέμα υπάρχουν διαφορετικές οπτικές γωνίες, τότε ελευθερώνει τη σκέψη τους. Αγγίζει την ουσία του κάθε θέματος, εφόσον αφήνει ανοιχτά παράθυρα και για άλλες απόψεις, που δεν έχουν ακόμη ερευνηθεί.

Αυτή την ποικιλία βιβλίων στο μάθημα της Ιστορίας ήταν κάτι που δεν ξέχασα ποτέ. Και αυτήν την εικόνα έχω πάντα στο μυαλό μου, όταν ακούω τη φράση «πολλαπλό βιβλίο».

Μου έκανε μεγάλη εντύπωση ότι στο σημερινό βιβλίο Ιστορίας της ΣΤ' τάξης «Στα νεότερα χρόνια», που διδάσκεται η επανάσταση του 1821, απουσιάζουν και ως απλή αναφορά οι φράσεις: «*Ιστορικό λάβαρο*» και «*Μοναστήρι της Αγίας Λαύρας*». Στα χρόνια τα δικά μας η Αγία Λαύρα, με το ιστορικό λάβαρο, ήταν ένα σύμβολο της επανάστασης. Σήμερα, για να μην υπάρχει ούτε ως απλή αναφορά στο βιβλίο, σημαίνει ότι οι συγγραφείς έχουν άλλη άποψη. Γιατί, όμως, δεν μας τη γράφουν να τη μάθουμε και εμείς;

Γιατί κορυφαίες στιγμές του αγώνα, όπως η Αλαμάνα, το Χάνι της Γραβιάς, το Βαλτέτσι, να περνάνε όλες μαζί στα φιλάγραμματα στην ίδια και μοναδική διδακτική ώρα; Πώς να υπάρξει έτσι ουσιαστική αφομοίωση των κορυφαίων στιγμών της θυσίας των Ελλήνων για την Ελευθερία; Κι αυτές οι στιγμές - μπρος στο θάνατο - είναι που διαπαιδαγωγούν τους μαθητές. Όλες οι άλλες έπονται. Σε αυτήν την επισήμανση των δασικά-

λων, οι συγγραφείς έδωσαν την απάντηση ότι έγραψαν Ιστορία και όχι Πολεμική Ιστορία, που υπήρχε παλαιότερα. Δεν πρέπει, όμως, να ξεχνάμε ότι αυτή η Πολεμική Ιστορία, όπως απαξιωτικά την αποκάλεσαν, είχε το δικό της μερτικό στη διαπαιδαγώγηση των αγωνιστών του 1940. Όταν σχεδόν όλη η Ευρώπη θεωρούσε το φασιστικό άξονα αήττητο, η μικρή Ελλάδα ήταν, που έδινε τα μεγάλα μαθήματα ηρωισμού και θυσίας. Μαθήματα, που σήμαναν την έναρξη του μεγάλου αγώνα των συμμαχικών δυνάμεων για την απελευθέρωση της Ευρώπης.

Οι μικροί μαθητές έχουν ανάγκη από ηρωικά πρότυπα, που σήμερα περνάνε στα πολύ ψιλά γράμματα των βιβλιοτετραδίων της Ιστορίας. Οι ανούσιες τυποποιημένες ασκήσεις που συνοδεύουν κάθε διδακτική ενότητα, αποπροσανατολίζουν τους μαθητές και τους δασκάλους από την ουσία του μαθήματος.

Τα ίδια γίνονται και στην Ιστορία της Δ' και Ε' τάξης. Κορυφαίες διδακτικές ενότητες, όπως ο Μαραθώνας, οι Θερμοπύλες, η γέννηση της Δημοκρατίας με τον Κλεισθένη, ο Χρυσός Αιώνας του Περικλή, ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος, η Άλωση της Πόλης, εμποδίζονται να αναδειχθούν από τις τυποποιημένες ασκήσεις των βιβλιοτετραδίων.

Τα ίδια και στην Ιστορία της Γ' τάξης. Η Ιλιάδα και η Οδύσσεια έχασαν τη μαγεία τους από τις ασκήσεις και από τον πολύ σύντομο τρόπο που παρουσιάζονται. Πολλοί παλιοί δάσκαλοι, όταν τους δίνεται ευκαιρία, αναπολούν με καλά λόγια τα παλιά βιβλία της ελευθερίας.

Τώρα τελευταία έχουν διαχωρίσει τα βιβλιοτετράδια της Ιστορίας (Δ' - Ε' - ΣΤ') σε δύο μέρη (βιβλίο - τετράδιο εργασιών). Αυτό όμως δεν σημαίνει τίποτε, από τη στιγμή που το περιεχόμενο είναι ακριβώς το ίδιο. Μόνο στην Γ' τάξη παρέμεινε ενιαίο το βιβλιοτετράδιο της Ιστορίας.

Και μη μου πει κανείς ότι αυτά τα γεγονότα της Ιστορίας που προανέφερα, δεν κάνουν για τη σημερινή εποχή της Πολυπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Οι άνθρωποι που αγωνίζονται για την Ελευθερία, την Δημοκρατία και την Αξιοπρέπεια δεν έχουν μία μόνον πατρίδα. Γίνονται σύμβολα για όλες τις πατρίδες, για όλα τα παιδιά του κόσμου. Θα μου πείτε λαμπροί αγωνιστές υπάρχουν και στις ιστορίες των άλλων χωρών. Ναι, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι θα παγκοσμιοποιήσουμε τη διδακτέα ύλη της Ιστορίας και των Νέων Ελληνικών, βάζοντας κείμενα για όλα τα γούστα των μεταναστών. Υπάρχει και το μάθημα της Γεωγραφίας για να αναφέρονται σε γενικές γραμμές τα αξιοσημείωτα γεγονότα και τα έργα πολιτισμού των άλλων χωρών.

Για κανένα λόγο η Παιδεία μας δεν πρέπει να χάσει την Ελληνοκεντρικότητά της. Αν γίνει αυτό, ειδικά σήμερα εν όψει της Παγκοσμιοποίησης, θα είναι το μεγάλο λάθος της Εκπαίδευσης.

Σε όσα σχολεία υπάρχει αυξημένος αριθμός αλλοδαπών μαθητών, που έχουν σοβαρά προβλήματα με τη γλώσσα, θα πρέπει να λειτουργεί παράλληλη τάξη για το μάθημα των Νέων Ελληνικών για να μην την πληρώνουν οι Έλληνες μαθητές. Ο δάσκαλος όταν έχει μαθητές δύο ταχυτήτων την ίδια στιγμή στην τάξη του, δεν μπορεί να κάνει σωστά τη δουλειά του. Επίσης παράλληλη τάξη Νέων Ελληνικών πρέπει να λειτουργεί και σε όσα σχολεία υπάρχουν τσιγγάνοι μαθητές με σοβαρά μαθησιακά προβλήματα.

Μετά από αυτή την παρένθεση επανέρχομαι ξανά στο θέμα μου.

Έχω ακούσει μερικούς να λένε «πολλαπλό βιβλίο», τη δυνατότητα να επιλέγει ο δάσκαλος από 3-4 εγκεκριμένα βιβλία του Υπουργείου Παιδείας. Μα και με αυτόν τον τρόπο στο ένα βιβλίο πάλι οδηγούμαστε, με την μόνη διαφορά ότι το επιλέγει

ο δάσκαλος από μια σειρά προεπιλεγμένων βιβλίων. Βέβαια, το γεγονός αυτό είναι πολύ καλύτερο από το υπάρχον, αλλά δεν έχει σχέση με την έννοια του πολλαπλού βιβλίου.

Πολλαπλό βιβλίο - θα το γράψω άλλη μια φορά - για μένα είναι η συνύπαρξη στο ίδιο μάθημα διαφορετικών βιβλίων στα χέρια των μαθητών. Και επειδή είναι δύσκολο να γίνει μια τέτοια διανομή βιβλίων - κάτι που η ανέχεια το είχε επιβάλει μερικές φορές στο παρελθόν - ας γίνει κάτι πιο απλό και εφικτό: Στο ίδιο βιβλίο να συνυπάρχουν για το ίδιο θέμα διαφορετικές απόψεις, προσεγγίσεις και αναλύσεις διαφορετικών συγγραφέων και επιστημόνων. Και για να μην είναι ογκώδες ένα τέτοιο βιβλίο, μπορεί να χωρίζεται σε δύο τεύχη. Εξυπακούεται, όμως, ότι προϋποθέτει στην εφαρμογή του ανοιχτή σκέψη των δασκάλων, ώστε να σέβονται τη συνύπαρξη διαφορετικών απόψεων. Και αυτό το διαφορετικό να περνάει στους μαθητές και όχι ό,τι τους αρέσει περισσότερο.

Οι δάσκαλοι όμως σήμερα, είναι εθισμένοι στην «αυθεντία» και την μεθοδολογία του ενός βιβλιοτετραδίου και ένα τέτοιο πολλαπλό βιβλίο, δεν ξέρω κατά πόσο θα το αποδεχτούν. Όμως κάθε αρχή και δύσκολη. Τα σεμινάρια των σχολικών συμβούλων θα βοηθήσουν στην ενημέρωσή τους.

Έτσι, καλλιεργείται η κριτική ικανότητα και η ελευθερία στη σκέψη των μαθητών. Η μία και μοναδική άποψη, που υπάρχει σήμερα στα βιβλιοτετράδια και έχει το προνόμιο της αποικειστικότητας και της κυριαρχίας στη σκέψη των μαθητών, πρέπει να υποχωρήσει.

Θέλουμε μαθητές από τη μικρή ηλικία να μάθουν «να συλλογιούνται ελεύθερα, για να συλλογιούνται καλά», όπως έλεγε και ο Ρήγας Φεραίος.

Το θέμα του πολλαπλού βιβλίου έχει και μία άλλη διάσταση παλαιάς συνταγής: Αν σταματήσει το κράτος τη δωρεάν διανομή βιβλίων, κάνοντας εξαίρεση μόνον για τους άπορους

και πολύτεκνους μαθητές, αυτόματα εισάγεται το πολλαπλό βιβλίο στα σχολεία. Το Υπουργείο Παιδείας αρκεί να προκηρύξει ένα διαγωνισμό, επιλέγοντας τρία ή τέσσερα ποιοτικά βιβλία για κάθε μάθημα. Απαραίτητη προϋπόθεση για όλα τα διαγωνιζόμενα βιβλία θα είναι να έχουνε την ίδια διάταξη της ύλης και τους ίδιους τίτλους στις διδακτικές ενότητες, ώστε να μη δημιουργείται σύγχυση στους μαθητές από την ταυτόχρονη χρησιμοποίησή τους. Και τα βιβλία αυτά να βρίσκονται στα ράφια των βιβλιοπωλείων και να πωλούνται με έκπτωση, την οποία να επιχορηγεί το κράτος.

Οι εκδότες ωθούμενοι από τον ανταγωνισμό και το κέρδος θα προσέχουν και θα ανανεώνουν τα βιβλία και μάλιστα με μηδέν έξοδα για το κράτος. Δηλαδή, θα έχουμε και καλύτερα σχολικά βιβλία και μεγάλη οικονομία δημοσίου χρήματος. Το Υπουργείο Παιδείας, αρκεί να βάλει αυστηρές προδιαγραφές πρόκρισης ενός σχολικού βιβλίου και μετά όλα θα πάρουν το δρόμο τους.

Τέτοιες όμως προτάσεις, τη στιγμή που κυριαρχεί το πα-
ραμύθι και ο λαϊκισμός - ότι δηλαδή έτσι καταργείται η «δω-
ρεάν Παιδεία» - χαρακτηρίζονται, «ελαφρά τη καρδία», αντιλα-
ϊκές και αντιδραστιές. Και αναρωτιέμαι: Το ένα και μοναδικό
δωρεάν βιβλιοτετράδιο που κυριαρχεί σήμερα στη σκέψη των
μαθητών, είναι δημοκρατικό;;;

Το χρηματικό ποσό που θα δίνει ο γονέας με την έναρξη της σχολικής χρονιάς για την αγορά βιβλίων - που έδινε και σε παλαιότερες δύσκολες εποχές - είναι ψίχουλα, μπρος στα εκα-
τομμύρια δραχμές που δαπανά για τα φροντιστήρια, που ση-
κώνουν σήμερα το κύριο βάρος της μάθησης, κυρίως στη Μέ-
ση Εκπαίδευση.

Είμαι υπέρ μιας τέτοιας διανομής βιβλίων, όπως την προα-
νέφερα, σε όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσης, γιατί **ανεβάζει
την ποιότητα**. Τα χρήματα των απλών ανθρώπων θα πιάνουν

τόπο, με την προϋπόθεση βέβαια ότι το Υπουργείο Παιδείας θα κάνει σωστές επιλογές στους διαγωνισμούς βιβλίων, ώστε να μη παίζονται εμπορικά και άθλια παζάρια σε βάρος της ποιότητας και αποθαρρύνονται άξιοι συγγραφείς.

Μακάρι να μπορούσε το κράτος να κάνει μια τέτοια ποιοτική διανομή βιβλίων, αλλά δεν μπορεί. Και αυτό όσο πιο γρήγορα γίνει αποδεχτό, τόσο το καλύτερο για τη Δημόσια Εκπαίδευση.

Από το Μάιο του 2001, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο έχει κυκλοφορήσει **δύο καινούργια βιβλία στα Φυσικά της Ε' τάξης**. Ο Σύλλογος Διδασκόντων κλήθηκε να αποφασίσει ποιο από τα δύο βιβλία θα επιλέξει για την επόμενη σχολική χρονιά (2001-2002). Δηλαδή, δε δόθηκε η δυνατότητα στο δάσκαλο της Ε' τάξης να επιλέξει ο ίδιος το βιβλίο, που θα ήθελε να δουλέψει με την τάξη του. Άλλοι αποφάσισαν γι' αυτόν. Και αυτή η περιεργή ιστορία βαπτίστηκε πολλαπλό βιβλίο. Μα είναι σοβαρά πράγματα αυτά; Τέτοια λογική είναι ακατανόητη και το χειρότερο περιφρονεί και προσβάλλει την προσωπικότητα του δασκάλου της Ε' τάξης. Τέτοια «πολλαπλά βιβλία», αν ακολουθήσουν και σε άλλα μαθήματα, δε βλέπω να περπατάνε, γιατί εκτός του ότι είναι πολυδάπανα, πάλι καταλήγουμε στο ένα και μοναδικό βιβλίο.

Παίρνοντας στα χέρια μου τα δύο καινούργια βιβλία Φυσικών, έκανα την εξής πειραματική σκέψη: Θα ήθελα στην τάξη μου μια μικρή ομάδα πέντε ατόμων να δουλεύει με το βιβλίο «Φυσικές Επιστήμες» και οι υπόλοιποι μαθητές με το βιβλίο «Ερευνώ και Ανακαλύπτω». Το δεύτερο βιβλίο μου φάνηκε πιο ρεαλιστικό για τη σημερινή σχολική πραγματικότητα.

Με γοήτευσε η ιδέα, ότι στα χέρια των μαθητών μου θα βρεθούν δύο διαφορετικά βιβλία και θα ήθελα, εκτός των άλλων, να καταγράψω και μερικές παρατηρήσεις. Εκ των υστέρων βέβαια έμαθα, ότι όχι μόνον αυτό δεν μπορώ να κάνω,

αλλά ούτε καν να επιλέξω το βιβλίο που μου αρέσει περισσότερο.

Στη διδασκαλία ενός επιστημονικού μαθήματος, όπως είναι τα Φυσικά, πρέπει να πω ότι τα συγκεκριμένα βιβλία, αν μπουν ταυτόχρονα στην τάξη, θα δημιουργήσουν πολλά πρακτικά προβλήματα σε όλους. Το κάθε βιβλίο έχει τη δικιά του μεθοδολογία, τις δικές του ασκήσεις, ερωτήσεις και εικόνες, τα δικά του πειράματα και δε σχεδιάστηκαν ως προς τη διάταξη της ύλης για να χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα στην τάξη.

Απαιτούνται νομίζω δύο προϋποθέσεις για την είσοδο στην τάξη διαφορετικών βιβλίων για το ίδιο μάθημα. Πρώτη προϋπόθεση - όπως προανέφερα - είναι να έχουν τα βιβλία την ίδια διάταξη της ύλης, ώστε να αποφεύγεται η σύγχυση μεταξύ των μαθητών. Και δεύτερη προϋπόθεση είναι να γίνει επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στο πολλαπλό βιβλίο, ώστε να είναι έτοιμοι να το αποδεχθούν. Η ύπαρξη διαφορετικών βιβλίων για το ίδιο μάθημα, ελευθερώνει τη σκέψη των μαθητών και των εκπαιδευτικών και τους απαλλάσσει από την «αυθεντία» της μιας και μοναδικής άποψης, ανατρέποντας πολλούς δογματισμούς.

Αν όμως ο δάσκαλος δεν μπορεί ή δε θέλει να δουλέψει με διαφορετικά βιβλία στο ίδιο μάθημα, να μπορεί να συστήνει στους μαθητές το βιβλίο στο οποίο αυτός θα στηρίζει τη διδασκαλία του. Και αν κάποιος μαθητής επιμένει σε κάποιο άλλο συγκεκριμένο βιβλίο να το αποδέχεται.

Μόνον στο μάθημα των Νέων Ελληνικών θα πρέπει οι μαθητές της τάξης να έχουν τα ίδια κείμενα στα χέρια τους. Τα βιβλία των Νέων Ελληνικών πρέπει να είναι μικρές ανθολογίες της πλούσιας λογοτεχνικής μας κληρονομιάς.

Πιστεύω ότι η είσοδος ενός τέτοιου πολλαπλού βιβλίου σε όλες τις βαθμίδες Εκπαίδευσης είναι μια επαναστατική πράξη, που θα απελευθερώσει πολλές δυνάμεις εκπαιδευτικών και μα-

θητών, που σήμερα είναι παγιωμένες από τη μονολιθικότητα του ενός βιβλίου.

Θα ήθελα να αναφερθώ και στο **καινούργιο Ανθολόγιο** με τίτλο «Με λογισμό και μ' όνειρο» που κυκλοφόρησε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, το Σεπτέμβριο του 2001, για την Ε' και ΣΤ' τάξη.

Επειδή το Ανθολόγιο είναι ένα πολλαπλό βιβλίο ομάδας συγγραφέων και ποιητών, γι' αυτό και οι σκέψεις μου αυτές τοποθετήθηκαν σε αυτή την ενότητα.

Το νέο Ανθολόγιο είναι ένα ωραίο και σύγχρονο βιβλίο. Περιέχει μια ποικιλία από λογοτεχνικά κείμενα, παλαιά και σύγχρονα. Η Παιδική Λογοτεχνία για πρώτη φορά παίρνει το μερίδιό της αναλογεί. Το 1/6 από τα κείμενα αυτά ανήκουν στην ξένη Λογοτεχνία. Έτσι, το μάθημα των Νέων Ελληνικών παίρνει ευρύτερες διαστάσεις, δίχως να χάνεται η ελληνοκεντρικότητά του.

Τα κείμενα είναι ταξινομημένα σε έντεκα βασικές θεματικές ενότητες, γεγονός που δίνει τη δυνατότητα στο δάσκαλο, ανάλογα της επικαιρότητας, του προγραμματισμού και των ενδιαφερόντων των μαθητών του, να επιλέγει αυτό που ταιριάζει καλύτερα τη δεδομένη στιγμή. Σε αυτές όμως τις θεματικές ενότητες, θα έπρεπε να υπάρχει και άλλη μια, που να αναφέρεται στον αθλητισμό και τους Ολυμπιακούς Αγώνες από την Αρχαία Ελλάδα μέχρι σήμερα. Ο αθλητισμός παίζει τόσο σημαντικό ρόλο στη ζωή μας, ειδικά των μικρών παιδιών, που δεν μπορούμε να τον αγνοούμε. Δεν περίμενα, εν όψει μάλιστα των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 2004, ότι θα έλειπε μια τόσο βασική ενότητα.

Το καινούργιο που φέρνει το νέο Ανθολόγιο είναι ότι κάθε κείμενο συνοδεύεται από τρεις έως τέσσερις βασικές καινοτομίες, που δεν περιορίζουν την ελευθερία του δασκάλου στη διδακτική προσέγγιση.

Α) Οι ερωτήσεις-δραστηριότητες, που υπάρχουν στο κίτρινο πλαίσιο, βοηθούν τόσο στην ανάλυση και εξέλιξη του μαθήματος, όσο και στην καλύτερη επικοινωνία των μαθητών και του δασκάλου με το συγγραφέα. Η καινοτομία αυτή δεν είναι δεσμευτική ο δάσκαλος, αν το επιθυμεί, μπορεί να κάνει τις δικές του επιλογές.

Β) Η ερμηνεία των ιδιωματισμών και των δύσκολων λέξεων γίνεται πάνω στην ίδια σελίδα που τις συναντάμε. Το ανάλογο αστεράκι (πάνω και δεξιά από τη δύσκολη λέξη) μας παραπέμπει στο κάτω μέρος της σελίδας, όπου υπάρχει η ερμηνεία της. Αυτό είναι πολύ πρακτικό, γιατί έτσι δε χάνεται πολύτιμος χρόνος με το να ανατρέχουν οι μαθητές σε ένα γενικό ευρετήριο αγνώστων λέξεων, όπως γινόταν παλαιότερα.

Γ) Η σύντομη βιογραφία του συγγραφέα που ακολουθεί κάθε κείμενο είναι απαραίτητη. Αυτές τις πληροφορίες, που παλαιά οι μαθητές έπαιρναν μόνον από τις εγκυκλοπαίδειες (με την προϋπόθεση βέβαια ότι υπήρχε η παρότρυνση του δασκάλου), σήμερα είναι κτήμα όλων. Επίσης το φωτογραφικό πορτραίτο του συγγραφέα ζωντανεύει το σύντομο βιογραφικό του σημείωμα.

Δ) Ο εισαγωγικός κατατοπιστικός πρόλογος, που υπάρχει στα μισά περίπου κείμενα του Ανθολογίου, τον θεωρώ πολύ βασικό. Βοηθάει το δάσκαλο και τους μαθητές για μια καλύτερη και πληρέστερη ανάλυση. Μερικοί πρόλογοι μάλιστα κατατάσσουν το κείμενο στο συγκεκριμένο χωροχρόνο, δίνοντας πρόσθετες πληροφορίες για το περιεχόμενο που θα ακολουθήσει. Έτσι κεντρίζεται περισσότερο το ενδιαφέρον των μαθητών για μια ενεργητικότερη συμμετοχή στο μάθημα. Γι' αυτό και νομίζω ότι ανάλογος πρόλογος θα έπρεπε να υπάρχει σε όλα τα κείμενα και όχι στα μισά που επέλεξε η συνταχτική ομάδα.

Με το παλαιό Ανθολόγιο μας καθόριζαν ποια κείμενα θα κάνουμε και πότε θα τα κάνουμε! Δώδεκα μάλιστα από αυτά

τα είχαν εντάξει στα επαναληπτικά tests, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζουν τον ουσιαστικό ρόλο του Ανθολογίου, που είναι η αισθητική απόλαυση των κειμένων.

Το νέο Ανθολόγιο είναι ένα πολύ λειτουργικό και πλήρες βιβλίο, που δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να απολαύσουν αισθητικά τα κείμενα και να αναλάβουν δημιουργικές πρωτοβουλίες. Είναι έτσι δομημένο το βιβλίο, που δεν έχει την ανάγκη από άλλα δεκαπάνια για να σταθεί στην τάξη. Για παράδειγμα ένα βοηθητικό βιβλίο του δασκάλου, προσαρμοσμένο σε αυτό το Ανθολόγιο, το θεωρώ περιττό. Αξίζει να σημειωθεί ότι και τα σημερινά βιβλία του δασκάλου ελάχιστοι τα χρησιμοποιούν. Δε θέλουν αυτή τη φορμαλιστική-ασφυκτική καθοδήγηση που τους παρέχουν.

Στο τέλος του Ανθολογίου υπάρχουν ακόμη δύο βασικές καινοτομίες:

Η πρώτη είναι ότι για κάθε κείμενο ξεχωριστά υπάρχουν βιβλιογραφικές πληροφορίες για την ταυτότητά του. Επίσης σε μερικά κείμενα προτείνονται και διάφορες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα το άκουσμα κάποιας μουσικής, η ανάγνωση κάποιου λογοτεχνικού βιβλίου κ.τ.λ. Οι πληροφορίες αυτές βοηθάνε τα παιδιά να πάνε πιο μακριά τα ενδιαφέροντά τους. Με την κατάλληλη παρότρυνση των δασκάλων και των γονέων ανοίγονται νέοι ορίζοντες. Οι μαθητές ωθούνε από αυτές τις σελίδες μπορούν άνετα να οδηγηθούν σε ένα βιβλιοπωλείο και να επιλέξουν θαυμάσια λογοτεχνικά βιβλία. Με λίγα λόγια η καινοτομία αυτή είναι ένας **οδηγός λογοτεχνικού βιβλίου για παιδιά**.

Παλαιότερα, δεν υπήρχε η δυνατότητα για τους μαθητές να βρουν, τόσο άνετα, το κάτι παραπάνω που ζητούσε η ψυχή τους. Τη δικαιολογημένη αυτή αδυναμία των δασκάλων και των γονέων να προτείνουν συγκεκριμένα αξιόλογα βιβλία, έρχεται σήμερα να καλύψει η σπουδαία αυτή καινοτομία.

Η άλλη καινοτομία - και με αυτήν κλείνει το Ανθολόγιο - είναι το γενικό ευρετήριο δύσκολων όρων και εννοιών, που βοηθάει μαθητές και δασκάλους για ακόμη ποιοτικότερη διδασκαλία.

Όσο για την εικονογράφηση του Ανθολογίου έχω να πω ότι είναι η καλύτερη που έχω δει σε σχολικό βιβλίο. Και πώς να μην είναι, όταν οι πίνακες ζωγραφικής που συνοδεύουν τα κείμενα ανήκουν σε κορυφαίους ζωγράφους. Υπάρχει μάλιστα και ένα σύντομο βιογραφικό τους σημείωμα σε ένα καρτελάκι δίπλα από τους πίνακες ζωγραφικής, που ικανοποιεί την περιέργεια των μαθητών για τους σπουδαίους αυτούς καλλιτέχνες.

Ακόμη οι φωτογραφίες, τα σκίτσα, οι γελοιογραφίες, οι διάφορες εικόνες, κ.τ.λ., είναι τόσο πολύ προσεγμένα, που ζωντανεύουν τα κείμενα.

Τέτοιας ποιότητας βιβλία έχει ανάγκη η Δημοτική Εκπαίδευση. Δεν θα ήταν καθόλου υπερβολή, αν έλεγα ότι είναι το καλύτερο Ανθολόγιο που μπήκε στο Δημοτικό σχολείο. Οι μικροελλείψεις που πιο πάνω ανέφερα, δε μειώνουν την αξία του βιβλίου, που σεβάστηκε - θα το γράψω άλλη μια φορά - την ελευθερία του δασκάλου στη διδακτική προσέγγιση.

Με μεγάλο ενδιαφέρον περιμένω από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και την κυκλοφορία του **πολυθεματικού βιβλίου** για την ΣΤ` Δημοτικού. Το βιβλίο αυτό είναι έμπνευσης του προέδρου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου κ. Σταμάτη Αλαχιώτη. Διαβάζοντας μια σχετική συνέντευξή του στην Ελευθεροτυπία (9-10-2001) μου άφησε πολλές ελπίδες για το περιεχόμενο του βιβλίου. Συμμετέχουν 50 διακεκριμένοι συγγραφείς, καταξιωμένοι στο χώρο τους. Όσο για τον τρόπο διδασκαλίας του πολυθεματικού βιβλίου, ο πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου μας πληροφορεί ότι ξεφεύγει από τις καθιερωμένες φόρμες που υπάρχουν στα άλλα μαθήματα. Επίσης μου έκαναν εντύπωση οι θεματικές ενότητες του βιβλίου:

«Πολιτισμός, Περιβάλλον και Οικολογία, Υγεία και Διατροφή, Αγωγή Καταναλωτή, Οικονομία, Οικογενειακό Περιβάλλον, Σχολική Ζωή, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Ναρκωτικά, Αθλητισμός, Ολυμπιακό Ιδεώδες, Κυκλοφοριακή Αγωγή, Επιστήμες και Τεχνολογία».

Εμπεριέχονται, δηλαδή, θέματα διαχρονικά και σύγχρονα. Διαισθάνομαι από τη συνέντευξη που διάβασα ότι πρόκειται για μια ενδιαφέρουσα καινοτομία. Αρκεί να υπάρξει θετική ανταπόκριση από τους δασκάλους και τους σχολικούς συμβούλους, ώστε το βιβλίο αυτό να γίνει ένα καλό εργαλείο μάθησης, πληροφόρησης και προβληματισμού στα χέρια των μαθητών. Βέβαια όλα κρίνονται στην πράξη.

ΠΕΙΡΑΜΑ STANLEY MILGRAM

Αξίζει να αναφερθεί το φημισμένο πείραμα, που πραγματοποίησε ο Stanley Milgram, το 1963 στις Η.Π.Α., πάνω στο θέμα: «Υπακοή των ανθρώπων σε εντολές».

Τα συμπεράσματά του για τον τύπο ανθρώπου, που παράγει ένα εκπαιδευτικό σύστημα που στηρίζεται σε Μπιχεβιοριστικές αρχές, ήταν εντυπωσιακά. Συγκεκριμένα η αρχή της ενίσχυσης (θετικής ή αρνητικής), όταν αξιολογείται πλήρως, τρομάζει με τα αποτελέσματά της.

Το πείραμα έγινε στο Πανεπιστήμιο VALE, σε ένα ειδικά διαμορφωμένο χώρο. Υπήρχαν τρεις διαφορετικοί ρόλοι γι' αυτούς που συμμετείχαν στο πείραμα: Ο ρόλος του μαθητή, ο ρόλος του διευθυντή πειράματος και ο ρόλος του δασκάλου. Το ίδιο πείραμα επαναλήφθηκε πολλές φορές, με τον ρόλο του δασκάλου να αλλάζει πρόσωπο, ενώ οι ρόλοι του μαθητή και του διευθυντή να μένουν σταθεροί στα ίδια πρόσωπα.

Το ρόλο του μαθητή αναλάμβανε πάντα ένας συμπαθητικός πενήνταχρονος λογιστής. Το ρόλο του διευθυντή πειράματος αναλάμβανε πάντα ένας καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης με αυστηρό και σοβαρό ύφος. Και το ρόλο του δασκάλου αναλάμβανε, κάθε φορά που γινόταν το πείραμα και ένας διαφορετικός εθελοντής. Για την διεξαγωγή του πειράματος χρησιμοποιήθηκαν 40 εθελοντές ηλικίας από 20 έως 50 ετών. Ήταν ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα πολιτών, που ανήκαν σε όλα τα επίπεδα μόρφωσης και σε διαφορετικά επαγγέλματα.

Ο διευθυντής του πειράματος ενημέρωνε τους εθελοντές ότι παίρνουν μέρος σε ένα πείραμα, που είχε σαν στόχο τη μελέτη της αρνητικής ενίσχυσης (ποινή) στη μάθηση.

Ο μαθητής (ο 50/χρονος λογιστής) και ο διευθυντής του πειράματος (ο αυστηρός καθηγητής) ήταν εκ των προτέρων συνεννοημένοι, για το πως έπρεπε να παίζουν το ρόλο τους. Ο δάσκαλος (ο εθελοντής) δεν γνώριζε τίποτε γι' αυτήν την προσεννόηση. Μάλιστα για να μην υποφιαστεί τίποτε, έβαζαν τους ρόλους του δασκάλου και του μαθητή σε «αλήρωση», φροντίζοντας πάντα ο ρόλος του μαθητή να πηγαίνει στον 50/χρονο λογιστή και ο ρόλος του δασκάλου στον εθελοντή. Αν ο μαθητής δε μάθαινε καλά το μάθημά του, η τιμωρία που θα έπρεπε να επιβάλει ο δάσκαλος - σύμφωνα με τις οδηγίες του διευθυντή - ήταν το ηλεκτροσόκ.

Η διδασκαλία του μαθήματος ακολουθούσε την εξής διαδικασία: Ο δάσκαλος από ένα δωμάτιο έλεγε μια σειρά λέξεων και ο μαθητής στο άλλο δωμάτιο τις άκουγε από το μεγάφωνο και έπρεπε να τις συγκρατεί στη μνήμη του και να τις επαναλαμβάνει. Αν ο μαθητής δεν απαντούσε σωστά, τον οδηγούσαν μπροστά στον δάσκαλο, τον έδεναν σε μια πολυθρόνα και του έβαζαν τα ανάλογα ηλεκτρόδια. Τον ετοιμαζαν, δηλαδή, να δεχθεί την ποινή του δασκάλου, που ήταν το ηλεκτροσόκ.

Υπήρχε ένας πίνακας με 30 διακόπτες ηλεκτρικού ρεύματος, που ξεκινούσαν από 15 volt και έφθαναν έως 450 volt. Κάθε διακόπτης είχε και την ανάλογη ένδειξη: Ελαφρό ηλεκτροσόκ, μέτριο, δυνατό, πολύ δυνατό, έντονο, πολύ έντονο, κίνδυνος. Είχε και δύο τελευταίους διακόπτες με πιο υψηλή τάση και την ένδειξη «XXX», που ήταν απαγορευμένοι για το πείραμα.

Ο διευθυντής του πειράματος έδινε αρχικά μια δόση χαμηλού ηλεκτροσόκ στον εθελοντή δάσκαλο (45 volt), για να πεισθεί ότι η γεννήτρια του ηλεκτρικού ρεύματος ήταν αληθινή.

Βέβαια, κατά τη διάρκεια του πειράματος, ο 50/χρονος μαθητής δεν δεχόταν ηλεκτρικό ρεύμα, αλλά αυτό δεν το γνώριζε ο εθελοντής δάσκαλος.

Στη συνέχεια ο διευθυντής εξηγούσε στον δάσκαλο ότι για το πρώτο λάθος του μαθητή, η τιμωρία θα ήταν 15 volt. Αν τα λάθη επαναλαμβάνονταν, τα volt θα αυξάνονταν σταδιακά.

Ο μαθητής σκόπιμα έκανε λάθος τις περισσότερες φορές για να ερευνηθεί μέχρι πόσα volt ήταν αποφασισμένοι να φθάσουν οι εθελοντές δάσκαλοι. Ο 50/χρονος έπαιζε τέλεια το ρόλο του. Στην αρχή του πειράματος που «δεχόταν» χαμηλό ρεύμα δεν αντιδρούσε. Όσο «αυξανόταν» το ρεύμα, όμως, σπαρταρούσε, φώναζε και έκανε πως πονούσε.

Όταν ο εθελοντής δάσκαλος είχε αναστολές για την αύξηση του ηλεκτροσόκ, ακουγόταν η σοβαρή φωνή του διευθυντή: «Σας παρακαλώ συνεχίστε, το πείραμα απαιτεί να συνεχίσετε». Αν αρνιόταν να συνεχίσει, ο διευθυντής σταματούσε το πείραμα, σημειώνοντας το επίπεδο έντασης του ηλεκτροσόκ που έφθασε ο εθελοντής δάσκαλος.

Και τώρα, στο **ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ**, που προκύπτει από αυτήν την ιστορία:

Περισσότεροι από 50% των εθελοντών δασκάλων έφθασε το ηλεκτροσόκ στα 450 volt. Δεν συγκινήθηκαν ούτε απ' τις κραυγές, ούτε απ' τους σπασμούς του 50/χρονου μαθητή, που τον έβλεπαν καθηλωμένο στην καρέκλα, ανήμπορο να αντιδράσει. Αν έκαναν το πείραμα με πραγματική γεννήτρια, θα τον είχαν στείλει στον άλλο κόσμο. Το πείραμα επαναλήφθηκε και σε άλλη πόλη και έδωσε τα ίδια ποσοστά.

Στην ερώτηση που τους έθεταν μετά, «για ποιο λόγο συνέχιζαν να αυξάνουν το ηλεκτροσόκ, σε έναν ανήμπορο να αντιδράσει άνθρωπο», η απάντηση ήταν ίδια από όλους: «Συνεχίζαμε το πείραμα, γιατί βρισκόμαστε σε έναν επίσημο πανεπιστημιακό χώρο». Τέλεια υποταγή δηλαδή σε κάποιον, που δεν διέθετε εξουσία, που δη-

λωσε όμως ειδικός σε θέματα μάθησης και μνήμης και χρησιμοποίησε το Πανεπιστήμιο ως Δούρειο Ίππο. Κατάφερε με τις εντολές (ερεθίσματα) να οδηγήσει σε σκληρές πράξεις (αντιδράσεις) ένα μεγάλο ποσοστό ανθρώπων, που αφέθηκαν να χρησιμοποιούνται ως βασανιστές του 50/χρονου μαθητή.

Μήπως η αμερικανική κοινωνία έχει σκληρύνει τόσο πολύ από τις μεγάλες ποσότητες βίας που εισπράττει απ' τη ζωή, την τηλεόραση και τον κινηματογράφο και ο ανθρώπινος πόνος έχει πάψει πλέον να συγκινεί; Είναι συνηθισμένο φαινόμενο, σχολεία στις Η.Π.Α. να ματώνουν από έφηβους μαθητές, που λύνουν τις διαφορές τους με τα όπλα. Και η ηλικία αυτών των μαθητών ολοένα και μικραίνει. Πολύ με σοκάρισε το γεγονός, ότι το έτος 2000 στις Η.Π.Α., μαθητής της Α` Δημοτικού σκότωσε τη συμμαθήτριά του μέσα στην τάξη, εν ώρα μαθήματος, με πιστόλι που έβγαλε απ' την τσάντα του, επειδή του είχε πάρει τη γόμα!!! Η είδηση μεταδόθηκε απ' όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Πολλές φορές αναρωτήθηκα, αν το πείραμα αυτό γινόταν στην Ελλάδα, ποιο θα ήταν το ποσοστό;

Για φανταστείτε πόσο επικίνδυνη γίνεται η θεωρία του Μπιχεβιορισμού (τη στιγμή που ένας καθηγητής δίχως εξουσία είχε αυτά τα αποτελέσματα), στα χέρια αδίστακτων ανθρώπων, που διαθέτουν εξουσία και υποστήριξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης! Πόσο εύκολα μπορούν να μετατρέψουν τους ανθρώπους σε αγέλη λύκων ή κοπάδι προβάτων. Κάπως έτσι, τα ολοκληρωτικά καθεστώτα υπνώτισαν τους ανθρώπους και αφού τους έκαναν πρώτα δούλους στη σκέψη, μετά τους χρησιμοποίησαν εν ψυχρώ στο παιχνίδι της εξουσίας.

Σήμερα βλέπουμε μερικούς επιστήμονες, δίχως ηθικές αναστολές, να χρησιμοποιούν το μυαλό τους για καταστροφικούς σκοπούς, υποθηκεύοντας το μέλλον της ανθρωπότητας. Στο βωμό του χρήματος θυσίασαν την ψυχή τους. Και αυτό

γιατί παρόλα τα γράμματα που ξέρουν έχουν έλλειμμα **Ανθρωπιστικής Παιδείας**.

Είναι πράγματι θλιβερό οι έξυπνοι αυτοί άνθρωποι να ξοδεύουν την ενεργητικότητά τους για τη φωτιά και τον όλεθρο. Άλλα έργα περίμενε απ' αυτούς η ανθρωπότητα. Όσο υπάρχουν, όμως, οι ακραίες και φανατικές αντιθέσεις (οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές, εδαφικές, ρατσιστικές, θρησκευτικές,...), θα υπάρχουν και οι επιστήμονες του τρόμου και του ολέθρου. Τουλάχιστον να αμβλυνθούν αυτές οι αντιθέσεις υπέρ της ειρήνης, της δημοκρατίας, του δικαίου και των αδυνάτων (το να εξαλειφθούν είναι αδύνατον) για να μην ακολουθήσουν και τα χειρότερα. Ειδικά στην εποχή μας, που τα όπλα μαζικής καταστροφής (πυρηνικά, χημικά, βιολογικά) είναι διάσπαρτα και ανεξέλεγκτα σε όλον τον κόσμο, ο κίνδυνος είναι πολύ μεγάλος. Και αν χρησιμοποιηθούν, ειδικά τα πυρηνικά, θα ξαναγυρίσουμε στα σπήλαια και τα τόξα, όπως έλεγε ο Άλμπερτ Αϊνστάιν. Και όσο σκέφτομαι ότι η ανάπτυξη της Τεχνολογίας δίνει τη δυνατότητα τα όπλα μαζικής καταστροφής να βρεθούν εύκολα στα χέρια φανατισμένων ανθρώπων, αναρωτιέμαι πόσο πίσω έχει μείνει η Ανθρωπιστική Παιδεία σε σχέση με την τεχνολογική εξέλιξη. Αυτή η ανισορροπία εγγυμονεί πολλούς και μεγάλους κινδύνους.

Κάπου τα οικονομικά συμφέροντα έχουν μυθοποιηθεί ως προς τη δύναμή τους, με αποτέλεσμα η Ανθρωπιστική Παιδεία να θεωρείται μια ρομαντική ουτοπία ως προς την αποτελεσματικότητά της. Άποψη λαθεμένη, αν σκεφθεί κανείς ότι οι ιδέες άλλαξαν πολλές φορές το ρου της Ιστορίας θετικά ή αρνητικά.

Οι ανθρωπιστικές επιστήμες πρέπει να λάβουν σοβαρά υπόψη, τον τύπο του ανθρώπου που καλλιεργούν τα εκπαιδευτικά συστήματα.

Τα αποτελέσματα του πειράματος του Stanley Milgram, ξάφνιασαν και θεωρήθηκαν πολύ ανησυχητικά. Ο Stanley Mil-

gram με την θεωρία του κατέληξε στο συμπέρασμα - θα το επαναλάβω άλλη μια φορά - να πει ότι: «*Με τις μαθησιακές συνθήκες που επικρατούν στην κοινωνία μας, δεν είναι δυνατόν να αποκλείσουμε την πιθανότητα δημιουργίας ανθρώπων, που θα είναι ανίσχυροι να αντισταθούν με τη δύναμη του νου, της λογικής, της ηθικής και του δικαίου, στις εντολές ενός ισχυρού*».

Η τροποποίηση της συμπεριφοράς, με βάση το σχήμα E → A (Ερέθισμα → Αντίδραση) και με τη χρήση της αρχής της πλήρους ενίσχυσης, έχει παρενέργειες. Η θετική ή αρνητική ενίσχυση (αμοιβή – ποινή), όταν γίνονται αυτοσκοπός, μας δίνει μονόχοντους ανθρώπους, που δεν νοιάζονται για τον συνάνθρωπό τους, την ειρήνη και το περιβάλλον.

Σήμερα για παράδειγμα βιώνουμε την κακοποίηση του περιβάλλοντος, με τη θερμοκρασία να ανεβαίνει επικίνδυνα, με την τρύπα του όζοντος, με τα χημικά και πυρηνικά απόβλητα, με την ανελέητη και αλόγιστη εκμετάλλευσή του ... και δεν κουνιέται φύλλο. Εκτός κι αν είναι η σιωπή εκείνη, πριν τ' αστροπελέκι των μεγάλων θεσμικών αλλαγών.

Οι κάτοικοι των ανεπτυγμένων χωρών, προς το παρόν τουλάχιστον, αντί να αντιστέκονται, έχουν πάρει τον «*ύπνο του δικαίου*» ή ακόμη χειρότερα συμφωνούν με όσα γίνονται. Όλα τα έχουν αναθέσει στους «ειδικούς», ακόμη και τη ζωή τους. Άλλοι πλέον «σικέφτονται» και αποφασίζουν γι' αυτούς. Η κοινή λογική έπαψε να υπάρχει.

Μήπως οι φόβοι του Stanley Milgram επαληθεύτηκαν;

Μήπως το σύστημα εκπαίδευσης των ανεπτυγμένων χωρών στηρίχθηκε σε Μπιχεβιοριστικές αρχές και έδωσε τους πρώτους «καρπούς»;; Τι να πω δεν ξέρω!

Η κριτική ικανότητα στην εποχή μας είναι μια νοητική λειτουργία, που υπολειπεται. Ο λαβύρινθος της υπερπληροφόρησης στον οποίον όλοι βρισκόμαστε μέσα, απαιτεί κριτική

ικανότητα. Αυτή είναι το κουβάρι της Αριάδνης που μας προφυλάσσει απ' το Μινώταυρο.

Στις 16 Μαΐου 1991, ο Οικονομικός Ταχυδρόμος δημοσίευσε την ομιλία του Ντέιβιντ Μακ Τάγκαρτ, ιδρυτή και προέδρου της οργάνωσης για την προστασία του Περιβάλλοντος (Γρινπίς), που έγινε στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών. Μεταξύ των άλλων είπε ο ομιλητής:

«Όταν απειλείται η ύπαρξή σου ή αλλάζεις συμπεριφορά ή κάνεις αυτό που έκαναν οι δεινόσαυροι. Εξαφανίζεσαι. Για την ακρίβεια, καθώς βρίσκομαι εδώ, ενθουμούμαι ένα πολύ γνωστό κινούμενο σχέδιο, όπου ένας δεινόσαυρος ανεβασμένος στο βήμα απευθύνεται σ' ένα συνέδριο δεινοσαύρων. Η ομιλία του, ίσως θα πρέπει να προσθέσω, είναι πιο σύντομη απ' τη δική μου. Και συνεχίζει: Εν ολίγοις κύριοι, δεν είναι καθόλου ρόδινα τα πράγματα. Η Γη ψύχεται, ο παγετός εξαπλώνεται, και τα μυαλά μας έχουν μέγεθος όσο ένα καρύδι.

Μπορεί κανείς να γελάει, αλλά δυστυχώς η κατάσταση έχει ανησυχητικές ομοιότητες. Φαίνεται ότι η θερμοκρασία παγκοσμίως βρίσκεται σε άνοδο, οι κορυφές των παγόβουνων λιώνουν και τα μυαλά μας δεν είναι μεγαλύτερα απ' τις φράπες. Η διαφορά έγκειται στο ότι εμείς, θεωρητικά, είμαστε πιο έξυπνοι απ' τους δεινόσαυρους και αντιλαμβανόμαστε την επερχόμενη καταστροφή....»

Τα λόγια του ομιλητή είναι πολύ υποτιμητικά, όχι όμως άδικα, για το μυαλό των ανθρώπων. Μας προκαλούν να συνειδητοποιήσουμε τους κινδύνους που απειλούν τον πλανήτη και τις βαρύτερες ευθύνες που έχουμε ως νοήμονα όντα γι' αυτό το κατάντημα.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Στο δάσκαλο καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας του πρέπει να του δίνεται η δυνατότητα επιμόρφωσης.

Ο θεσμός των Περιφερειακών Επιμορφωτικών Κέντρων (Π.Ε.Κ.) του Υπουργείου Παιδείας, χαιρετίστηκε με ενθουσιασμό απ' όλους τους εκπαιδευτικούς, ιδίως με τον τρόπο που λειτουργήσε. **Υπήρχε μια ποικιλία δίμηνων επιμορφωτικών προγραμμάτων και ο εκπαιδευτικός επέλεγε το πρόγραμμα της αρεσκείας του.** Αυτή η καινοτομία ήταν μια ευχάριστη έκπληξη για τη Δημοτική και Μέση Εκπαίδευση. Ανανέωσε τον εκπαιδευτικό και καλό είναι να συνεχιστεί. Ενδεικτικό της επιτυχίας των Επιμορφωτικών προγραμμάτων ήταν η μεγάλη προσέλευση των εκπαιδευτικών και η κλήρωση που γινόταν, για το ποιοι θα τα παρακολούθησουν. Θα πρέπει όμως να προσεχτούν λίγο περισσότερο τα προγράμματα στην επιλογή κατάλληλων επιμορφωτών, ώστε οι εκπαιδευτικοί να νοιώθουν ότι ικανοποιούνται οι μαθησιακές τους ανάγκες.

Οι παραπάνω εκτιμήσεις προέκυψαν από την εμπειρία παρακολούθησης τεσσάρων Επιμορφωτικών προγραμμάτων (1995-1999) στο Π.Ε.Κ. Πατρών, καθώς και από συζητήσεις που είχα με τους συναδέλφους μου.

ΕΞΟΜΟΙΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Για τις σπουδές εξομοίωσης (των αποφοίτων δασκάλων των Παιδαγωγικών Ακαδημιών με τους αποφοίτους δασκάλους των Πανεπιστημιακών Παιδαγωγικών Τμημάτων), δεν άκουσα από κανέναν δάσκαλο καλά λόγια. Ήταν μια εξομοίωση καθαρά τυπικής διαδικασίας, με πολλά όμως ερωτηματικά.

Οι δάσκαλοι που συμμετείχαν σε αυτές τις σπουδές ένιωθαν να ταλαιπωρούνται και να χάνουν το χρόνο τους. Εν τούτοις, οι περισσότεροι επεδίωξαν την απόκτηση αυτού του «πτυχίου» για πολλούς και διαφόρους λόγους ο καθένας. (Συλλογή μοριών για την εξέλιξη στον κλάδο, απωθημένο Πανεπιστημιακής μόρφωσης, πιθανή αύξηση μισθού κ.τ.λ.) Όσοι είχαν το μεράκι της επιμόρφωσης και είδαν τι γινόταν, εγκατέλειψαν τις σπουδές από τις πρώτες ημέρες. Η επιμόρφωση όταν έχει μοναδικό κίνητρο την απόκτηση ενός «χαρτιού», είναι καταδικασμένη από χέρι σε υποβάθμιση. Και αυτό δεν τιμά ούτε το Πανεπιστήμιο, ούτε το δάσκαλο.

Από τα προγράμματα εξομοίωσης άλλοι βγήκαν κερδισμένοι· όχι όμως οι δάσκαλοι. Η παρακολούθηση μαθημάτων γινόταν Παρασκευή, Σάββατο και Κυριακή, με αποτέλεσμα οι δάσκαλοι να κουβαλάνε μαζί τους την κούραση της εβδομάδας. Το χειρότερο όμως ήταν, ότι οι επιμορφωτές της εξομοίωσης με μοχλό πίεσης τη βαθμολογία, καθιέρωσαν εξετάσεις αποστήθισης σε συγκεκριμένη διδακτέα ύλη. Αντί να αναθέ-

των δημιουργικές εργασίες, αξιοποιώντας τις πλούσιες εμπειρίες των δασκάλων, τους αντιμετώπιζαν ως μαθητές Γυμνασίου. Εργασίες που θα ήταν πολύτιμες και για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, που χαράζει την Εκπαιδευτική Πολιτική στη Δημοτική Εκπαίδευση.

Μεγάλες ευθύνες σε αυτή την ιστορία έχουν και οι συνδικαλιστές, που κυνηγώντας τους τύπους έχασαν την ουσία, οδηγώντας χιλιάδες δασκάλους σε μια υποβαθμισμένη επιμόρφωση. Θα έπρεπε η Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδας, να είχε υιοθετήσει το αίτημα της **αυτόματης εξομοίωσης** των πτυχίων (των αποφοίτων των Παιδαγωγικών Ακαδημιών με τους αποφοίτους των Πανεπιστημιακών Παιδαγωγικών Τμημάτων), ώστε σε όλους τους διαγωνισμούς για την ανάδειξη στελεχών, τα πτυχία όλων των δασκάλων να θεωρούνται ισότιμα. Από τη στιγμή που θα ίσχυε αυτή η ρύθμιση, δεν είχε κανένα λόγο η πλειοψηφία των δασκάλων να ταλαιπωρηθεί. Επιπλέον, μια τέτοια έγκαιρη ρύθμιση θα προφύλασσε και την αξιοπιστία των Πανεπιστημιακών Παιδαγωγικών Τμημάτων, η οποία επλήγη με τις υποβαθμισμένες σπουδές εξομοίωσης.

Λαθεμένα εκτίμησαν μερικοί πανεπιστημιακοί ότι η αυτόματη εξομοίωση των πτυχίων, θα ήταν αφύσικη και άδικη. Τελικά, αυτό που έγινε με τα προγράμματα εξομοίωσης για να μην υπάρχουν πτυχία δύο ταχυτήτων στους δασκάλους, είναι χίλιες φορές χειρότερο. Μια έρευνα στους δασκάλους που υπέστησαν την ταλαιπωρία της υποβαθμισμένης εξομοίωσης, θα πείσει και τους πιο δύσπιστους, περί του λόγου το αληθές. Πολλοί συνδικαλιστές απολογούνται ωρδόμενοι: *«Μα, γι' αυτήν την Πανεπιστημιακή εξομοίωση αγωνιζόμασταν τόσα χρόνια!»*

Η πολιτεία πρέπει να μεριμνήσει για μια ουσιαστική και **«Διά Βίου Επιμόρφωση»**, ώστε να καλύπτονται, τόσο οι επιμορφωτικές ανάγκες της διαρκούς μεταβαλλόμενης Εκπαίδευσης, όσο και οι προσωπικές επιμορφωτικές ανάγκες του εκπαι-

δευτικού. Να δίνεται η δυνατότητα στον εκπαιδευτικό, καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας του, να επιλέγει την επιμόρφωσή του. Ο εκπαιδευτικός γνωρίζει καλύτερα από κάθε άλλον, τα Επιμορφωτικά προγράμματα που του είναι αναγκαία για την πληρέστερη κατάρτισή του. Αρκεί η πολιτεία να του ανοίγει τους ανάλογους δρόμους. Η επιμόρφωση όμως έμπειρων εκπαιδευτικών απαιτεί και άξιους επιμορφωτές. Αυτό θα πρέπει να το προσέξει ιδιαίτερα το Υπουργείο Παιδείας.

Θα ήθελα ακόμη να αναφερθώ και στις **Μεταπτυχιακές σπουδές**. Σήμερα ποιοι κάνουν αυτές τις σπουδές; Μήπως οι καλύτεροι στην πράξη εκπαιδευτικοί; Φυσικά όχι, εφ' όσον αξιολόγηση δεν υπάρχει. Άρα, οι σημαντικές αυτές σπουδές μονοπωλούνται από αυτούς που έχουν γνωριμίες ή από αυτούς που έχουν μάθει να αναρριχώνται σαν «του κισσού το πλάνο ψήλωμα σε ξένα αναστυλώματα δεμένο».

Πιστεύω ότι το **Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο** θα σπάσει το μονοπώλιο των μεταπτυχιακών σπουδών των προνομιούχων και θα ανοίξει τις πόρτες σε αξιόλογους και αξιοπρεπείς εκπαιδευτικούς, που σήμερα είναι αποκλεισμένοι. Το γεγονός αυτό θα έχει ως συνέπεια την καλύτερη στελέχωση της Δημόσιας Εκπαίδευσης.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα **ΣΩΚΡΑΤΗΣ/COMENIUS** προσφέρει τη δυνατότητα σε εκπαιδευτικούς και μαθητές από διαφορετικές Ευρωπαϊκές χώρες, να εργασθούν σε ένα κοινό πολιτιστικό θέμα. Οι μαθητές με τη βοήθεια των δασκάλων τους προβάλλουν τα ήθη και τα έθιμα της χώρας τους, τις λαϊκές παραδόσεις ή οτιδήποτε άλλο έχει σχέση με τον πολιτισμό τους. Οι εργασίες και οι επισκέψεις που ανταλλάσσονται στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού προγράμματος αλληλοδιδάσκουν, ενώνουν, εμπνέουν... Οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν στα Ευρωπαϊκά προγράμματα αποχτούν νέες εμπειρίες, που αργότερα μπορούν να ενταχθούν και στη δική τους εκπαιδευτική διαδικασία.

Περισσότερο όμως από όλους, αν το πρόγραμμα είναι καλοδουλεμένο, το απολαμβάνουν οι μαθητές. Είναι πολύ σημαντικό από τη μικρή ηλικία οι μαθητές της Ευρώπης, να έρχονται τόσο πολύ κοντά σε θέματα Πολιτισμού και Παιδείας. Και αν τα προγράμματα αυτά πολλαπλασιαστούν, ίσως συμβάλουν μακροπρόθεσμα στη θεμελίωση μιας κοινής νοοτροπίας στους πολίτες της Ευρώπης, που θα έχει τη δική της δυναμική και συμβολή στην υπόθεση της ειρήνης και της συνεργασίας των κρατών. Μιας συνεργασίας που θα περνάει μέσα από το σεβασμό της διαφορετικότητας και θα καλλιεργεί τα πιο ευγενικά αισθήματα στις ανθρώπινες σχέσεις. Αισθήματα που δεν μπορεί να καλλιεργήσει η οικονομική συνεργασία, όπου κυριαρχεί ο ανταγωνισμός, ο υπολογισμός και το συμφέρον.

Για να υλοποιούνται όμως τα Ευρωπαϊκά προγράμματα στην Εκπαίδευση χρειαζόμαστε πρόθυμους εκπαιδευτικούς. Η πολιτεία έχει καθήκον να ενημερώνει τους εκπαιδευτικούς με σεμινάρια επιμόρφωσης και να τους ενθαρρύνει.

Σήμερα στη Δημοτική Εκπαίδευση κυριαρχεί ένας δισταγμός, μια φοβία θα έλεγα, για την υλοποίηση Ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Και όχι άδικα βέβαια, γιατί εκτός της άγνοιας, υπάρχουν και αντικειμενικές δυσκολίες. Για παράδειγμα το πρόγραμμα **ΣΩΚΡΑΤΗΣ/ARION** (αφορά επισκέψεις εκπαιδευτικών σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη μελέτη εκπαιδευτικών θεμάτων), απαιτεί απ' όλους τους συμμετέχοντες, όχι μόνο να γνωρίζουν άριστα μια ξένη γλώσσα, αλλά και να έχουν πτυχίο γι' αυτήν. Όμως, κάθε αρχή και δύσκολη.

Το πρόγραμμα ΣΩΚΡΑΤΗΣ/COMENIUS, είναι πιο προσιτό για να παίρνουν μέρος περισσότεροι εκπαιδευτικοί. Με τη συνεργασία του διευθυντή, του εκπαιδευτικού των Αγγλικών και ενός εκπαιδευτικού με πολιτιστικά ενδιαφέροντα, μπορεί να στηθεί ο πυρήνας για την υλοποίηση ενός τέτοιου προγράμματος. Στην πορεία, συνήθως, βρίσκονται και άλλοι εκπαιδευτικοί που θα πλαισιώσουν το πρόγραμμα.

Από τον Ελληνικό Πολιτισμό και τις Παραδόσεις μας μπορούμε να αντλήσουμε θαυμάσια θέματα για το πρόγραμμα ΣΩΚΡΑΤΗΣ/ COMENIUS. Ας μη ξεχνάμε ότι ο Ελληνικός Πολιτισμός, είναι το πιο «εμπορεύσιμο» αγαθό μας. Είναι Πολιτισμός οικουμενικός, διαχρονικός και μπορεί να ενώνει τους ανθρώπους μέσα απ' τις διαφορές τους. Στην Εκπαίδευσή μας ο Ελληνικός Πολιτισμός πρέπει να πάρει τη θέση που του αξίζει. Είναι κρίμα που εμείς οι Έλληνες, στην ίδια μας τη χώρα, υποβαθμίσαμε τις κλασικές μας σπουδές.

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Το Διαπολιτισμικό σχολείο ως τίτλος ακούγεται πολύ καλά στα αυτιά μας! Για να δικαιωθεί όμως ο τίτλος στη σχολική πράξη, χρειάζεται στήριξη από την πολιτεία. Διαφορετικά, το Διαπολιτισμικό σχολείο θα καταλήξει ένα υποβαθμισμένο σχολείο παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών. Άκουσα έναν εισηγητή, το 2001, στο 4^ο Διεθνές Συνέδριο στην Πάτρα, με θέμα «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση - Ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα», να λέει (επικαλούμενος σχετική έρευνα) ότι το Διαπολιτισμικό σχολείο το αποφεύγουν αρκετοί γονείς παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών. Θεωρούν ότι το κανονικό σχολείο προσφέρει στα παιδιά τους καλύτερες ευκαιρίες μάθησης, απ' ότι το Διαπολιτισμικό σχολείο.

Η αιφνίδια και ανεξέλεγκτη είσοδος πολλών αλλοδαπών μαθητών, στη δεκαετία του 1990 στην Ελλάδα, μας βρήκε απροετοίμαστους στο θέμα της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, εγείροντας ταυτόχρονα πολλές απόψεις και ερωτηματικά.

Προσωπικά, θεωρώ τις Τάξεις Υποδοχής, τα Φροντιστηριακά Τμήματα και τις Παράλληλες Τάξεις (για το μάθημα των Νέων Ελληνικών) μέσα στα κανονικά σχολεία ως την καλύτερη επιλογή, αν ο αριθμός των αλλοδαπών μαθητών στις τάξεις είναι μικρός. Αν, όμως, αυξηθεί σε σημείο που να εμποδίζεται η λειτουργία των κανονικών τάξεων, τότε τα Διαπολιτισμικά σχολεία στα αστικά κέντρα είναι απαραίτητα. Απαιτείται, όμως, ειδικευμένο εκπαιδευτικό προσωπικό και κατάλληλα δι-

δακτικά βιβλία, ώστε να διδάσκονται με σωστό τρόπο τα Νέα Ελληνικά στους μαθητές, που για αυτούς είναι μια δεύτερη ή ξένη γλώσσα.

Στη χώρα του «Ξένιου Δία», όπου ζουν και εργάζονται οι αλλοδαποί πολίτες, πρέπει να νιώθουν ότι τα παιδιά τους έχουν τις ίδιες ευκαιρίες μόρφωσης με τους εγχώριους μαθητές. Ο ρατσισμός είναι επικίνδυνος και πρέπει να καταπολεμείται με συγκεκριμένες πρακτικές. Όσο, όμως, συνεχίζεται η ανεξέλεγκτη εισβολή οικονομικών μεταναστών στην πατρίδα μας - ας μην έχουμε αυταπάτες - ο ρατσισμός θα αυξάνεται.

ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ

Η ποικιλία που επικρατεί σήμερα στη βαθμολογία των μαθητών στο Δημοτικό Σχολείο δεν έχει προηγούμενο.

Στην **Α' και Β' τάξη** δεν υπάρχει καθόλου βαθμολογία.

Στην **Γ' και Δ' τάξη** δίνεται βαθμολογία στην καρτέλα προόδου του μαθητή κάθε τρίμηνο, με γράμματα και λεκτικούς χαρακτηρισμούς: «Α» (Άριστα), «Β» (Πολύ καλά), «Γ» (Καλά). Στο τέλος όμως της σχολικής χρονιάς δεν αναγράφεται η βαθμολογία στους τίτλους Προόδου που δίνονται στους μαθητές.

Στην **Ε' και ΣΤ' τάξη** δίνεται βαθμολογία στην καρτέλα προόδου του μαθητή κάθε τρίμηνο, με αριθμούς και λεκτικούς χαρακτηρισμούς: 10 και 9 (Άριστα), 8 και 7 (Πολύ Καλά), 6 και 5 (Καλά). Στο τέλος της σχολικής χρονιάς αναγράφεται κανονικά ο βαθμός - αριθμητικά και λεκτικά - στους τίτλους Προόδου και Σπουδών.

Απόρριψη του μαθητή σήμερα ουσιαστικά δεν υπάρχει. Μπορεί να γίνει μόνον, όταν το ζητήσει ο γονέας και με τη σύμφωνη γνώμη του δασκάλου της τάξης, του συλλόγου διδασκόντων και του σχολικού συμβούλου.

Θα ήθελα να γράψω και δύο λόγια για το **έντυπο της περιγραφικής αξιολόγησης**, που στάλθηκε στα σχολεία το 1995 και χαρακτηρίστηκε από τους συντάχτες «*ίσως η πιο σημαντική καινοτομία στην αξιολόγηση του μαθητή*».

Στο έντυπο αυτό ο δάσκαλος απαντούσε σε προτάσεις που αφορούσαν όλη τη σχολική ζωή του μαθητή.

Ως προς τη γενική εικόνα του μαθητή η περιγραφική αξιολόγηση είχε 16 παραμέτρους, που η κάθε μια είχε 4 ειδοχές. Ο δάσκαλος τσεκάριζε την ειδοχή, που ταίριαζε στο μαθητή με τα σύμβολα \times ή \checkmark στο ανάλογο τετραγωνάκι.

Στα Νέα Ελληνικά η περιγραφική αξιολόγηση είχε 12 παραμέτρους, στα Μαθηματικά 5, στα Φυσικά 4, στην Ιστορία 2, στα Θρησκευτικά 2, στη Γεωγραφία 3, στην Αγωγή 3, στην Μελέτη Περιβάλλοντος 2, στα Αγγλικά 5, στην Διοικητική Αγωγή 4, στη Γυμναστική 1. Πάντα ο δάσκαλος από τις τέσσερις ειδοχές κάθε παραμέτρου τσεκάριζε τη μία.

Με την περιγραφική αξιολόγηση τα τετραγωνάκια των διαφόρων ειδοχών στις μεγάλες τάξεις έφθαναν και για τα τρία τρίμηνα τον απίστευτο αριθμό 684!!!

(Μετρήθηκαν ένα-ένα από το έντυπο που έστειλε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο). Τόσα πολλά τετραγωνάκια μόνον σε στατιστικές έρευνες συναντάμε.

Όταν στη σχολική πράξη κλήθηκα να εφαρμόσω την περιγραφική αξιολόγηση, αισθάνθηκα την ανάγκη να γράψω στο προσωπικό μου αρχείο τις παρακάτω σκέψεις:

«Οι συντάχτες αυτού του εντύπου είναι έξω από τη σχολική πραγματικότητα. Αμφιβάλω αν έχουν διδάξει ποτέ σε μαθητές Δημοτικού κι αν έχουν ενημερώσει ποτέ γονείς. Για να ενημερωθεί ο γονέας από ένα τέτοιο έντυπο χρειάζονται γνώσεις στατιστικής.»

Για τους δασκάλους η περιγραφική αξιολόγηση θα καταλήξει να είναι μια ανούσια γραφειοκρατική αγγαρεία, για τους γονείς ένας πονοκέφαλος ενημέρωσης και για τους μαθητές μια παρατεταμένη σύγχυση.

Στην υπερηχητική εποχή της πληροφόρησης που ζούμε το μήνυμα προς τους γονείς και τους μαθητές πρέπει να είναι γρήγορο και σαφές. Τίποτε από αυτά τα χαρακτηριστικά δεν έχει η περιγραφική αξιολόγηση.

ση. Ειδικά οι γονείς των χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων δεν θα καταλαβαίνουν τίποτε από το λαβύρινθο με τα τετραγωνάκια.

Η αξιολόγηση αυτή είναι κόντρα στην κοινή λογική των απλών ανθρώπων γι' αυτό και δεν βλέπω να έχει καμιά τύχη».

Έλικά, νύχτα απεσύρθη η περιγραφική αξιολόγηση μετά την μισοεφαρμογή της, στις τάξεις Α' και Β', κατά το σχολικό έτος 1995-1996 και αφού δημιούργησε εκνευρισμό και αναστάτωση σε δασκάλους και γονείς. Αν ακουγόταν η φωνή των δασκάλων, ποτέ δεν θα προτεινόταν ένα τέτοιο ανεδαφικό έντυπο αξιολόγησης.

Πολλά έχουν γραφεί, για το εάν πρέπει ή δεν πρέπει να βαθμολογείται ο μαθητής, με σοβαρά επιχειρήματα και από τις δυο μεριές.

Σε γενικές γραμμές **οι υποστηρικτές της βαθμολογίας** επικαλούνται ότι το κίνητρο του βαθμού, όταν χρησιμοποιείται με σύνεση και δεν γίνεται αυτοσκοπός, συμβάλλει στην καλύτερη επίδοση του μαθητή. Θεωρούν ότι η βαθμολογία δίνει ένα ξεκάθαρο και σύντομο μήνυμα στους γονείς για την πρόοδο των παιδιών τους. Επικαλούνται ακόμη, ότι οι μαθητές πρέπει να συνηθίσουν από το Δημοτικό να βαθμολογούνται, για να είναι έτοιμοι για το Γυμνάσιο και το Λύκειο, όπου υπάρχει βαθμολογία. Υποστηρίζουν ότι η απουσία της βαθμολογίας φέρνει μια χαλαρότητα στους μαθητές.

Οι επικριτές της βαθμολογίας τονίζουν ότι η βαθμοθηρία στην οποία οδηγούνται οι μαθητές από δασκάλους και γονείς, με το ταπεινό κίνητρο του βαθμού, υποβαθμίζει τη μάθηση. Επισημαίνουν ότι οι μαθητές χαμηλών επιδόσεων πληγώνονται και μειώνεται η αυτοεκτίμησή τους. Θεωρούν ακόμη ότι με το βαθμό διαταράσσονται οι παιδαγωγικές σχέσεις δασκάλου - μαθητή.

Όταν η βαθμολογία χρησιμοποιείται δίχως παιδαγωγική ευαισθησία, με σκοπό να τιμωρήσει το μαθητή, τότε είναι αυ-

τονόητο ότι βλέπτε. Μερικοί δάσκαλοι και καθηγητές βαθμολογούν με σαδισμό τους μαθητές. Σε αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να υπάρχει παρέμβαση του σχολικού συμβούλου, ώστε ο μαθητής να βαθμολογείται σύμφωνα με την επίδοσή του. Αξίζει να αναφερθεί το εξής χαρακτηριστικό παράδειγμα κακής βαθμολόγησης: Ένας μαθητής που βγήκε πρώτος σε αθλητικούς αγώνες πολλών σχολείων των Αθηνών, βαθμολογήθηκε από το δάσκαλό του στη Γυμναστική με το χαμηλότερο βαθμό απ' όλους τους συμμαθητές του. Όταν ρωτήθηκε απ' τον εξαγριωμένο πατέρα ο δάσκαλος, γιατί το έκανε αυτό, απάντησε προκλητικά ότι αν του έβαζε 10 στη Γυμναστική, θα αυξανόταν ο μέσος όρος της βαθμολογίας του! Αφού δεν οδηγήθηκε στα άκρα η αντιπαράθεση πάλι καλά.

Άλλοι πάλι δάσκαλοι υποβαθμίζουν τη βαθμολογία βάζοντας σε όλους άριστα. Άλλοι πάλι είναι πολύ αυστηροί βαθμολογητές. Όταν συνυπάρχουν στο ίδιο σχολείο ακραίοι βαθμολογητές, δημιουργούνται προβλήματα σε μαθητές και γονείς. Άλλοι πάλι δάσκαλοι βαθμολογούν με μοναδικό κριτήριο τα δικά τους tests που βάζουν στους μαθητές.

Προσωπικά, πρέπει να ομολογήσω ότι η βαθμολογία μου δημιουργεί πρόβλημα. Ειδικά, όταν πρέπει να βαθμολογήσω μαθητές, που ενώ προσπαθούν, οι επιδόσεις τους είναι πολύ χαμηλές. Όταν η προσπάθεια, δίχως καλή επίδοση, εκφραστεί με υψηλό βαθμό, οι γονείς και ο μαθητής δεν παίρνουν το σωστό μήνυμα. Και αυτό θα φανεί αργότερα στο Γυμνάσιο. Όχι λίγες φορές, οι γονείς μετά τη βαθμολογία του Γυμνασίου μας ζητάνε ευθύνες, που τους αποκοιμίσαμε με τους υψηλούς βαθμούς στο Δημοτικό. Όταν η προσπάθεια δεν εκφραστεί με υψηλό βαθμό, ο μαθητής απογοητεύεται και ο γονέας εκνευρίζεται. Δηλαδή, πάλι ο δάσκαλος φταίει. Η βαθμολογία σε τέτοιες περιπτώσεις είναι *«μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα»*.

Όταν είναι να δώσω βαθμολογία τριμήνου, βρίσκομαι σε μια σύγκρουση με τον εαυτό μου. Ο ρεαλιστικός βαθμός στενοχωρεί μαθητές, γονείς και εμένα. Ο συναισθηματικός βαθμός, παραπλανεί μαθητές και γονείς.

Προσωπικά, στη βαθμολογία που δίνω είμαι επιεικής, φροντίζοντας ταυτόχρονα να στέλνω και ένα ξεκάθαρο μήνυμα. Στα βασικά μαθήματα Νέα Ελληνικά και Μαθηματικά όλων των τάξεων και στα Φυσικά της Ε' και ΣΤ' τάξης, βαθμολογώ ρεαλιστικά, ώστε να στέλνω το ακριβές μήνυμα. Στα άλλα όμως μαθήματα που είναι και ευκολότερα είμαι επιεικής, ώστε να ανεβαίνει ο μέσος όρος της βαθμολογίας.

Σήμερα οι δάσκαλοι των μικρών τάξεων, από τη στιγμή που απουσιάζει η βαθμολογία, έχουν εφεύρει διάφορους τρόπους επιβράβευσης των καλών επιδόσεων. Στα τετράδια των μαθητών κολλούν αυτοκόλλητα με κάποια εικόνα ή βάζουν σφραγιδάκια με διάφορα σχέδια ή βάζουν αστεράκια ή γράφουν τη λέξη «Μπράβο» ή γράφουν το γράμμα «Α» ή ... Δηλαδή, η δεκάβαθμη αριθμητική κλίμακα βαθμολόγησης, αντικαταστάθηκε με αυτοκόλλητα, σφραγιδάκια, αστεράκια, γράμματα και μπράβο. Οι μαθητές όμως των χαμηλών επιδόσεων πάλι δεν παίρνουν τίποτε. Πάλι αυτοί οι μαθητές, τα ίδια συναισθήματα βιώνουν, όπως και τότε που βαθμολογούσαμε με τη δεκάβαθμη αριθμητική κλίμακα. Γι' αυτό και πολλοί δάσκαλοι θεωρούν τον αριθμητικό βαθμό σαν «το παλιό καλό κρσί».

Κι εδώ που τα λέμε, στην εποχή της ταχύτητας της πληροφόρησης που ζούμε, ο αριθμητικός βαθμός είναι ο συντομότερος τρόπος να δώσεις ένα ξεκάθαρο μήνυμα σε μαθητή και γονέα. Για παράδειγμα ένας μαθητής που έχει στα Μαθηματικά 8 και στα υπόλοιπα μαθήματα 10, ο γονέας γνωρίζει τι θα του πει ο δάσκαλος πριν καν τον συναντήσει.

Οι δάσκαλοι που είναι υπέρ της βαθμολογίας τονίζουν ότι «δεν είναι η χαμηλή βαθμολογία που βλέπτε, αλλά η κακή συμπεριφορά του δασκάλου». Φανταστείτε το δάσκαλο να λέει στο μαθητή του: «Γέτοιος βλάκας που είσαι, αυτοί οι βαθμοί σου αξίζουν!!!» Και όταν αυτή η απαράδεκτη συμπεριφορά βρίσκει συμμάχους και τους γονείς, τότε έχουν πληγώσει την ψυχή του παιδιού δυο φορές.

Συζητώντας με δασκάλους και δασκάλες μικρών τάξεων διαπίστωσα, ότι οι περισσότεροι θεωρούν τη βαθμολογία σε αυτές τις τάξεις πιο επιβεβλημένη. Τονίζουν ότι οι μαθητές κάτι θέλουν για επιβράβευση.

Παλαιότερα είχα τη σταθερή άποψη, ότι ένας δάσκαλος πρέπει να εφευρίσκει άλλους τρόπους για να κινεί τα ενδιαφέροντα των μαθητών και όχι τη βαθμολογία. Ειδικά στις μικρές τάξεις θεωρούσα τη βαθμολογία του μαθητή λάθος.

Σήμερα πρέπει να ομολογήσω ότι είμαι μπερδεμένος. Εκείνο που έχω ξεκαθαρίσει μέσα μου, είναι, ότι ο τρόπος βαθμολόγησης στο Δημοτικό σχολείο πρέπει να είναι **ενιαίος** για όλες τις τάξεις ή έστω για τις τέσσερις μεγάλες. Και ο τρόπος βαθμολόγησης με τη δεκάβαθμη αριθμητική κλίμακα, συνοδευόμενος με τους ανάλογους λεκτικούς χαρακτηρισμούς, δεν είναι άσχημος.

Η βαθμολογία με αριθμούς είναι τόσο βαθιά ριζωμένη στην Ελληνική κοινωνία, που οι γονείς όταν τους λέει ο δάσκαλος ότι το παιδί τους πήρε «Α», δεν ικανοποιούνται και θέλουν να ακούσουν και κάποιον αριθμό. Οι περισσότεροι δάσκαλοι το «Α» το επεξηγούν με 8 ή 9 ή 10, το «Β» με 6 ή 7 και το «Γ» με 5. Ας μη ξεχνάμε ότι τη βαθμολογία με τους αριθμούς, τη χρησιμοποιούμε και στη ζωή. Πόσες φορές δε λέμε ότι η δουλειά αυτού του επαγγελματία αξίζει με 10.

Η βαθμολογία - θα το γράψω άλλη μια φορά - απαιτεί μεγάλη παιδαγωγική ευαισθησία, γι' αυτό και ανάλογα με το πως

χρησιμοποιείται ωφελεί ή βλάπτει. Αυτός είναι κι ο λόγος ότι υπάρχουν ισχυρά επιχειρήματα και από τις δυο μεριές. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο προσπάθησε να βρει μια χρυσή τομή με την ποικιλία βαθμολόγησης, για να ικανοποιήσει όλες τις τάσεις και όλα τα γούστα, αλλά δε βλέπω να τα έχει καταφέρει. Οι μαθητές των χαμηλών επιδόσεων πάλι με έναν άλλο τρόπο βιώνουν τα ίδια συναισθήματα. Εκείνο που κατάφερε η σημερινή ποικιλία βαθμολόγησης είναι να θολώνει τα νερά, ώστε να μη διαμαρτύρονται οι γονείς.

Υπήρξα τόσο αντιφατικός στις απόψεις μου για τη βαθμολογία, που πέρασα απ' όλες τις φάσεις. Από την αριθμητική βαθμολόγηση όλων των τάξεων, πέρασα στην βαθμολόγηση μόνον των τεσσάρων μεγάλων τάξεων, για να καταλήξω στην άρνηση της βαθμολογίας και στη σύγχυση.

Εκείνο που με βρίσκει αντίθετο, είναι η σημερινή ποικιλία βαθμολόγησης των μαθητών. Αν ήταν στην ευχέρεια των δασκάλων - καθαρά υποθετική αυτή η σκέψη - να επιλέγει τον τρόπο επιβράβευσης των μαθητών, θα έβγαζα τη βαθμολογία από την τάξη μου.

Μου πάει καλύτερα να δουλεύω δίχως το κίνητρο της βαθμολογίας. Όταν αγαπάς τη δουλειά σου, βρίσκεις άλλα κίνητρα, πιο ουσιαστικά, για να κεντρίζεις τα ενδιαφέροντα των μαθητών. Δε σημαίνει, όμως, ότι αυτή η επιλογή που πάει σε μένα, είναι και η καλύτερη. Η απομάκρυνση της βαθμολογίας, ίσως φέρει ακόμη μεγαλύτερη χαλαρότητα στο σχολείο και οι μαθητές πηγαίνοντας στο Γυμνάσιο θα είναι ανέτοιμοι να αντιμετωπίσουν τη νέα πραγματικότητα.

Αναφέρθηκα στη βαθμολογία κι όχι στην αξιολόγηση του μαθητή, που είναι ευρύτερο θέμα, γιατί δεν ήθελα να επεκταθώ περισσότερο. Λαθεμένα μερικοί ταυτίζουν τον όρο «Βαθμολογία» με τον ευρύ όρο «Αξιολόγηση του μαθητή».

Η αξιολόγηση του μαθητή παραπέμπει και στην αυτοαξιολόγηση του δασκάλου. Ο δάσκαλος με τα δικά του κριτήρια αξιολόγησης - όχι με τα ετοιματζιδικά που έχουμε σήμερα - πρέπει να ελέγχει και να ελέγχεται. Η ταχτική αυτή τον οδηγεί σε επανορθωτικές διδασκαλίες και επαναλήψεις. Αυτή πρέπει να είναι η φιλοσοφία της αξιολόγησης και όχι ο αυτοσκοπός της βαθμολογίας. Όσο σωστή όμως και αν είναι η φιλοσοφία αυτή, απ' τη στιγμή που έπεται και η βαθμολογία, αναπόφευκτα έχουμε και παρατραγόυδα.

Κλείνοντας αυτήν την ενότητα αισθάνομαι να εξέφρασα τη σύγχυση που νιώθω, όταν αναφέρομαι στο θέμα της βαθμολογίας και τίποτε περισσότερο. Η ψυχή μου λέει όχι στη βαθμολογία, ενώ η λογική μου λέει ναι. Ο διχασμός αυτός με εμπόδισε να βρω μια άκρη και να εκφράσω μια σταθερή άποψη.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΚΑΙ ΥΠΟΔΙΕΥΘΥΝΤΗ

Η ενότητα που ακολουθεί προστέθηκε με αφορμή την προσωπική εμπειρία που απέκτησα, διευθύνοντας το 64^ο 6/θέσιο Δημοτικό Σχολείο Πατρών για τρία χρόνια. Η άποψή μου για το ρόλο του διευθυντή γίνεται πιο συγκεκριμένη και συμπληρωματική απ' αυτήν που είχα παλαιότερα.

Θεωρώ το διευθυντή του σχολείου έναν πολύ βασικό κρίκο στην αλυσίδα της Εκπαίδευσης. Γι' αυτό πρέπει να επιλέγονται οι ικανότεροι εκπαιδευτικοί με διαφάνεια και αξιοκρατία. Να τους δίνονται ουσιαστικές αρμοδιότητες, όπως ακριβώς γίνεται και με τους διευθυντές όλων των πετυχημένων επιχειρήσεων και οργανισμών. Να είναι στις υποχρεώσεις τους, εκτός της ορθής διεύθυνσης του σχολείου, να εφαρμόζουν Εκπαιδευτικά και Πολιτιστικά προγράμματα. Το γεγονός ότι σε μερικά σχολεία γίνονται ειδηλώσεις και υλοποιούνται προγράμματα (Ευρωπαϊκά, Περιβαλλοντικά, Πολιτιστικά κ.τ.λ.), είναι γιατί το θέλουν μερικοί εκπαιδευτικοί κι όχι γιατί είναι θεσμοθετημένα για να γίνουν.

Ακόμη να αξιολογούν τους εκπαιδευτικούς, ώστε να εντοπίζονται από νωρίς, αυτοί που έχουν τα ουσιαστικά προσόντα να ηγηθούν. Να υπάρχουν όμως ασφαλιστικές δικλίδες στην αξι-

ολόγηση των εκπαιδευτικών, για όσους θεωρούν ότι αδικήθηκαν.

Σήμερα, ο ρόλος του διευθυντή εξαντλείται στο χαμαλί των μικροεπισκευών του σχολείου, στη διεκπεραίωση της αλληλογραφίας και σε μερικές ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα. Σε ένα καλά όμως οργανωμένο και εκσυγχρονισμένο σχολείο, το χαμαλί είναι δουλειά των συνεργείων του Δήμου και η γραφειοκρατία των γραμματέων. Ήρθε καιρός ειδικοί γραμματείς, να καταγράψουν τα αρχεία των σχολείων σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

Οι περισσότεροι διευθυντές σήμερα - εν γνώσει των προϊσταμένων - δεν κάνουν καθόλου μάθημα ή κάνουν λιγότερες ώρες απ' ότι προβλέπει η Σχολική Νομοθεσία. Και ορθώς κατά τη γνώμη μου, εφόσον πλεονάζουν διδακτικές ώρες. Στα ωρολόγια προγράμματα των σχολείων αυτών φέρεται ότι ο διευθυντής δήθεν κάνει ενισχυτικές διδασκαλίες. Έτσι γραφειοκρατικά όλοι καλύπτονται και «ούτε γάτα ούτε ζημιά». Οι δάσκαλοι, όμως, πολλές φορές εκμεταλλεύονται αυτό το γεγονός και εκβιάζουν τον «παράνομο» διευθυντή. Θα έπρεπε η Σχολική Νομοθεσία να προβλέπει, όταν υπάρχει πλεόνασμα διδακτικών ωρών, το ωράριο του διευθυντή να μειώνεται νόμιμα και όχι με το τέχνασμα των ενισχυτικών διδασκαλιών. Όταν ένας αξιοπρεπής και νομοταγής διευθυντής, συμπληρώνει το ωράριό του με ενισχυτικές διδασκαλίες - συνήθως στο γραφείο του - με τους πιο αδύνατους και δύσκολους μαθητές, αυτό αποβαίνει σε βάρος της διοίκησης και οργάνωσης ολόκληρου του σχολείου.

Με αυτές τις ελλείψεις στη Σχολική Νομοθεσία, όταν ο διευθυντής αναλαμβάνει ενισχυτικές διδασκαλίες είναι καταδικασμένος ή να εκτίθεται στα μάτια των εκπαιδευτικών ή να υπολειτουργεί η οργάνωση και η διοίκηση του σχολείου. Πιστεύω ότι ο αναβαθμισμένος ρόλος του διευθυντή - όπως τον περιέ-

γραφα - απαιτεί την ολική απαλλαγή του από τα διδακτικά καθήκοντα.

Ο σημερινός διευθυντής από τη στιγμή που στερείται της δυνατότητας να αξιολογεί τους εκπαιδευτικούς, η βοήθεια που μπορεί να περιμένει από αυτούς σε ειδηλώσεις και προγράμματα, συνοψίζεται στη φράση «*ό,τι προαιρέσετε*». Κι αν υπάρχει καλή προαίρεση, έχει καλώς. Αν όχι, εκεί τι γίνεται; Να γιατί σήμερα, απουσιάζουν από το εκπαιδευτικό έργο οι ειδηλώσεις και τα προγράμματα, που ενώνουν το σχολείο με την κοινωνία.

Οι εκπαιδευτικοί όταν γνωρίζουν ότι το κάτι παραπάνω που προσφέρουν, αναγνωρίζεται με πολλούς τρόπους από την Υπηρεσία, ενθαρρύνονται για ακόμη μεγαλύτερη προσφορά.

Σήμερα, κύριος στόχος των περισσότερων διευθυντών είναι να τα έχουν καλά με όλους τους εκπαιδευτικούς - μηδέ εξαιρουμένων και των θρασύτατων και λουφαδόρων - και να διεκπεραιώνουν την αλληλογραφία με τους προϊστάμενους. Έτσι, βγαίνει προς τα έξω μια φαινομενική καλή εικόνα του σχολείου, ενώ η πραγματική εικόνα αποκρύπτεται.

Νομίζω μερικές αρμοδιότητες του Συλλόγου Διδασκόντων, εμποδίζουν το διευθυντή να δράσει γρήγορα και αποτελεσματικά. Για παράδειγμα οι διδακτικές επισκέψεις και τα Εκπαιδευτικά προγράμματα που κάνουν μερικοί δάσκαλοι με την τάξη τους, για ποιο λόγο να ζητάνε την έγκριση του Συλλόγου Διδασκόντων; Και αν οι άλλοι δάσκαλοι δεν εγκρίνουν - κάτι που δεν τους αφορά - τότε τί γίνεται; Είναι τρομερό και μόνο να σκέφτεσαι, ότι από την αρνητικότητα και ζηλοφθονία μερικών δασκάλων, ματαιώνονται αξιόλογα Εκπαιδευτικά προγράμματα. Προσωπικά, αδυνατώ να κατανοήσω αυτή τη λογική, που αποτελεί τροχοπέδη στην δημιουργικότητα και εργατικότητα άξιων συναδέλφων. Είναι κρίμα να απογοητεύουμε και να παροπλίζουμε αυτούς τους εκπαιδευτικούς, αντί να τους ενθαρρύνουμε.

Οι διδακτικές επισκέψεις και τα Εκπαιδευτικά προγράμματα να εγκρίνονται μόνον από το διευθυντή και τους προϊστάμενους, οι οποίοι απλώς και μόνον θα μεταβιβάζουν τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις σε όσους τα αναλαμβάνουν. Έτσι, οι δημιουργικοί δάσκαλοι θα γίνονται παράδειγμα προς μίμηση, ώστε να τους ακολουθήσουν και άλλοι.

Σήμερα, γίνεται το αντίθετο. Αδιάφοροι δάσκαλοι προσπαθούν να τραβήξουν στον πάτο του βαρελιού, όσο το δυνατόν περισσότερους. Έτσι, αισθάνονται πιο ασφαλείς, γιατί καλύπτεται η ανεπάρκειά τους. Αυτά που γράφω τώρα, είναι εμπειρίες από πολλά σχολεία. Είδα δημιουργικούς και αξιόλογους δασκάλους να τους κάνουν τη ζωή κόλαση, γιατί επιθυμούσαν να προσφέρουν περισσότερο έργο στην τάξη τους!!! Είναι τρομερό και μόνο να σκέφτεσαι, ότι οι «δημοκρατικές διαδικασίες» του Συλλόγου Διδασκόντων ευνοούν την ήσωνα προσπάθεια. Η ουσία όμως αυτού του προβλήματος βρίσκεται στο γεγονός ότι απουσιάζει παντελώς η αξιολόγηση απ' το σχολείο. Έτσι, οι ικανοί εκπαιδευτικοί απογοητεύονται και οι ανεπαρκείς αποθρασύνονται. Ο διευθυντής ευρισκόμενος υπό την ομηρία «δημοκρατικών διαδικασιών» του Συλλόγου Διδασκόντων - που έχουν τυπική νομιμότητα - αδυνατεί να επέμβει δυναμικά και να υποστηρίξει τον εργατικό δάσκαλο και κατ' επέταση την ομαλή λειτουργία του σχολείου.

Με την υπάρχουσα Σχολική Νομοθεσία, ένας διευθυντής ποτέ δε θα μπορέσει να παίζει ουσιαστικό ρόλο. Όταν η διοίκηση του σχολείου περνάει με έμμεσο τρόπο σε κλίκες και λουφασδόρους, που καλύπτονται στις «δημοκρατικές διαδικασίες» του Συλλόγου Διδασκόντων, τότε το κλίμα αγριεύει. Το σχολείο υπολειτουργεί και συμβαίνουν απίθανα και τρελά πράγματα.

Έχω δει σχολεία να διαλύονται στην κυριολεξία απ' τις «δημοκρατικές διαδικασίες», κυρίως στο θέμα επιλογής υποδιευθυντών.

Η επιλογή των υποδιευθυντών στα σχολεία, με βάση το Προεδρικό Διάταγμα 398/95, είχε ολέθρια αποτελέσματα στις διαπροσωπικές σχέσεις των δασκάλων. Έσπειρε πικρίες και απογοητεύσεις, που δεν ξέρω κι εγώ πότε θα εξαλειφτούν. Μα είναι σοβαρά πράγματα αυτά, να βάζουν τους δασκάλους, μέσω επίσημου πρακτικού, να εκφράζουν θετικές ή αρνητικές απόψεις για τους υποψήφιους υποδιευθυντές που είναι συνάδελφοί τους και στο τέλος «η παρεούλα» να επιλέγει αυτόν που θέλει!!! Μια λογική που ενισχύει την ίντριγκα και το παρασκήνιο στον ιερό χώρο του σχολείου. Θα αναρωτηθεί κανείς, ότι από τη στιγμή που οι διευθυντές δεν επελέγησαν με αυτόν τον τρόπο, για ποιο λόγο να επιλεγούν με «δημοκρατικές διαδικασίες» οι υποδιευθυντές, που στο κάτω-κάτω έχουν πολύ μειωμένη εξουσία; Η απάντηση είναι απλή. Η «παρεούλα» δίνει εγκαιρίως τα προσόντα της διοικητικής εμπειρίας εκεί που θέλει αυτή. Δηλαδή, η τράπουλα σημαδεύεται από πολύ νωρίς, για το ποιοι αργότερα θα ηγηθούν στη Δημόσια Εκπαίδευση.

Όσο ικανός και αν είναι ένας δάσκαλος, όσα προσόντα και αν έχει, από τη στιγμή που στερείται διοικητικής εμπειρίας, είναι ένας κλασικός λόγος για να απορρίπτεται από τους αγωνισμούς επιλογής στελεχών. Δε φτάνει που του κλείνουν βίαια την πόρτα της διοίκησης, του ζητάνε και τα ρέστα από πάνω.

Στο 47^ο Δημοτικό Σχολείο Πατρών, το 1997, υπήρχαν τρεις υποψηφιότητες για τη θέση του υποδιευθυντή. Ο ένας είχε τα περισσότερα μόρια, η άλλη τις περισσότερες θετικές ψήφους από το Σύλλογο Διδασκόντων και ο τρίτος την εύνοια της «παρεούλας». Στην Ελλάδα βρισκόμαστε και δεν είναι δύσκολο να αντιληφθείτε ότι υποδιευθυντής επελέγη ο τρίτος.

Έβαλαν τους δασκάλους να βγάλουν τα μάτια μεταξύ τους και στο τέλος η «παρεούλα», το Περιφερειακό Υπηρεσιακό Συμβούλιο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Π.Υ.Σ.Π.Ε), που είχε το μαχαίρι και το πεπόνι, επέλεξε αυτόν που ήθελε, αγνοώντας και το πρακτικό του Συλλόγου Διδασκόντων και τα μόρια που είχε ο καθένας. Και εγώ είχα την αφέλεια να πιστεώω ότι η επιστημονική κατάρτιση που ζητούσαν, θα έκρινε το αποτέλεσμα!

Αυτός ο τρόπος επιλογής στελεχών θυμίζει άλλες εποχές. Αν αφαιρεθεί το κάλυμμα των «δημοκρατικών διαδικασιών», πάλι έχουμε εν ψυχρώ επιλογή των ημετέρων. Θα ήταν χίλιες φορές προτιμότερο, ο διορισμός των υποδιευθυντών από τριμελή επιτροπή (προϊστάμενος - σχολικός σύμβουλος - διευθυντής σχολείου), αφήνοντας κατά μέρος τις «δημοκρατικές διαδικασίες».

Εκείνο που με ενόχλησε περισσότερο - καθόσον συμμετείχα σε αυτήν τη διαδικασία - ήταν η κοροϊδία, η υποκρισία και ότι προσπάθησαν με «δημοκρατικές διαδικασίες» να νομιμοποιήσουν μια προεπιλημμένη απόφαση. Και όταν αυτό δεν τους βγήκε, δε δίστασαν εν ψυχρώ να επιλέξουν το δικό τους υποψήφιο. Ε! αυτό δεν χωνεύεται εύκολα! Δηλαδή, όταν το πρακτικό του σχολείου για την επιλογή υποδιευθυντών μας βολεύει (παραβλέποντας ότι είναι κλικαδόρικο και διαλυτικό στις σχέσεις των δασκάλων) το χρησιμοποιούμε και φαινόμεστε και «δημοκράτες»!!! Όταν δε μας βολεύει, το γράφουμε στα παλιά μας τα παπούτσια! Το ίδιο παραμύθι γίνεται και με τα μόρια των υποψηφίων υποδιευθυντών.

Δεν θα έπρεπε κάποιος να λογοδοτήσει γι' αυτά τα φαινόμενα, που έπληξαν τις διαπροσωπικές σχέσεις των εκπαιδευτικών και την ομαλή λειτουργία τόσων σχολείων; Θα μου πείτε, μα τι φάχνεις να βρεις, φύλλο στα άχυρα; Σήμερα, μπορεί να είναι έτσι. Αύριο όμως όχι. Αν πληθύνουν οι υπεύθυνες φωνές αντίστασης, το φως δε θα αργήσει να φανεί. Πάντως, από τη

μεριά μου κατήγγειλα το απαράδεχτο αυτό γεγονός και έχω ήσυχη τη συνειδήσή μου.

Πιστεύω ανέκαθεν στο ρόλο του ενεργού πολίτη, που δεν τα περιμένει όλα από το κράτος, αλλά με αίσθημα ευθύνης και αξιοπρέπειας αγωνίζεται για το καλό της Παιδείας. Βέβαια, ο ρόλος του ενεργού πολίτη ενοχλεί μερικούς, εφόσον θίγει πρόσωπα και καταστάσεις και εφευρίσκουν ανέντιμους τρόπους για να μειώνουν την αξία του και τις προθέσεις του. Αργά ή γρήγορα όμως η αλήθεια λάμπει. Και τότε πολλά πράγματα μπαίνουν στη θέση τους. Πρέπει να ομολογήσω ότι δεν περίμενα ποτέ, εν έτει 2000, να συμβαίνουν αυτές οι ακραίες καταστάσεις στη στελέχωση της Δημόσιας Εκπαίδευσης. Και όσο τις ανεχόμεθα, τόσο θα διαρρηγνύεται ο κοινωνικός ιστός.

Ο υποδιευθυντής πρέπει να επιλέγεται και αυτός όπως ο διευθυντής, από μια ανεξάρτητη, από κομματικά επιτελεία, επιτροπή αξιολόγησης. Αν ανταποκρίνεται σωστά στο ρόλο του, ο οποίος να αξιολογείται, το επόμενο σκαλοπάτι να είναι η διεύθυνση του σχολείου. Να έχει μειωμένο διδακτικό ωράριο και να βοηθάει κυρίως στις γραφειοκρατικές εργασίες του σχολείου, ώστε να μην εμποδίζεται ο ουσιαστικός ρόλος του διευθυντή.

Αν θέλουμε να υπάρχει πραγματική διοίκηση στο σχολείο - θα το γράψω άλλη μια φορά - χρειαζόμαστε ικανούς διευθυντές με αναβαθμισμένο το ρόλο τους. Με τέτοιους διευθυντές, οι προϊστάμενοι θα χαιρόνται τη λειτουργία των σχολείων και δε θα χρειάζεται να επεμβαίνουν εξουσιαστικά. Αυτό δε σημαίνει, βέβαια, ότι δε θα υπάρχουν ασφαλιστικές δικλείδες για έλεγχο τυχόν αυθαιρεσίας και αυταρχικότητας του διευθυντή.

Ο διευθυντής γνωρίζει καλύτερα από κάθε άλλον, με εξαίρεση τους μαθητές και κατ' επέκταση τους γονείς τους, ποιοι είναι οι καλοί δάσκαλοι. Από το διευθυντή πρέπει να ξεκινάει η αξιολόγηση του δασκάλου και να συνεχίζεται με το σχολικό

σύμβουλο και τον προϊστάμενο. Έτσι, θα στελεχώνεται ο κλάδος με τους ικανότερους εκπαιδευτικούς. Και οι διευθυντές πάλι με τη σειρά τους να αξιολογούνται από τους προϊσταμένους και αυτοί από τους ανωτέρους τους.

Η συνεχής αξιολόγηση να ανανεώνει τη θητεία των διευθυντών, των προϊσταμένων και των σχολικών συμβούλων. Για ποιο λόγο ένας αξιόλογος διευθυντής, προϊστάμενος ή σχολικός σύμβουλος να υποβάλλεται ξανά και ξανά στη δοκιμασία των εξετάσεων; Αν είναι ανεπαρκής, να φαίνεται από την αξιολόγηση και να απομακρύνεται. Εξυπακούεται ότι και σε αυτές τις αξιολογήσεις θα υπάρχουν ασφαλιστικές δικλίδες.

Σήμερα, τι γίνεται; Ένα στέλεχος της Εκπαίδευσης με αρνητική θητεία, αντί να αξιολογηθεί με αρνητικά μόρια, ελλείψει αξιολόγησης επιβραβεύεται με θετικά μόρια για να συνεχίσει τον αρνητικό του ρόλο!!! Και όταν επιβραβεύεται η ανικανότητα - εκτός του ότι είναι μεγάλη πρόκληση - αναβάθμιση της Δημόσιας Εκπαίδευσης δεν πρόκειται να δούμε. Και όλες αυτές οι παρενέργειες νομιμοποιούνται με το Π.Δ. 398/95.

Το διάταγμα αυτό είναι κομμένο και ραμμένο για να ευνοεί τους ήδη υπάρχοντες - επαρκείς και ανεπαρκείς - σχολικούς συμβούλους, προϊσταμένους και διευθυντές.

Ένα νέο υποψήφιο στέλεχος που έχει Διδακτορικό, Μετεκπαίδευση και Πτυχίο Πανεπιστημίου, ξεκινάει με βάση το Π.Δ. 398/95 με 12 μόρια (8+2+2), σε σύνολο 100 της κλίμακας του διαγωνισμού. Παλαιότερα με τα ίδια προσόντα ξεκινούσε με 50-60 μόρια. Τουλάχιστον είναι πρόκληση και υποτίμηση για τους νέους υποψηφίους μια τέτοια μεταχείριση! Δηλαδή, ένα ανεπαρκές στέλεχος να έχει προβάδισμα σε μόρια, μόνον και μόνον, από τον αρνητικό ρόλο που διαδραμάτισε στη Δημόσια Εκπαίδευση!!!

Αξίζει να σημειωθεί ο εξής παραλογισμός: Η τετραετής θητεία ενός αποτυχημένου υποδιευθυντή και το πτυχίο της διε-

τούς μετεκπαιδύσεως ενός αριστούχου δασκάλου, πριμοδοτούνται εξίσου με 2 μόρια. Να γιατί, με το Π.Δ. 398/95, τα νέα υποψήφια στελέχη οδηγούνται ως «πρόβατα επί σφαγή», όσα προσόντα και αν διαθέτουν. Και η αρχαιότητα που εκδιώχθηκε από την πόρτα, επανήλθε δυναμικά από το παράθυρο βελτιωμένη, εφόσον ευνοεί μια συγκεκριμένη αρχαιότητα. Τον απαράδεκτο αυτόν τρόπο επιλογής στελεχών τον κατήγγειλα εγγράφως, το 1996, στο Υπουργείο Παιδείας.

Υποκλίνομαι στην αξιοκρατία, που για μένα είναι ιερή λέξη. Γνωρίζω πολύ καλά ότι η προκοπή αυτού του ταλαίπωρου τόπου, εξαρτάται από την προώθηση των άξιων σε όλους τους τομείς. Όταν βλέπεις τους άξιους και εργατικούς να ηγούνται, αισθάνεσαι όμορφα και προσπαθείς και εσύ να τους φθάσεις στα πλαίσια της ευγενούς άμιλλας.

Η αξιοκρατία πρέπει να ξεκινάει από έναν αδιάβλητο διαγωνισμό διορισμού των εκπαιδευτικών και να συνεχίζεται μέχρι τη συνταξιοδότησή τους.

Παρόλο που πιστεύω ότι ο ικανός δάσκαλος φαίνεται στη σχολική πράξη κι όχι στο διαγωνισμό, εν τούτοις τον θεωρώ επιβεβλημένο. Η επετηρίδα είχε μπλοκάρει, και αν συνεχίζαμε έτσι, από ένα σημείο και μετά θα διοριζόταν μόνον μεσήλικες δάσκαλοι, που μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν βρήκαν τίποτε άλλο καλύτερο να κάνουν.

Για τους σαραντάρηδες νεοδιοριστούς δασκάλους τα καλά τους χρόνια πέρασαν. Γι' αυτό και δύσκολα θα μπορέσουν να παίξουν σωστά το ρόλο τους, αν στο παρελθόν δεν είχαν κρατήσει κάποια επαφή με το σχολείο ως αναπληρωτές. Και αν μερικοί θεωρήσουν υπεύθυνο το κράτος για την καθυστέρηση του διορισμού τους και σκεφτούν ρεβανσιστικά, τότε το «κόραμά τους» θα είναι «λούφα και παραλλαγή».

Με το **Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.)**, εισέρχονται νέοι εκπαιδευτικοί στα σχολεία και

αυτό έχει μεγάλη σημασία. Ο συνδικαλισμός πρέπει να στηρίξει το διαγωνισμό του Α.Σ.Ε.Π., φροντίζοντας να γίνει όσο το δυνατόν πιο αδιάβλητος και αξιόπιστος.

Μια προνομοδότηση στη βαθμολογία πρέπει να έχουν οι αναπληρωτές δάσκαλοι, ανάλογα με τα χρόνια που εργάστηκαν. Δεν είναι ηθικό εκ μέρους της πολιτείας, ενώ χρησιμοποίησε τους ίδιους αναπληρωτές για πολλά χρόνια στα σχολεία, καλύπτοντας δύσκολες ανάγκες, μετά να τους βάζει στον ίδιο παρονομαστή στο διαγωνισμό του Α.Σ.Ε.Π. με τους νέους δασκάλους, που δε δίδαξαν ούτε μία ώρα.

Οι αναπληρωτές κατά τη γνώμη μου πρέπει να καλύπτουν μόνον μερικές απρόβλεπτες ανάγκες της Εκπαίδευσης. Οι πάγιες κενές θέσεις να καλύπτονται με διορισμούς. Η πολιτεία να καθιερώσει την ταχτική, να παίρνει αναπληρωτές μόνον από τους επιτυγχόντες στο διαγωνισμό του Α.Σ.Ε.Π, που ακόμη δεν έχουν διορισθεί. Για τους αναπληρωτές, όμως, που ήδη έχει χρησιμοποιήσει, πρέπει να φανεί δίκαιη απέναντί τους. Ειδικά για όσους έχουν πολλά χρόνια αναπληρωτές, θα πρέπει να υπάρξει μια ειδική λίστα διορισμού τους.

Θα ήθελα να κάνω και μια πρόταση, για το πως πρέπει να γίνεται η **αξιολόγηση της Σχολικής Μονάδας**. Η αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου των σχολείων, που ζητούσαν παλαιότερα από επιτροπές δασκάλων, ήταν σκέτη κοροϊδία. Ήταν διασπαστικό να διαβάζεις τέτοιες εκθέσεις, ιδίως, όταν τις έγραφαν ανεπαρκείς δάσκαλοι. Τι σοί αυτοαξιολόγηση να κάνουν αυτοί οι άνθρωποι, όταν στο σχολείο που εργάζονταν, μόνον προβλήματα ήξεραν να δημιουργούν; Ειλικρινά, αδυνατώ να κατανοήσω αυτήν τη λογική.

Οι δάσκαλοι του σχολείου κάθε χρόνο θα πρέπει να υποβάλλουν στο διευθυντή ετήσια έκθεση λειτουργίας της τάξης τους, δίχως να προβαίνουν σε αξιολόγηση του έργου τους. Αυτό θα το κρίνουν άλλοι. Στη συνέχεια ο διευθυντής, να συντάσ-

σει τη δική του έκθεση λειτουργίας του σχολείου και να την συνυποβάλλει μαζί με τις εκθέσεις των δασκάλων στο σχολικό σύμβουλο. Ούτε ο διευθυντής θα πρέπει να προβαίνει σε αξιολόγηση του δικού του έργου. Να αξιολογεί όμως το έργο των δασκάλων. Τότε νομίζω ότι ο σχολικός σύμβουλος έχει τη δυνατότητα από τη σύνθεση διαφορετικών απόψεων (δασκάλων, διευθυντή και δική του) να σχηματίζει την καλύτερη εικόνα για τη λειτουργία του σχολείου.

Η ενιαία ετήσια έκθεση αυτοαξιολόγησης της Σχολικής Μονάδας, όπως γίνεται σήμερα, που δείχνει ότι όλα πάνε ρολόι, δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Αυτές οι ετήσιες εκθέσεις εμπεριέχουν στερεότυπες και ισοπεδωτικές απαντήσεις, που έχουν σχέση μόνον με τη θετική εικόνα του σχολείου. Από τη στιγμή που υπάρχει η παράγραφος που λέει: «*Η Έκθεση να συνταχτεί σε συνεργασία με το διδακτικό προσωπικό*», βάζω το εξής απλό ερώτημα: Θα υπάρξει έστω και ένας Σύλλογος Διδασκόντων που θα γράψει σε κοινή έκθεση την αρνητική πλευρά του σχολείου; Προσωπικά, πιστεύω πως όχι. Και δικαίως κατά την γνώμη μου, γιατί όταν θίγονται δημόσια πρόσωπα και καταστάσεις, αυτό αποβαίνει σε βάρος της ομαλής λειτουργίας του σχολείου. Έτσι, η αρνητική πλευρά του σχολείου αποσιωπάται και προβλήματα που απαιτούν άμεσες λύσεις διαιωνίζονται.

Πιστεύω στο ρόλο του διευθυντή, όπως τον περιέγραφα, γιατί από αυτόν κυρίως εξαρτάται η δημιουργία κατάλληλης σχολικής ατμόσφαιρας και η επίλυση προβλημάτων, που συμβάλλουν στην ομαλή και σωστή λειτουργία του σχολείου. Ο διευθυντής καλείται να παίζει το συνενετικό κρίκο όλων των φορέων που εμπλέκονται στη μάθηση, αξιοποιώντας τις ικανότητες όλων, ώστε οι δραστηριότητες που γίνονται μέσα και έξω από το σχολείο να είναι επιτυχείς. Είναι μια θέση ευθύνης, που με την ανάληψη κατάλληλων πρωτοβουλιών, ενώνει το σχολείο

με την κοινωνία. Ένας δεσμός τόσο απαραίτητος για την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών.

Και κάτι ακόμη. Αν ο διευθυντής δεν υπήρξε στο παρελθόν ο ίδιος ικανός δάσκαλος, ποτέ δε θα μπορέσει να παίζει με επιτυχία το ρόλο του. Δε θα μπορεί να αξιολογεί σωστά τους δασκάλους, να αντιλαμβάνεται τις ανάγκες τους και να τους ενθαρρύνει στις δύσκολες στιγμές που περνάνε. Να γιατί ο διευθυντής πρέπει να προέρχεται από ένα σωστό σύστημα αξιολόγησης. Εξυπακούεται ότι τα κομματικά κριτήρια επιλογής, δεν έχουν θέση στον ιερό χώρο της Παιδείας.

Πιστεύω ακράδαντα ότι η αναγέννηση της Παιδείας περνάει μέσα από τη συντριβή του κατεστημένου. Ενός κατεστημένου τόσο ισχυρού, που λειτουργεί ως «*κράτος εν κράτει*» στη Δημόσια Εκπαίδευση. Όταν στελέχη επιλέγονται αποτυχημένοι εκπαιδευτικοί, με κριτήρια αρχαιότητας και παλαιοκομματικής νοοτροπίας, είναι αδύνατον να γίνουν φορείς νέων ιδεών.

Η «κομματικοφροσύνη» πρέπει επιτέλους να πάψει να είναι το εφιαλτήριο ανάδειξης στελεχών στη Δημόσια Εκπαίδευση. Έβαλα εισαγωγικά στη λέξη «κομματικοφροσύνη», γιατί εκείνοι που την επικαλούνται δεν πιστεύουν σε τίποτα, εκτός απ' το ατομικό τους συμφέρον. Είναι οι άνθρωποι της «*αρπαχτής*», που στην πλειοψηφία τους είναι ανεπαρκείς, γι' αυτό και επιλέγουν την αναρρίχηση δια της πλαγίας οδού. Γνωρίζω ότι αυτά που γράφω είναι χιλιοειπωμένα, αλλά δεν μπορώ να τα αγνοήσω, εφόσον εξακολουθούν να συμβαίνουν.

Όσο για τους **συνδικαλιστές** που πλασιώνουν τις επιτροπές επιλογής στελεχών, έχω να πω τούτο: Το παζάρι που γίνεται στο προσκήνιο και το παρασκήνιο, χωρίς κανέναν ηθικό φραγμό, φθάνει στο βαθμό αθλιότητας. Συχνά, τους ακούς να λένε εν ψυχρώ: «*Βοήθα εσύ το δικό μου, να βοηθήσω εγώ το δικό σου*». Και όσοι είναι έξω από το κομματικό παιχνίδι, νιώθουν να εμπαίζονται, όταν συνειδητοποιούν τα άθλια παζάρια που παί-

ζονται μπροστά και πίσω από την πλάτη τους. Μα είναι δυνατόν οι συνδικαλιστές να είναι αμερόληπτοι κριτές, από τη στιγμή που έχουν ανοιχτά γραμμάτια με τους ψηφοφόρους και επιπλέον δεν έχουν και την ανάλογη μόρφωση για να αξιολογούν. Γιατί να εξευτελίζουν τόσο πολύ τα υποψήφια στελέχη; Τώρα, αν υπάρχουν και κάποιοι συνδικαλιστές, που τιμούν το ρόλο τους, ως μέλη των επιτροπών επιλογής στελεχών, ανήκουν στη σφαίρα των φωτεινών εξαιρέσεων και δεν αναιρούν, τα όσα πιο πάνω έγραφα.

Έχω την πεποίθηση ότι ο εκσυγχρονισμός της Παιδείας μας θα επιτυγχάνεται, στο βαθμό που υποχωρεί ο αρνητικός συνδικαλισμός. Αυτό βλέπω να είναι το βαρόμετρο των θετικών ή αρνητικών εξελίξεων σε όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσης.

Αν θέλουμε πράγματι να αλλάξει κάτι στην Παιδεία μας, η **αξιοκρατία** στην επιλογή στελεχών πρέπει να είναι μονόδρομος. Δεν μπορεί για παράδειγμα, ένα κράτος δικαίου να ανέχεται προεδρικά διατάγματα, του τύπου 398/95. Πιστεύω ότι οι συντάχτες αυτού του διατάγματος έκαναν μεγάλη ζημιά στη Δημόσια Εκπαίδευση και αδίκησαν πολλούς εκπαιδευτικούς. Το χειρότερο όμως ήταν ότι ικανοί εκπαιδευτικοί έχασαν το ενδιαφέρον τους για την καθημερινή σχολική πράξη και έγιναν μορισουλλέκτες. Άλλοι πάλι απογοητεύτηκαν και εγκατέλειψαν τις ευγενείς φιλοδοξίες τους.

Η κοινωνία μας για να εμπιστευτεί το κράτος έχει ανάγκη από το οξυγόνο της Δικαιοσύνης, της Διαφάνειας και της Αξιοκρατίας.

Ήρθε καιρός να εφαρμοστεί ένα αξιοκρατικό σύστημα αξιολόγησης που θα επιλέγει ικανά στελέχη, τα οποία θα επωμιστούν το δύσκολο έργο της ανόρθωσης και της διατήρησης της Δημόσιας Εκπαίδευσης σε υψηλά επίπεδα. Όσο, όμως, βρισκόμαστε στον αστερισμό της παλαιοκομματικής νοοτρο-

πίας, άσπρη μέρα στη Δημόσια Εκπαίδευση δεν πρόκειται να δούμε.

Θα ήθελα ακόμη να γράψω και δυο λόγια για το **Χρηματιστήριο**, που επηρέασε - όσο κι αν φαίνεται περίεργο - την ομαλή λειτουργία ορισμένων σχολείων. Σήμερα, παρατηρείται το φαινόμενο να βλέπουμε ορισμένους εκπαιδευτικούς προσκολλημένους στην τηλεόραση του σχολείου, να παρακολουθούν την τύχη των μετοχών τους. Οι πιο προχωρημένοι μάλιστα συντονίζουν τις αγοραπωλησίες με το κινητό τους τηλέφωνο. Αντί να ξεκουράζονται στο διάλειμμα, αντί να ετοιμάζουν κάτι για την επόμενη διδακτική ώρα, αντί να ανταλλάσσουν δύο κουβέντες με τους συναδέλφους τους, αντί να ενδιαφέρονται για τους μαθητές τους, αντί ... , τους βλέπουμε να επικοινωνούν και να αγχώνονται με τις μετοχές του Χρηματιστηρίου. Και όταν ο δείκτης των μετοχών κατεβαίνει, μπαίνουν στην τάξη τους σαν ζημιωμένοι μπακάληδες. Και τότε, εύλογα αναρωτιέται κανείς: Με ποια ψυχολογία να κάνουν μάθημα, όταν ο νους τους ταξιδεύει στη Σοφοκλέους; Πού να βρεθεί η ευαισθησία και η ενέργεια για ενασχόληση με τα μαθησιακά προβλήματα των μαθητών τους; Πού να βρεθεί η όρεξη και η δύναμη για το κάτι παραπάνω που έχει ανάγκη μερικές φορές το σχολείο; Πού να βρεθεί ο χρόνος για διόρθωση κάποιου τετραδίου, για την προετοιμασία κάποιου πειράματος και για το άνοιγμα κάποιου βιβλίου; Πού να βρεθεί η διάθεση για ανταλλαγή παιδαγωγικών και διδακτικών απόψεων;

Η **τηλεόραση** μπήκε στο σχολείο για να εικονογραφήσει τη διδασκαλία και όχι για να δημιουργήσει προβλήματα. Επιπομπές που αποσπούν την προσοχή από το εκπαιδευτικό έργο, δεν έχουν θέση στο σχολείο. Αυτό πρέπει να το προσέξουν ιδιαίτερα οι διευθυντές.

Η μανία του τζόγου - ειδικά σήμερα - είναι τόσο ισχυρή, που μερικές φορές αναρωτιέσαι, αν βρίσκεσαι σε γραφείο σχολείου ή σε γραφείο χρηματιστή.

Πολλοί γονείς διαμαρτυρήθηκαν για το χρηματιστηριακό πάθος των εκπαιδευτικών εν ώρα υπηρεσίας. Τέτοιες όμως φωνές, όταν όλη η Ελλάδα είναι παθιασμένη στο τζόγο, ακούγονται εξωπραγματικές. Δεν είναι λίγες φορές, που οι διευθυντές για να μη έρθουν σε ρήξη με το Σύλλογο Διδασκόντων αναγκάζονται και αυτοί «να πιουν απ' το τρελό νερό του πηγαδιού», ανοίγοντας την τηλεόραση για να καταλαγιάσουν το πάθος των τζογαδόρων εκπαιδευτικών, νομίζοντας ότι έτσι εξυπηρετούν καλύτερα τη λειτουργία των σχολείων τους. Και αν τύχει ο διευθυντής να είναι τζογαδόρος του Χρηματιστηρίου, τότε το σχολείο σε μόνιμη βάση είναι μισοδιαλυμένο.

Τέτοια προβλήματα όμως δε θα υπήρχαν, αν άξιοι διευθυντές αξιολογούσαν το έργο των εκπαιδευτικών και αν οι ίδιοι με τη σειρά τους αξιολογούνταν απ' τους προϊσταμένους τους. Το χρηματιστηριακό πάθος οι εκπαιδευτικοί θα το άφηναν έξω από το σχολείο.

Η τηλεόραση πρέπει να καλύπτει μόνον τις εκπαιδευτικές ανάγκες. Να είναι τοποθετημένη σε μια ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα προβολών. Να υπάρχει μια ποικιλία βιντεοταινιών για όλα σχεδόν τα μαθήματα. Οι προβολές πρέπει να συμβαδίζουν με την πορεία της διδακτέας ύλης. Αποσπασματικές προβολές, εκτός τόπου και χρόνου, όχι μόνον δεν ωφελούν, αλλά εμποδίζουν το εκπαιδευτικό έργο. Οι σωστές προβολές τονώνουν το ενδιαφέρον των μαθητών για το μάθημα. Έχω παρατηρήσει ότι μερικοί δάσκαλοι, δε βλέπουν πρώτα οι ίδιοι την κασέτα, πριν την προβάλλουν στους μαθητές τους. Και το χειρότερο - μετά την προβολή - δε συζητούν με τους μαθητές το περιεχόμενο της κασέτας.

Οι **βιντεοκασέτες** πρέπει να είναι ποιοτικές, ώστε να προσφέρουν συμπληρωματικά στο εκπαιδευτικό έργο. Μου έκανε μεγάλη εντύπωση μία παραγωγή της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης, του έτους 2000, με τίτλο «Το λούνα-παρκ της γλώσσας». Στην εν λόγω βιντεοκασέτα, τα ουσιαστικά διδάσκονται με το «Τρένο του τρόμου». «Θαυμάστε» μερικές φρικιαστικές εικόνες: Φαντάσματα και ανθρωπίνοι σκελετοί σηκώνονται από το φέρετρο· άγριες και άσχημες μορφές με μεγάλα δόντια, τρομαγμένα μάτια και τη γλώσσα έξω εναλλάσσονται στην οθόνη σαρκαστικά χαμόγελα, ουρλιαχτά και ξεφωνητά τρόμου ακούγονται νυχτερίδες διασχίζουν το μαύρο σκηνικό κ.τ.λ. Και αφού τα παιδιά τρομάζουν, στη συνέχεια καλούνται να γράψουν το στοιχειωμένο αλφάβητο, με ουσιαστικά από το Α έως το Ω, όπως: **Α**ράχνες, **Β**ρικόλακες, **Γ**άντζος, **Δ**αίμονας, **Ε**γκλήμα κ.τ.λ. Και εύλογα αναρωτιέται κανείς: Μα καλά, έχει χαθεί εντελώς η αισθητική και η ευθύνη έναντι των μικρών παιδιών; Φθάσαμε στο σημείο να χρησιμοποιείται το κινηματογραφικό είδος «θρίλερ», ως μέσον διδασκαλίας, αδιαφορώντας για τις συνέπειες που μπορεί να έχει στις παιδικές ψυχές; Οι κακές εικόνες της τηλεόρασης, δυστυχώς, πέρασαν και στο σχολείο, εγκυκριμένες μάλιστα από το Υπουργείο Παιδείας!!! Και αυτό είναι που με εκπλήσσει περισσότερο!!!

Ακόμη και αν μάθαιναν τα παιδιά με το «θρίλερ», είναι κατάντημα και παρακμή της Παιδείας, να χρησιμοποιεί τέτοια μέσα διδασκαλίας.

Ο διευθυντής πρέπει να μεριμνά για τον εφοδιασμό του σχολείου με **εποπτικά μέσα διδασκαλίας**. Έχω περάσει από μερικές αίθουσες διδασκαλίας και δε βρήκα ούτε ένα χάρτη κρεμασμένο στον τοίχο!!! Ακόμη στα περισσότερα σχολεία δεν βρήκα ούτε τετραγωνικό μέτρο! Για όλες αυτές τις ελλείψεις πρέπει να ελέγχεται ο διευθυντής. Ακόμη και οι διάδρο-

μοι του σχολείου μπορούν να διδάσκουν τους μαθητές, όταν είναι διανθισμένοι με ανάλογα γνωμικά.

Οι **αίθουσες διδασκαλίας** πρέπει να είναι σταθερές για κάθε τάξη και εξοπλισμένες με το ανάλογο εποπτικό υλικό. Για παράδειγμα η Α' τάξη πρέπει να έχει αριθμητήριο, χάρτη των τεσσάρων εποχών, παραμύθια, καρτέλες των γραμμάτων κ.τ.λ.

Δεν μπορεί ένας δάσκαλος να απαιτεί, να έχει μόνιμα τη δική του αίθουσα διδασκαλίας και αυτό να το ανέχεται ο διευθυντής. Η ψυχολογία των μαθητών απαιτεί, με την αλλαγή της χρονιάς, να γίνεται και αλλαγή της αίθουσας διδασκαλίας.

Αξίζει να αναφερθεί ένα ευτράπελο και συνάμα σοβαρό γεγονός, που έγινε σε κάποιο σχολείο. Δάσκαλος επέμενε με θράσος να μην αλλάξει - ως όφειλε - την αίθουσα διδασκαλίας, γιατί δεν ήθελε να διακόψει το φλερτ με γυναίκα της απέναντι πολυκατοικίας! Από τη στιγμή που καταργήθηκε η αξιολόγηση και ο κάθε δάσκαλος εργάζεται κατά συνείδηση, δεν πρέπει να μας εκπλήσσει ένα τέτοιο ακραίο γεγονός.

Επίσης ο διευθυντής πρέπει να προσέχει πολύ στην αρχή της σχολικής χρονιάς, όταν γίνεται ο **καταμερισμός των δασκάλων στις τάξεις**. Δεν μπορεί για παράδειγμα, να επιτρέπει σε έναν δάσκαλο να διδάσκει για έξι συνεχόμενα χρόνια στους ίδιους μαθητές. Το ανώτερο στα τρία χρόνια ο δάσκαλος πρέπει να αλλάζει μαθητές. Έτσι, οι άριστοι, οι μέτριοι και οι ανεπαρκείς δάσκαλοι θα μοιράζονται σε όλο το σχολείο. Αυτό απαιτεί η δικαιοσύνη και η ομαλή λειτουργία του σχολείου.

Όταν ο διευθυντής διαπιστώνει ότι με κάποιον δάσκαλο έχει δημιουργηθεί βαρύ κλίμα με τους γονείς, θα πρέπει να φροντίζει την επόμενη χρονιά να αλλάξει τάξη. Και όλες αυτές οι παρεμβάσεις του διευθυντή να προβλέπονται από τη Σχολική Νομοθεσία, ώστε να μην έχουμε παρατράγουδα.

Σε όλους τους τομείς της σχολικής ζωής οι δάσκαλοι πρέπει να νιώθουν τη μερίμνα του διευθυντή. Τότε όλα γίνονται

πιο εύκολα. Ο διευθυντής σε συνεργασία πάντα με το Σύλλογο Διδασκόντων, θα πρέπει στην αρχή του σχολικού έτους να κάνει έναν δίκαιο καταμερισμό της εργασίας του διδακτικού προσωπικού. Αμέσως μετά να προγραμματίζει σε γενικές γραμμές τις διδακτικές επισκέψεις και τις εκδηλώσεις για όλη τη σχολική χρονιά. Να αξιοποιεί και να ενθαρρύνει τις καλλιτεχνικές τάσεις και τα ενδιαφέροντα όλων των εκπαιδευτικών, ώστε οι εκδηλώσεις και οι δραστηριότητες του σχολείου να είναι επιτυχείς.

Με τη φράση «καταμερισμός της εργασίας του διδακτικού προσωπικού», δεν εννοώ βέβαια, οι δάσκαλοι να αναλαμβάνουν τη γραφειοκρατία του σχολείου, που είναι στις υποχρεώσεις του διευθυντή και του υποδιευθυντή. Εννοώ να είναι καθορισμένο με πρακτικό του Συλλόγου Διδασκόντων από την αρχή της σχολικής χρονιάς, ποιοι δάσκαλοι θα αναλάβουν τις γιορτές, τις ομιλίες, τις εκδηλώσεις, τα τραγούδια· ποιοι θα είναι υπεύθυνοι για τα εποπτικά μέσα διδασκαλίας, τις δανειστικές βιβλιοθήκες, το χημείο, το φαρμακείο, το αθλητικό υλικό, τη μικροφωνική κ.τ.λ. Ο καταμερισμός της εργασίας επειδή αφορά όλο το διδακτικό προσωπικό, πρέπει να προέρχεται από ένα δημοκρατικό διάλογο, που θα λαμβάνει υπόψη τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντα όλων των εκπαιδευτικών. Έτσι, το σχολείο να λειτουργεί με τον κατάλληλο εκπαιδευτικό στην ανάλογη θέση ευθύνης.

Υπάρχουν μερικοί παρανομούντες και θρασείς διευθυντές, που εκμεταλλεύονται τους δασκάλους και τους αναθέτουν γραφειοκρατικές εργασίες, με αποτέλεσμα να τους αποσπούν την προσοχή από το κύριο έργο τους, που είναι η λειτουργία της τάξης τους. Οι εν λόγω διευθυντές, που καυχώνται μάλιστα για το «κατόρθωμά τους» αυτό, πρέπει να ελέγχονται. Αν οι προϊστάμενοι δεν προστατεύσουν το δάσκαλο από την κατάχρηση εξουσίας του διευθυντή, τότε ποιος θα τον προστατεύσει; Προ-

ϊστάμενοι που καλύπτουν αυτούς τους διευθυντές, είναι ανάξιοι για τη θέση τους. Παλαιότερα, που οι διευθυντές είχαν πλήρες διδακτικό ωράριο τάξης, σωστά υπήρχε κάποια γραφειοκρατική βοήθεια από τους δασκάλους.

Οι δάσκαλοι πρέπει από τη μεριά τους να αρνούνται τις γραφειοκρατικές εργασίες που τους επιβάλλει ο διευθυντής, επικαλούμενοι τη Σχολική Νομοθεσία, ώστε να προφυλάσσουν και οι ίδιοι το ρόλο τους. Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να τους χρησιμοποιεί για ιδιοτελείς σκοπούς.

Παλαιότερα, που οι διευθυντές είχαν πλήρες διδακτικό ωράριο τάξης, η οργάνωση και η διοίκηση των σχολείων ήταν προβληματική. Η υποχρέωση του διευθυντή να είναι και δάσκαλος τάξης, ήταν μια λαθεμένη απόφαση του Υπουργείου Παιδείας. Δεν μπορείς να κάνεις το δάσκαλο και το διευθυντή ταυτόχρονα. Οι γονείς έτρεμαν με την ιδέα, μήπως το παιδί τους έχει για δάσκαλο το διευθυντή του σχολείου. Δηλαδή, το κύρος του διευθυντή ήταν σε πολύ χαμηλό στα μάτια των μαθητών και των γονιών. Και αυτός ήταν ένας πρόσθετος λόγος υπολειτουργίας των σχολείων.

Σήμερα με το μειωμένο ωράριο του διευθυντή, το σχολείο λειτουργεί καλύτερα. Και με την ολική απαλλαγή του από τις διδακτικές υποχρεώσεις, με την προϋπόθεση ότι θα εκσυγχρονιστεί ο ρόλος του, όπως τον περιέγραψα, το σχολείο θα λειτουργήσει ακόμη καλύτερα. Σήμερα, οι γραφειοκρατικές ανάγκες του σχολείου καλύπτονται με το μειωμένο ωράριο του διευθυντή και δεν πρέπει οι δάσκαλοι να απασχολούνται με αυτές.

Όταν στο σχολείο δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα, πρέπει να γίνονται **έκτακτες συνελεύσεις του Συλλόγου Διδασκόντων**, να συζητούνται και να δίνονται λύσεις. Τα προβλήματα είναι μέρος της σχολικής πραγματικότητας και όταν μόνιμα αποσιωπούνται, μόνιμα το σχολείο υπολειτουργεί.

Ο διευθυντής πρέπει να προσέχει, ώστε οι εκπαιδευτικοί να σέβονται το χτύπημα του κουδουνιού που σηματοδοτεί τη λήξη του διαλείμματος. Το ιδανικό είναι να μπαίνουν ταυτόχρονα οι δάσκαλοι και οι μαθητές στην τάξη. Μερικοί εκπαιδευτικοί μόλις χτυπήσει το κουδούνι, πάνε να λύσουν το «κανατολικό ζήτημα». Αδιαφορούν, αν εκείνη τη στιγμή η τάξη τους διαλύεται και αν ενοχλούνται οι διπλανές τάξεις.

Το να καθυστερήσει το κουδούνι να χτυπήσει ακόμη και πέντε λεπτά, δεν έχει αρνητικές συνέπειες στην πειθαρχία των μαθητών. Το ένα λεπτό όμως, που θα καθυστερήσει ο δάσκαλος να μπει στην τάξη, μετά το χτύπημα του κουδουνιού, μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα. Και όταν αυτό το βιολί επαναλαμβάνεται, τότε οι τάξεις γίνονται απειθαρχες, με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Οι **εφημερεύοντες εκπαιδευτικοί** πρέπει να είναι εγγυητές της ασφάλειας των μαθητών και να δίνουν λύσεις στα προβλήματα που δημιουργούνται στα διαλείμματα. Και ένας τέτοιος ρόλος, τους θέλει να βρίσκονται διαρκώς έξω και να επιτηρούν τους μαθητές. Και όταν οι μαθητές τους κάνουν παράπονα να τους ακούνε και να δίνουν λύσεις και όχι να τους διώχνουν.

Η κακή συνήθεια των μαθητών να μπαίνουν στο γραφείο των εκπαιδευτικών ή του διευθυντή για να κάνουν παράπονα, πρέπει να σταματήσει. Και σταματάει, μόνον, όταν οι εφημερεύοντες εκπαιδευτικοί κάνουν σωστά τη δουλειά τους. Η παρουσία των εφημερευόντων στην αυλή του σχολείου, αποτρέπει τους επιθετικούς μαθητές να διαπληκίζονται.

Μια σωστή εφημερία, εκτός του ότι προφυλάσσει τους μαθητές, ξεκουράζει και τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς. Γι' αυτό όλοι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να την επιδιώκουν. Ο εκπαιδευτικός που κάνει σωστά την εφημερία του, σέβεται τους μαθητές, τους συναδέλφους του και τον εαυτό του. Ο εκπαιδευτικός που στην εφημερία του άθεται στο γραφείο, σαν να μη

συμβαίνει τίποτε, πρέπει να ελέγχεται από το διευθυντή. Παρόλο που αυτό θεωρείται αυτονόητο, ελάχιστοι διευθυντές το κάνουν. Για να έχει όμως σεβασμό και δύναμη ο λόγος του διευθυντή, θα πρέπει πρώτος να δίνει το καλό παράδειγμα. Με διευθυντές που δεν τηρούν το ωράριό τους, τα σχολεία υπολειπόμενα. Ο διευθυντής πρέπει να πηγαίνει πρώτος στο σχολείο και να φεύγει τελευταίος.

Για το θέμα της απασχόλησης των μαθητών, από την **ξαφνική απουσία του δασκάλου της τάξης**, έχω να γράψω τα εξής: Θεωρώ λάθος και αυθαίρετη πράξη του διευθυντή, όταν απουσιάζει ένας δάσκαλος, να συμπτύσσει τα δύο τμήματα της ίδιας τάξης και να υποχρεώνει το δάσκαλο του άλλου τμήματος να τα αναλαμβάνει. Σε μια τέτοια περίπτωση χάνεται το μάθημα και για τα δύο τμήματα της τάξης. Επίσης, θεωρώ λάθος την εντολή μερικών διευθυντών, να στέλνουν δασκάλους που έχουν κενές ώρες, για να διδάξουν σε μια τάξη, δίχως να είναι προετοιμασμένοι. Δεν τους χρωστάνε τίποτε οι δάσκαλοι να πέφτουν στα μάτια των μαθητών, μισοδιδάσκοντας το μάθημα.

Ο διευθυντής σύμφωνα με τη Σχολική Νομοθεσία, μπορεί να χρησιμοποιήσει το κενό του δασκάλου, μόνον για τη φύλαξη των μαθητών και όχι για τη διδασκαλία. Κατά τη γνώμη μου όμως ο διευθυντής πρέπει να αποφεύγει και αυτή την επιλογή, σεβόμενος το διδακτικό ωράριο των δασκάλων. Οι δάσκαλοι έχουν μεγάλη ανάγκη να παίρνουν μερικές ανάσες στα κενά που έχουν. Όταν πηγαίνουν σε μια άλλη τάξη - έστω και για φύλαξη των μαθητών - η κούραση πολλαπλασιάζεται και μετά την πληρώνουν οι δικοί τους μαθητές, με τη μειωμένη απόδοση που έχουν στη δική τους τάξη.

Η καλύτερη επιλογή, όταν ένας δάσκαλος απουσιάζει, είναι οι μαθητές του να μοιράζονται σε άλλες τάξεις. Κάθε τάξη να δέχεται περίπου έξι μαθητές. Και αν η τάξη που ο δάσκαλος

απουσιάζει είναι μικρή, οι μαθητές να μοιράζονται στις μικρές τάξεις· αν η τάξη είναι μεγάλη, οι μαθητές να μοιράζονται στις μεγάλες τάξεις.

Οι μαθητές πρέπει να έχουν πληροφορηθεί εκ των προτέρων από το δάσκαλό τους, σε ποιες τάξεις θα πάνε, σε περίπτωση που αυτός θα απουσιάσει. Έτσι, εκείνη την ημέρα δε θα αναστατώνεται το σχολείο και δεν θα εμποδίζονται οι άλλοι δάσκαλοι να κάνουν το μάθημά τους. Από την εμπειρία των 21 χρόνων έχω να πω, ότι η επιλογή αυτή είναι η καλύτερη, όταν την αποδεχτούν όλοι οι δάσκαλοι, γιατί δημιουργεί τα λιγότερα προβλήματα. Αυτή η επιλογή βέβαια, ενδείκνυται για τρεις ημέρες το πολύ. Και οι γονείς μέχρι τρεις ημέρες ανέχονται την απουσία του δασκάλου· μετά αρχίζουν να διαμαρτύρονται και με το δίκιο τους. Σε τέτοιες περιπτώσεις ο προϊστάμενος πρέπει να έχει κάνει το κουμάντο του και να στέλνει αντικαταστάτη δάσκαλο στο σχολείο.

Σε αυτή την ενότητα αναγκάστηκα να γράψω πολλά αυτόνομα, γιατί στη σχολική πράξη παραμελούνται.

Ακόμη, θα ήθελα να αναφερθώ και στην πολύ καλή συνεργασία που έχω ως διευθυντής, με το δραστήριο **Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων του 64^{ου} Δημοτικού Σχολείου Πατρών**. Με ευθύνη του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων, λειτουργούν στο σχολείο μου - εκτός ωρολογίου προγράμματος - τμήματα χορού, ζωγραφικής και μουσικής. Τα τμήματα αυτά δεν είναι ξεκομμένα από τις εκδηλώσεις του σχολείου. Περίπου 30 χοροί κάθε χρόνο ομορφαίνουν τις γιορτές και τις εκδηλώσεις του σχολείου. Σε συνδυασμό μάλιστα με τα ποιήματα, τα τραγούδια και τα σκετς, που παρουσιάζονται με ευθύνη των δασκάλων, έχουμε ένα πολύ καλό αισθητικό αποτέλεσμα. Και επειδή το αποτέλεσμα είναι καρπός συνεργασίας του Συλλόγου Διδασκόντων και του Συλλόγου Γονέων, φαίνεται στα μάτια όλων μας ακόμη πιο όμορφο! Όλοι έχουν την αίσθηση

της προσφοράς και όλοι μαζί χαιρόμαστε! Κάτι τέτοιες στιγμές, νιώθω έντονα ότι το σχολείο ενώθηκε με την κοινωνία!

ΜΕΤΑΘΕΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Κάτι άλλο που πρέπει να προσεχθεί είναι οι μεταθέσεις των εκπαιδευτικών.

Τα μη προνομιούχα σχολεία, με τις αλληπάλληλες μεταθέσεις και αποσπάσεις των εκπαιδευτικών, θυμίζουν κέντρα διερχομένων. Με την υπάρχουσα Σχολική Νομοθεσία δίνεται η δυνατότητα στον κάθε δάσκαλο, μετά ένα χρόνο παραμονής του στην οργανική θέση, να παίρνει μετάθεση. Πολλοί δάσκαλοι με συνεχόμενες αποσπάσεις ή με κάτι παράθυρα που υπάρχουν, δεν εμφανίζονται ούτε για ένα χρόνο στην οργανική τους θέση! **Θα έπρεπε η οργανική θέση να είναι τρία χρόνια (ή έστω δύο)**, ώστε ο δάσκαλος να έχει συμμαζεμένο το μυαλό του και να ενδιαφέρεται για τη λειτουργία του σχολείου. Με το όραμα της σύντομης φυγής, συνήθως, γίνεται αδιάφορος για το εκπαιδευτικό έργο και μη συνεργάσιμος με τους συναδέλφους του και τους γονείς των μαθητών του. Έτσι, πως να αναπτυχθεί παιδαγωγική ατμόσφαιρα στις τάξεις, που είναι τόσο απαραίτητη για το εκπαιδευτικό έργο! Οι ευθύνες για την αμάθεια των μαθητών σε τέτοια σχολεία, συνήθως μεταβιβάζονται στους προηγούμενους δασκάλους, για να καλύπτεται έτσι η αδιαφορία των τωρινών δασκάλων. Και αυτό το παραμύθι της μεταβίβασης ευθυνών συνεχίζεται επ' αόριστον, με τους άμοιρους μαθητές να πληρώνουν τα σπασμένα.

Έγραψα την παραπάνω παράγραφο για να κάνω φανερό, ότι ο σχολικός σύμβουλος για να ελέγχει και να αποδίδει εκεί που πρέπει τις ευθύνες και το κυριότερο για να δουλέψει σωστά ένα

σχολείο, επιβάλλεται να βοηθήσει και η Σχολική Νομοθεσία, αφήνοντας τους εκπαιδευτικούς τουλάχιστον για δύο χρόνια στην οργανική τους θέση. **Δίχως να υπάρχει μια στοιχειώδης σταθερότητα διδακτικού προσωπικού, η πείρα μου έδειξε ότι τα σχολεία υπολειτουργούν.**

«ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ» ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Η Μουσική Παιδεία σήμερα των μαθητών, μικρών και μεγάλων, διαμορφώνεται έξω από το σχολείο.

Η τηλεόραση έχει μάθει σε όλα τα παιδιά του Δημοτικού τα «σκυλάδικα» τραγούδια. Ποιος θα το περίμενε ότι τα τραγούδια αυτά, που παλιά είχαν ένα ελάχιστο ακροατήριο ενηλίκων, θα τραγουδιόνταν από όλα τα παιδιά του Δημοτικού και θα κυριαρχούσαν στα τηλεοπτικά κανάλια και τους ραδιοφωνικούς σταθμούς.

Ακόμη και μια δυνατή Παιδεία, μου φαίνεται ανήμπορη να αναμετρηθεί με μια τηλεόραση που ασταμάτητα επέμπει σκουπίδια. Η μουσική έκφραση των μαθητών είναι δικό της δημιούργημα.

Η οικογένεια βάλλεται από παντού με την σύγχρονη τεχνολογία. Παλιά οι γονείς μάς έλεγαν: *«Προσέξτε όταν θα βγείτε στο πεζοδρόμιο, τι ανθρώπους θα συναντήσετε»*. Σήμερα με την τηλεόραση και το Internet η παγκόσμια αλητεία ανά πάσα στιγμή βρίσκεται σπίτι σου. Έχουν χίλιες φορές δίκιο αυτοί που λένε ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης καθιστούν με πολλούς τρόπους τη Δικτατορία αδύνατη· κάνουν όμως και τη Δημοκρατία αβάσταχτη.

Και για τη σύγχρονη τεχνολογία λοιπόν - ως προς το εάν είναι καλή ή κακή - ισχύει ότι και για το πέτρινο τσεκούρι του πρωτόγονου ανθρώπου. Ανάλογα με τη χρήση, ωφελεί ή βλάπτει.

Σήμερα, τα νυχτερινά κέντρα με τα καψουροτράγουδα αναβαπτίστηκαν «πολιτιστικά κέντρα» και τα σιφιτετέλια πάνω στα τραπέζια «ασκήσεις γυμναστικής» από τον πρώην Υπουργό Δικαιοσύνης, Ευάγγελο Γιαννόπουλο.

Με αυτά που γράφω, δεν θέλω να παραστήσω ούτε τον ηθικολόγο, ούτε ότι δεν έχω βρεθεί σε τέτοια «διασκέδαση». Σήμερα, στα περισσότερα κέντρα διασκέδασης «το κυρίως πιάτο» του προγράμματος είναι καψουροτράγουδα. Τουλάχιστον να έχουμε συνείδηση της παρακμής και της φθηνίας που εκπέμπουν αυτά τα μαγαζιά και όχι να τα αποδεχτούμε ως πολιτιστικά κέντρα.

Ο εξωραϊσμός των «σκυλάδικων» σε πολιτιστικά κέντρα, εκ πρώτης όψεως φαίνεται πολύ επικίνδυνος, γιατί αποπροσανατολίζει τους νέους. Οι περισσότεροι όμως νέοι, νομίζω ότι έχουν επίγνωση που πηγαίνουν. Δεν έχουν καμιά σκοπιμότητα να δικαιολογούν την παρουσία τους στο «σκυλάδικο» με την μετωνυμία σε «πολιτιστικό κέντρο». Δεν χρειάζονται τέτοια ευρήματα. Είναι ειλικρινείς και πολλοί από αυτούς έχουν συνείδηση της χαμηλής ποιότητας του προγράμματος που παρακολουθούν και γελάνε με αυτά τα τραγούδια (π.χ. «*Παντρεμένοι κι οι δυο, γύρινα σε παρακαλώ*», ή «*Από 'δω η γυναίκα μου, κι από 'κει το αίσθημά μου*»). Μα πιο πολύ γελάνε με τον όρο «πολιτιστικά κέντρα», γιατί το πρόγραμμα που παρακολουθούν δεν έχει καμιά σχέση με τον πολιτισμό.

Δεν υπήρξα ποτέ πουριτανός, για να με ενοχλούνε τα «σκυλάδικα». Σε μια Δημοκρατία, έχουν κι αυτά λόγο ύπαρξης. Ενοχλούμαι μόνον, όταν αναβαπτίζονται από επίσημους θεσμούς «πολιτιστικά κέντρα», γιατί αυτό το άλλοθι μπορεί να αποπροσανατολίσει μερίδα της νεολαίας. Η επίσημη αποδοχή της φθηνίας και ο εθισμός σε αυτήν, είναι σαράκι που τρώει τις ψυχές των ανθρώπων.

Παιδεία, λοιπόν, με την ευρύτερη έννοια του όρου δεν είναι μόνο ότι διδασκόμαστε στα σχολεία. Είναι και οτιδήποτε συμβαίνει γύρω μας. Ο Πλάτων έλεγε ότι Παιδεία είναι και αυτό που βλέπει καθημερινά ο πολίτης στους τοίχους.

Το μάθημα της Μουσικής καλείται σήμερα να δώσει τη δικιά του μάχη στη Μουσική Παιδεία των μαθητών. Τραγουδία αξιόλογων συνθετών, όπως του Μίκη Θεοδωράκη, του Μάνου Χατζηδάκη... πρέπει να διδάσκονται υποχρεωτικά στα σχολεία. Έτσι μόνον οι μαθητές μπορούν να οικοδομήσουν κάποιες αντιστάσεις, στα μουσικά υποπροϊόντα που εν αφθονία δέχονται.

Όπου υπάρχει **δάσκαλος Μουσικής**, πρέπει να είναι στα καθήκοντά του η δημιουργία χορωδίας για όλες τις γιορτές και εκδηλώσεις του σχολείου. Πρέπει να υπάρχει συνεργασία Μουσικού και Γυμναστή, ώστε να γίνονται αξιόλογες αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, που θα ενώνουν το σχολείο με την κοινωνία. Εκδηλώσεις που σε γενικές γραμμές θα πρέπει να είναι προσχεδιασμένες στα αναλυτικά προγράμματα.

Ο γυμναστής πρέπει να έχει και αυτός κάποια συγκεκριμένη διδακτέα ύλη και να ελέγχεται η δουλειά του. Δεν μπορεί οι μαθητές να τελειώνουν το Δημοτικό σχολείο και να μη γνωρίζουν να χορεύουν δημοτικούς χορούς! Η προσφιλής συνήθεια μερικών γυμναστών να δίνουν μια μπάλα στα παιδιά και να στρογγυλοκάθονται σε μια καρέκλα, πρέπει να σταματήσει. Να είναι στα καθήκοντά τους η παρουσίαση δημοτικών χορών σε όλες τις εκδηλώσεις του σχολείου.

Θεωρώ τις εκδηλώσεις και τις διδακτικές επισκέψεις το **ο-ξυγόνο** του σχολείου. Ένα σχολείο που στερείται αυτών των εκδηλώσεων γίνεται βαρετό στα παιδιά, εφ' όσον τη ρουτίνα της μιας ημέρας διαδέχεται η άλλη. Η χαρά, η ψυχαγωγία και ο ενθουσιασμός, λείπουν από τους μαθητές.

Θα μπορούσα να πω ότι οι ειδηλώσεις και οι διδακτικές επισκέψεις είναι ένας από τους βασικούς δείκτες, που χαρακτηρίζουν την επιτυχή λειτουργία του σχολείου. Αν έλειπαν αυτές οι ειδηλώσεις από τον τρόπο δουλειάς μου, θα ένιωθα να λείπει από την τάξη μου το οξυγόνο της έμπνευσης και της δημιουργίας.

Ο δάσκαλος που έχει μεράκι και αγάπη για τη δουλειά του και καταφέρνει, προγραμματισμένα και δημιουργικά, να βγαίνει από τους τέσσερις τοίχους μιας αίθουσας ή να τους ανοίγει σε αξιόλογους ανθρώπους (συγγραφείς, επιστήμονες, καλλιτέχνες) , είναι ο **ΔΑΣΚΑΛΟΣ** των ονείρων των μαθητών. Είναι ο δάσκαλος που διακρίνεται και καταξιώνεται στα μάτια μαθητών και γονιών, όχι μόνον για το καλό μάθημα που διδάσκει, αλλά κυρίως, γιατί κατάφερε να γκρεμίσει τους τοίχους που χωρίζουν το σχολείο με την κοινωνία. Και αυτή η διάκριση και καταξίωση είναι η καλύτερη αμοιβή του.

ΑΠΕΡΓΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ

Αρχίζοντας την ανάπτυξη αυτής της ενότητας, θα ήθελα ευθέως να θέσω δύο βασικά ερωτήματα:

α) Γιατί οι συνδικαλιστές αγνοούν τη βούληση της πλειοψηφίας, το 70% των δασκάλων, που δε θέλουν τις απεργίες ως μορφή πάλης;

β) Γιατί οι αποφάσεις των απεργιών να παίρνονται από ι-σχνές μειοψηφίες στις «γενικές» συνελεύσεις των δασκάλων;

Το ότι οι δάσκαλοι γύρισαν την πλάτη τους σε αυτές τις συνελεύσεις, δε σημαίνει ότι θα πρέπει να αγνοούνται. Οι συνδικαλιστές πριν προκηρύξουν μια απεργία, θα πρέπει να γνωρίζουν σε γενικές γραμμές τις προθέσεις όλων των εκπαιδευτικών. Και αυτό εύκολα γίνεται γνωστό, ποιοι είναι υπέρ ή κατά της απεργίας σε κάθε σχολείο.

Οι περισσότεροι απεργοί εκπαιδευτικοί σέρνονται σε αυτές τις απεργίες, φοβούμενοι μήπως πάρουν τη «ρετσίνα» του απεργοσπάστη, πληρώνοντας και το «μάξιμα» της επιλογής τους. Πολλές φορές τους άκουσα να δυσανασχετούν, γιατί έχασαν τζάμπα το ημερομίσθιό τους. Στην απεργία στις 18-12-2000, το Διδακταλικό Βήμα ανακοίνωσε ποσοστό συμμετοχής πάλι το γνώριμο 30%.

Οι περισσότεροι συνδικαλιστές επιδιώκουν τις απεργίες, για να καταγραφούν στο ενεργητικό τους ως αντιπαράθεση με το κυβερνών κόμμα - για ευνόητους λόγους - και τίποτε περισσότερο. Με λίγα λόγια δεν πιστεύουν ούτε οι ίδιοι στις απεργίες.

Προβλήματα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση υπάρχουν και μάλιστα σοβαρά. Η πλειοψηφία όμως των εκπαιδευτικών έχει αντιληφθεί ότι οι απεργίες δε λύνουν αυτά τα προβλήματα. Εκείνο που καταφέρνουν είναι να αναστατώνουν τα σχολεία και να την πληρώνουν κυρίως οι φτωχοί μαθητές.

Την ημέρα της απεργίας άλλοι μαθητές κάνουν μάθημα και άλλοι όχι. Οι μαθητές που κάνουν μάθημα διαμαρτύρονται και δυσανασχετούν βλέποντας τους άλλους μαθητές του σχολείου, που ο δάσκαλός τους απεργεί, να το πανηγυρίζουν και να τους κοροϊδεύουν. Προβλήματα όμως δημιουργούνται και μεταξύ απεργών και μη απεργών εκπαιδευτικών.

Συνδικαλιστές εκπαιδευτικοί, βρέστε άλλες μορφές πάλης για να στέλνετε τα δίκαια αιτήματά μας στην εκάστοτε κυβέρνηση και όχι τις απεργίες. Ένας απεργιακός αγώνας που αναστατώνει τα σχολεία, πλήττοντας μαθητές και γονείς που δε φταίνε, είναι καταδικασμένος σε αποτυχία. Ούτε η κυβέρνηση πλήττεται από τις αποτυχημένες απεργίες αντίθετα ισχυροποιείται.

Οι απεργίες στα σχολεία είναι άστοχες. Ακριβή στόχο έχουν μόνον οι απεργίες που γίνονται στα εργοστάσια, που πλήττουν τον συγκεκριμένο εργοδότη, γι' αυτό και συνήθως σημειώνουν επιτυχίες. Να δούμε τότε, αυτή την απλή αλήθεια θα την κατανοήσουν οι δικοί μας συνδικαλιστές.

Συνδικαλιστές εκπαιδευτικοί, πάρτε επιτέλους το μήνυμα των εκπαιδευτικών στο θέμα της απεργίας, πριν μείνετε απελπιστικά μόνι, συμβάλλοντας άθελά σας στον εκφυλισμό του συνδικαλιστικού κινήματος.

Μόνον σε εξαιρετικές περιπτώσεις μια απεργία στην Εκπαίδευση μπορεί να στείλει ένα μήνυμα στην κυβέρνηση. Τα οξυμένα προβλήματα του κλάδου μερικές φορές εκρηγνυται και ωθούν την πραγματική πλειοψηφία των δασκάλων (και όχι την εικονική των «γενικών» συνελεύσεων), να θέλουν την απεργία ως

μορφή πάλης. Τότε μπορούμε να πούμε, ότι υπάρχει και η εξουσιοδότηση των συνδικαλιστών από τη βάση για να την προκηρύξουν. Παρόλο ότι είμαι αντίθετος με τις απεργίες στα σχολεία - για τους λόγους που προανέφερα - μια τέτοια απεργία τη σέβομαι, γιατί στηρίζεται στην αρχή της πλειοψηφίας. Τις συνεχόμενες, όμως, αποτυχημένες απεργίες - του ποσοστού συμμετοχής 30% - πώς να τις σεβαστείς, εφ' όσον τα μηνύματα που στέλνουν είναι να μας αγνοήσουν ακόμη περισσότερο!

Το **ασφαλιστικό σύστημα** είναι ένα εκρηκτικό πρόβλημα, που συσπείρωσε την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών και στην απεργία στις 26-4-2001. Η Πανελλαδική αυτή επιτυχημένη απεργία, της Γ.Σ.Ε.Ε - Α.Δ.Ε.Δ.Υ, πέτυχε την άτακτη υποχώρηση των κυβερνητικών προτάσεων για το ασφαλιστικό σύστημα. Ήταν μια απεργία που εξέφραζε το αίτημα όλων των εργαζομένων, για μη αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης. Σχολεία με δεκαοχτώ εκπαιδευτικούς, που σε άλλες απεργίες είχαν ποσοστό συμμετοχής 0%, σε αυτήν την απεργία το ποσοστό εκτινάχτηκε στο 100%.

Πιστεύω ότι η καθολική αυτή αντίδραση όλων των εργαζομένων έγραψε ιστορία. Ήταν η απεργία της εικοσαετίας και έστειλε ένα ηχηρό μήνυμα προς όλες τις κατευθύνσεις.

Τέτοιες παλλαϊκές μορφές πάλης, συνήθως, παίρνουν και τη μορφή «δημοψηφίσματος» για την καταδίκη μιας συγκεκριμένης πολιτικής σε βάρος των εργαζομένων. Είναι σπάνιες απεργίες που ωθούνται από τη βάση των εργαζομένων και δεν πρέπει να συγχέονται με τις «ασκήσεις επαναστατικής γυμναστικής», που ωθούνται από την κορυφή. Και εννοώ βέβαια τις αποτυχημένες απεργίες του 30% - και πολύ λέω - που προκηρύσσουν οι συνδικαλιστές για τα μάτια του κόσμου.

Οι ηλικιωμένοι δάσκαλοι και με το υπάρχον ευνοϊκό ασφαλιστικό σύστημα, δύσκολα γίνονται αποδεχτοί - εκτός ολίγων -

από τους μικρούς μαθητές. Φανταστείτε τι θα γίνει, αν το όριο συνταξιοδότησης αυξηθεί! Άλλοι δάσκαλοι θα είναι αδιάφοροι για τη σχολική πράξη, άλλοι θα είναι αφηρημένοι στην τάξη και θα εμπαιζονται από τους μαθητές και άλλοι θα βρίσκονται σε αναρρωτικές άδειες. Τα σχολεία θα υπολειπουργούν και οι γονείς δικαίως θα διαμαρτύρονται. Συνήθως, οι περισσότεροι ηλικιωμένοι δάσκαλοι δεν έχουν την όρεξη και την υπομονή, να διδάσκουν και να διαπαιδαγωγούν μικρά παιδιά. Και να το θέλουν, συνήθως δεν μπορούν, «γιατί το γήρας σου έρχεται μό- νο!». Είναι οδυνηρό για έναν ηλικιωμένο εκπαιδευτικό καθη- μερινά να εισπράττει την απόρριψη στα μάτια των μαθητών του. Και όταν καταβάλλει φιλότιμες προσπάθειες στην τάξη, η οδύνη γίνεται ακόμη μεγαλύτερη.

Η εξοικονόμηση δημοσίου χρήματος που επιτυγχάνεται με την αύξηση του ορίου συνταξιοδότησης των εκπαιδευτικών, δεν έχει κανένα νόημα από τη στιγμή που αποβαίνει σε βάρος της ποιότητας της Δημόσιας Εκπαίδευσης. Και το τραγικότερο θα είναι, να βλέπουμε εκπαιδευτικούς να βγαίνουν με το φορείο μέσα από την τάξη.

Μερικά επαγγέλματα δεν είναι συμβατά με προχωρημένες ηλικίες. Και το επάγγελμα του εκπαιδευτικού - για να μην πω το λειτούργημα - είναι ένα από αυτά, που απαιτεί κάποια ευελι- ξία στο ασφαλιστικό για να μην την πληρώνουν οι μικροί μα-θητές.

Και κάτι ακόμη για το συνδικαλισμό: Πιστεύω ότι η ωρί-μανση του συνδικαλιστικού κινήματος θα φέρει στο προσκήνιο το **ενιαίο ψηφοδέλτιο**, στη θέση των παραταξιακών ψηφοδε-λτίων - για να μην πω των κομματικών - που υπάρχουν σήμερα. Στο ενιαίο ψηφοδέλτιο θα μπορεί ο ψηφοφόρος, την ίδια στιγ-μή, να επιλέγει συνδικαλιστές που ανήκουν σε διαφορετικούς κομματικούς χώρους.

Μερικοί συνδικαλιστές σε αυτή τη θέση αντιτάσσουν, ότι η κοινωνία μας είναι ταξική και εκφράζεται με διαφορετικές συνδικαλιστικές παρατάξεις, που έχουν διαφορετικές μορφές πάλης και εκπροσωπούν διαφορετικά συμφέροντα.

Μερικοί θεωρούν τις πολλές παρατάξεις απόρροια της μειωμένης ταξικής συνείδησης των εκπαιδευτικών.

Και μερικοί μιλούν υποτιμητικά για το ενιαίο ψηφοδέλτιο, θεωρώντας το ρομαντική άποψη.

Απόψεις που ευθύς εξαρχής διχάζουν τους εκπαιδευτικούς και συρρικνώνουν το συνδικαλιστικό κίνημα. Απόψεις σκληρά κομματικές, που επιδιώκουν τον έλεγχο του συνδικαλιστικού κινήματος. Όλοι οι δάσκαλοι όμως έχουμε τα ίδια προβλήματα και όλοι μαζί, ανεξάρτητα των κομματικών μας επιλογών, πρέπει να τα διεκδικούμε.

Η απαξίωση των εκπαιδευτικών για το σημερινό συνδικαλισμό, ήδη έχει στείλει το μήνυμα για νέες εξελίξεις. Να δούμε, όμως, πότε οι συνδικαλιστές θα λάβουν αυτό το μήνυμα και αν θα μπορέσουν τελικά να κάνουν την κομματική τους υπέρβαση, για ένα ενιαίο ψηφοδέλτιο στις συνδικαλιστικές εκλογές. Αν όχι, θα ξεπέσει ακόμη περισσότερο ο συνδικαλισμός στα μάτια των εκπαιδευτικών και όταν φτάσει στο έσχατο σημείο παρακμής, ίσως από εκεί να αναγεννηθεί κάτι καινούργιο. Οφόμεθα.

Το ενιαίο ψηφοδέλτιο είναι μια ρεαλιστική πρόταση και όχι ρομαντική, όπως θέλουν να την παρουσιάσουν οι σκληροπυρηνικοί των κομμάτων. Προσωπικά, με μεγάλη ευκολία θα μπορούσα να ψηφίζω ταυτόχρονα, μέσα από ένα ενιαίο ψηφοδέλτιο, ικανούς συνδικαλιστές που να ανήκουν σε διαφορετικούς κομματικούς χώρους. Την ίδια άποψη έχουν πολλοί συνάδελφοί μου, που είναι μακριά από τις κομματικές παρεούλες.

Το ενιαίο ψηφοδέλτιο θα γίνει το έναυσμα για να σφυρηλατηθεί η ενότητα του συνδικαλιστικού κινήματος στη βάση. Και ένα τέτοιο κίνημα θα εξυψηφεί τα συμφέροντα του κλάδου

και κανείς δε θα μπορεί να το χειραγωγήει. Θα είναι αυτόνομο, ανεξάρτητο και δυναμικό, γιατί θα το στηρίζουν όλοι οι εκπαιδευτικοί.

Τα κομματικά όμως επιτελεία δε θέλουν έναν ακηδεμόνευτο συνδικαλισμό, γι' αυτό και πιστεύω ότι θα υποσικιάσουν το ενιαίο ψηφοδέλτιο. Και αν αυτό δεν το επιτύχουν ευθέως, ίσως προσπαθήσουν να το αλώσουν από μέσα, με την παραταξιακή εκπροσώπησή τους σε αυτό. Ακόμη και εκεί σε πρώτη φάση να οδηγηθούν τα πράγματα, πάλι καλύτερα θα είναι. Με το ενιαίο ψηφοδέλτιο τους ψηφοφόρους δεν μπορείς να τους βάλεις στο μαντρί. Και η ελευθερία αυτή, αργά ή γρήγορα, θα διαμορφώσει μια νέα δυναμική που χρειάζεται το συνδικαλιστικό κίνημα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Πηγαίνοντας στο τυπογραφείο τις σκέψεις μου αυτές, ένοιωσα να εκπληρώνω το χρέος της ευθύνης μου - μέχρι σήμερα - για την αναβάθμιση της Δημόσιας Εκπαίδευσης.

Η γραπτή και φωναχτή σκέψη με κράτησε όλα αυτά τα χρόνια, μακριά από τον ιό της αδιαφορίας και της ισοπέδωσης και δεν πρόκειται να την προδώσω ποτέ.

Είμαι ένας μοναχικός αγωνιστής, έξω από συντεχνίες και παρεούλες, γι' αυτό και έχω την πολυτέλεια να εκφράζομαι άφοβα και ελεύθερα, με γνώμονα πάντα το καλό της Εκπαίδευσης.

Με ενδιαφέρει να κυκλοφορήσουν οι ιδέες μου και να μιλήσουν με άλλες, με την ελπίδα να συμβάλλουν στον προβληματισμό και το διάλογο για την αναβάθμιση της Δημόσιας Εκπαίδευσης.

Φθάνοντας στο κλείσιμο αυτής της εργασίας, νιώθω να είπα, αυτά που είχα να πω, για την Παιδεία. Ελπίζω να πιάσουν τόπο και να φανούν χρήσιμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κολιάδης Εμμανουήλ, Θεωρίες μάθησης και Εκπαιδευτική πράξη, Τόμος Α`, Συμπεριφοριστικές Θεωρίες, Αθήνα 1989

Πετρουλάκης Νικόλαος, Προγράμματα, εκπαιδευτικοί στόχοι, μεθοδολογία, Αθήνα 1981 - Φελέκης

Πρόποδας Κωνσταντίνος, Γνωστική Ψυχολογία, Τόμος Α`, Η διαδικασία της μάθησης, Αθήνα 1996

Φράγκος Χρήστος, Ψυχοπαιδαγωγική, Αθήνα 1977 - Παπαζήσης

Χατζηστεφανίδης Θεοφάνης, Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης (1821-1986), Αθήνα 1990 - Παπαδήμας

Νόμος Πλαίσιο, Υπ` αρ. 1566/85

Περιοδικό «Διδακταλικό Βήμα»: Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2001

Περιοδικά «Οικονομικός Ταχυδρόμος»: 16-5-1991, 14-10-1993

Εφημερίδες «Βήμα»: 19-9-1993, 3-10-1993

Εφημερίδες «Ελευθεροτυπία»: 11-7-1996, 6-10-2001, 9-10-2001

**ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΕΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
«ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟ ΘΕΜΕΛΙΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ»**

Σταμάτης Αλαχιώτης
Πρόεδρος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αγαπητέ κ. Τασινέ,

Ευχαριστώ ειλικρινά για το ενδιαφέρον βιβλίο σας που είχατε την καλοσύνη να μου στείλετε. Στο «Δημοτικό Σχολείο το Θεμέλιο της Παιδείας» υπάρχουν ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες απόψεις, χρήσιμες για όλους μας καθώς αποτυπώνουν μια πραγματικότητα, αποτυπώνοντάς την ταυτόχρονα με αξιοπρόσεκτες προτάσεις.

Συγχαρητήρια

Αθήνα 11-3-2002

Μιχάλης Καναβάκης
Καθηγητής Παιδαγωγικών Επιστημών
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Κύριε Τασινέ,

Διάβασα με ιδιαίτερο ενδιαφέρον το εξαιρετο πόνημά σας: «Δημοτικό Σχολείο το Θεμέλιο της Παιδείας.» Μέσα από τις σελίδες του αναδύεται η αγωνία σας για το μεγάλο εθνικό ασθενή την «Παιδεία» και αυτό αποτελεί ένα παρήγορο σημάδι ευαισθησίας και προβληματισμού.

Πολλά θα είχε να ωφεληθεί το Υπουργείο, αν μια φορά το χρόνο προσιαλούσε τους εκπαιδευτικούς που έχουν να κατα-

Ιωάννης Καραντζής
Δρ. Επιστημών Αγωγής,
Σχολικός Σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
5^{ης} Περιφέρειας Πατρών

Για την εξαιρετική δραστηριότητα που επιδείξατε καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας σας ως Διευθυντής του 64^{ου} Δημοτικού Σχολείου Πατρών καθώς και για την έκδοση του αξιόλογου βιβλίου σας με τον τίτλο «Δημοτικό Σχολείο το Θεμέλιο της Παιδείας», σας εκφράζουμε τα θερμά μας συγχαρητήρια και την ευαρέσκειά μας.

Με την ευκαιρία αυτήν πρέπει ιδιαίτερα να τονίσουμε, ότι επιτελείτε το έργο σας με υπευθυνότητα, σοβαρότητα και ευ-συνειδησία, στοιχεία που σας καταξιώνουν στον ευρύτερο χώρο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ως Προσώπου και ως Διευθυντή Σχολείου.

Πάτρα 27-6-2002

Απόστολος Καραπαπάς
Σχολικός Σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
6^{ης} Περιφέρειας Πατρών

Αγαπητέ κ. Τασινέ,

Σας ευχαριστώ για την τιμητική προσφορά του βιβλίου σας με τίτλο: «Δημοτικό Σχολείο το θεμέλιο της Παιδείας», που εκδόθηκε πρόσφατα απ' τις εκδόσεις Αγέρι.

Διάβασα με ιδιαίτερη προσοχή όλες τις σελίδες και είδα με ευχαρίστηση ότι πρόκειται για μια δουλειά πάρα πολύ αξιόλο-γη και ενδιαφέρουσα.

Επιτρέψτε μου να σας συγχαρώ για την πρωτότυπη, περιε-κτική και λογοτεχνική αυτή εργασία και παράλληλα να σας ευχηθώ ολοκλήρωση των ευγενικών επαγγελματιικών σας επι-διώξεων.

Πάτρα 27-3-2002

Γεώργιος Αναστασίου
Σχολικός Σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
2^{ης} Περιφέρειας Πατρών

Ο συμπατριώτης μας Αναστάσιος Τασινός, πρόσφατα κυκλοφόρησε το βιβλίο «ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟ ΘΕΜΕΛΙΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ».

Το βιβλίο αυτό είναι μια κατάθεση ψυχής, γνώσης και εμπειρίας, 22 χρόνων εργασίας του συγγραφέα στο Δημοτικό Σχολείο.

Απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς, σε γονείς και σε όσους ενδιαφέρονται για τη Δημόσια Εκπαίδευση.

Ευχόμαστε στον άξιο εκπαιδευτικό, που τυχαίνει να είναι και διευθυντής του 64^{ου} Δημοτικού Σχολείου Πατρών, πάντα επιτυχίες και πρόοδο στην εκπαιδευτική του θητεία.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ Περιοδικό «Ηπειρωτικοί αντίλαλοι»
Πάτρα Μάρτιος 2002

Νίκος Χρυσόχου
Σχολικός Σύμβουλος Αγγλικών
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
Δυτικής Ελλάδας

Ποιό Δημοτικό Σχολείο ;
(Με αφορμή την έκδοση ενός βιβλίου)

Λίγα βιβλία διαβάζονται μονορούφι, επειδή κυρίως κεντρίζουν τον αναγνώστη. Τα περισσότερα σημερινά πονήματα που εκδίδονται αποτελούν ογκωδέστατα προσωπικά παραληρήματα, που μόνον ως αμυντικά οπλικά συστήματα δυνατόν να χρησιμοποιηθούν σε οχρωματικά έργα, σε σημείο που διερωτώμεθα: Μήπως η παντελής έλλειψη του μέτρου προσδιορίζει τελικά την αίσθησή τους; Κάτι παρεμφερές αποτελούν κι οι περισσότερες Κυριακάτικες εφημερίδες, που με τα ποικιλλοει-

δὴ σύνθετα κι αναρίθμητα διαφημιστικά έντυπα, συντελοῦν σε μια καινούρια δημιουργία Βιομηχανίας αναγκῶν, που στο άμεσο μέλλον θα καταστήσει οριστικά αναγκαία τη χρήση τρικυκλου ἢ ημιφορτηγού για τη μεταφορὰ τους στο σπίτι. « Οὐκ εν τω πολλῷ το ευ » πίστευαν οι πρόγονοι κι είχαν δίκιο. Το ίδιο πιστεύει και ο Αναστάσιος Τασινός, εκ Δολιανῶν καταγόμενος και συγγραφεὺς του νεοεκδοθέντος βιβλίου: «Δημοτικό Σχολείο το θεμέλιο της Παιδείας» (εκδόσεις Αγέρη, Πειραιάς)

Τον Τασινό ευτύχησα να τον γνωρίσω στον βιότοπό του, το 64^ο Δημοτικό Σχολείο Πατρῶν, ως διευθυντή, δυναμικό, αδιάλλακτο μαχητή, που για χρόνια παλεύει για να στεγάσει τα παιδιά της Τερψιθέας σ' ένα χώρο κατάλληλο για σχολείο. Το σημερινό «Σχολείο του Δρόμου» που διευθύνει βρίσκεται κατακερματισμένο σε πανάθλιους χώρους τριῶν πολυκατοικιῶν, με προκάτ τουαλέτες μέσα στις «τάξεις» και ὅλα τα παιδιά στους δρόμους την ὥρα του διαλείμματος. Η χρόνια διαρκής αντιπαράθεση ἀλλά και συνάμα προσπάθεια συνεργασίας με κοινωνικούς φορείς για την επίτευξη του στόχου του Τασινού ἔχει συγκινήσει τους πάντες, εκπαιδευτικούς και μη, κι ἔχει κατ' επανάληψη προσελκύσει το ενδιαφέρον του Προέδρου της Δημοκρατίας. Κι αυτό αποτελεί το μοναδικό στοιχείο για το οποίο τον κατακρίνω, αφού κατὰ την ταπεινή μου γνώμη, αὐτή η ανεπανάληπτη εμπειρία του θα ἔπρεπε να καταγραφεί ως πρώτο του βιβλίου. Ὅμως ο Τασινός αποδεικνύεται υπεράνω κι ασχολείται με το κυρίως ἔργο του, που αφορά το ρόλο του δασκάλου στο σημερινό σχολείο. Αφετηρία του αποτελεί η πεποίθησή του, *ὅτι «ο ρόλος του δασκάλου θα είναι πάντα αναντικατάστατος, μαθαίνοντας τα παιδιά πως να μαθαίνουν»*. (σελίδα 22)

Ο Τασινός δεν κάνει Λογοτεχνία, κάνει Πολιτική. Διαπιστωμένα ενεργός πολίτης με αυτογνωσία, ἀφ' ενός επικεντρώνει στα του «οίκου του» μελετώντας ρεαλιστικά τον εκπαιδευτικό χώρο, πριν προβεί σε ακριβείς διαπιστώσεις, ὥστε να τολ-

μήσει, αναλαμβάνοντας τις ευθύνες του, να προτείνει συγκεκριμένα μέτρα-λύσεις και απ' ετέρου προσπαθεί να τα εντάξει στις σύγχρονες αναζητήσεις και παγκόσμιες εξελίξεις. Τι άλλο άραγε είναι η Πολιτική; Ταυτόχρονα δεν κάνει Πολιτική αλλά Λογοτεχνία. Γιατί, χωρίς να «λουφάξει» και με προσωπικό ρίσκο διακυβεύοντας ενίοτε και το κύρος του δασκάλου, χωρίς να τα «μασάει» και χωρίς περιστροφές, διατυπώνει τις αξιόλογες απόψεις του σε στρωτή, κατανοητή κι όμορφη Ελληνική γλώσσα. Κι είναι προφανές, ότι «ό,τι θυμάται χαιρέται» - και το γλεντάει δεόντως - για το καλό αυτού του τόπου.

«Πιστεύω πως η δημοκρατικότητα, η ελευθερία και η ευαισθησία δοκιμάζονται στο σεβασμό της διαφορετικότητας». (σελίδα 42)

Διασχίζοντας επιτυχώς ένα ευρύ θεματικό φάσμα, στο οποίο όλοι μεν τοποθετούνται, αλλά ελάχιστοι τολμούν να δημοσιοποιήσουν αυτές τις μύχιες σκέψεις τους ή να τις καταγράψουν έστω ως προσωπικές μαρτυρίες. Ο συγγραφέας δεν καυχιέται για την παραγωγή αριστουργήματος, αλλά μιας μανιβέλας, εργαλείου σκέψης, που αναταράσσοντας τα νερά για ν' αποφευχθεί το κοινωνικό «σκορβούτο», αποσκοπεί στην αφύπνιση των συνειδήσεων κι όχι στην κινητοποίηση των μαζών. Κι ο τρόπος που χαρτογραφούνται τα οράματά του, τους προσδίδει τον χαρακτήρα, που η άρθρωση της σκέψης, λογοτεχνίζουσα, απαντάται στα πλαίσια ανεπιπλήρωτων οραμάτων.

«Η κοινωνία μας έχει ανάγκη απ' το οξυγόνο της Δικαιοσύνης, της Διαφάνειας και της Αξιοκρατίας για να εμπιστευτεί το Κράτος». (σελίδα 135).

Ο Τασινός είναι ένας ρομαντικός ρεαλιστής. Πατάει γερά προκειμένου να εκτιναχθεί στο όνειρό του, δίνοντας στον αναγνώστη τ' απαραίτητα εφόδια για να δει τα εκπαιδευτικά τεκταινόμενα πιο σφαιρικά. Τον αφήνει αδιάφορο τι ζώδιο είναι ο Υπουργός Παιδείας, που καλείται να επιλύσει πολιτικά και πραγματικά προβλήματα και να χαράξει τους νέους δρόμους

της εκπαίδευσης των Ελληνοπαίδων. Αντίθετα τον σπαράσσει η διαπίστωση, ότι η σημερινή εκπαίδευση κάτω απ' τις συνθήκες που πραγματώνεται γεννά «ζωδιολάτρες», που αποδίδουν τα πάντα σε αλληλουχίες συμπτώσεων που απαρτίζουν μια «ειμαρμένη».

Απλώς, δημιουργικός και κυρίως καλοπροαίρετος ο Τασινός, αντί ημερολογιακών σημειώσεων, έδωσε πνοή σ' ένα βιβλίο, που στο διηγητές θα του θυμίζει την πρωταρχική του υποχρέωση να υπηρετήσει την Ελληνική υπόθεση στην εκπαίδευση μέχρι εσχάτων, με περισσή ειλικρίνεια, καταλογίζοντας σ' εαυτόν και τις δικές του αδυναμίες.

Αυτό όμως που περισσότερο χάρηκα διαβάζοντας το βιβλίο είναι το μεράκι και γι' αυτό θα 'θελα να τελειώσω με τα λόγια του (σελίδα 77) :

«Πιστεύω ότι η κριτική και οι προτάσεις έχουν αξία όταν γίνονται χωρίς υπολογισμούς και ιδιοτέλεια, με γνώμονα το καλό της Παιδείας, έστω κι αν χρειαστεί μερικές φορές να μπεις στο μάτι του κωλώνα Προσφέρουν πολύ περισσότερα, σωστές ή λαθεμένες, απ' ότι τα υμνολόγια και τα λιβανιστήρια.

Κι αυτό έχει μεγάλη σημασία. Ύστερα δεν σκοπεύω να ανταλλάξω με τίποτα στον κόσμο, το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης. Ιδέα για την οποία πολλοί έχυσαν το αίμα τους, ενώ εμείς σήμερα λίγη μελάνη.»

Κι η είδηση επί του τυπογραφείου: «Ο Τασινός εκούσια επιστρέφει στα πάτρια εδάφη, στην Ήπειρο. Πρόκειται, αν μην τι άλλο, για μια σπουδαία μετεγγραφή.»

Εφημερίδα «Ήπειρος»

Σάββατο - Κυριακή 25-26 Μαΐου 2002

Θωμάς Καραγιάννης
Τέως Πρόεδρος Συλλόγου Δασκάλων και Νηπιαγωγών
Πάτρας και νυν μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της
Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας

Αγαπητέ μου Τάσο,

Σ' ευχαριστώ για την τιμητική προσφορά του βιβλίου σου.

Σου εξομολογούμαι, πως θυμήθηκα όλα εκείνα τα δύσκολα και πέτρινα χρόνια, που πέρασα ως μαθητής Γυμνασίου στον τόπο καταγωγής σου στα Δολιανά Ιωαννίνων. Θυμήθηκα πολλά. Θυμήθηκα πρόσωπα και καταστάσεις. Μπορεί οι δρόμοι μας, όπως μου γράφεις στην αφιέρωση του βιβλίου σου να είναι διαφορετικοί, αλλά ο στόχος μας είναι ίδιος: Η αναβάθμιση της Δημόσιας Εκπαίδευσης.

Είναι αλήθεια πως σήμερα η δημόσια Εκπαίδευση έχει προβλήματα και χαιρομαι, που στο βιβλίο σου κρίνεις και προτείνεις τρόπους επίλυσης των προβλημάτων, μέσα από τη μακρόχρονη προσφορά σου στη Λαϊκή μας Παιδεία. Ο δρόμος εξάλλου για να φτάσουμε στην Ιθάκη, όπως οραματιζόμαστε το δάσκαλο και το δημοτικό σχολείο είναι μακρύς, είναι δύσκολος. Θα συνεχίσουμε την προσπάθειά μας. Δεν έχουμε το δικαίωμα ούτε να εφησυχάζουμε ούτε ν' αδρανούμε.

Με εκτίμηση και φιλία Πάτρα 23-1-2002

Γιάννης Παπαχρίστου
Δάσκαλος 5^{ου} Δημοτικού Σχολείου Ιωαννίνων

Αγαπητέ συνάδελφε κύριε Τασινέ,

Θερμά συγχαρητήρια για το κουράγιο σου ν' ακτινογραφήσεις τα θεμέλια της Παιδείας μας στο βιβλίο σου: «Δημοτικό Σχολείο το θεμέλιο της Παιδείας.»

Ως συνάδελφός σου που εργάζομαι οκτώ χρόνια τώρα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση της πατρίδας μας, μετά από δύο

δεκαετίες εκπαιδευτικού έργου σε σχολεία της Γερμανίας, διάβασα με μια ανάσα το βιβλίο σου κι αισθάνθηκα να φεύγει ένα βάρος από πάνω μου, καθώς πάρα πολλά από αυτά που βάραιναν την ψυχή μου, διαπίστωσα, ότι τα διατυπώνει με ωραίο τρόπο και τα δημοσιοποιεί ένας ευσυνείδητος δάσκαλος.

Ακριβώς αυτό που κάνεις εσύ, οφείλει να κάνει ολόκληρη η εκπαιδευτική κοινότητα της πατρίδας μας από το Νηπιαγωγείο μέχρι το Πανεπιστήμιο, ως το Υπουργείο Παιδείας και τα κέντρα συγγραφής σχολικών βιβλίων, αν θέλουμε να βγούμε απ' την αρρωστημένη κατάσταση στην οποία βρίσκεται για μεγάλο χρονικό διάστημα η δημόσια και ιδιωτική Εκπαίδευση.

Τα ψεύτικα τα λόγια τα μεγάλα, περί υψηλού επιπέδου σπουδών των μελλοντικών εκπαιδευτικών μας, περί πανεπιστημιακής μετεκπαίδευσης των εν ενεργεία εκπαιδευτικών, περί δημοκρατικών βιβλίων και δημοκρατικής Παιδείας που απολαμβάνουν τα Ελληνόπουλα, δεν ωφελούν πλέον κανέναν, αντίθετα, κάνουν μεγάλη ζημιά.

Ας ελπίζουμε ότι θα αξιωθούμε να δούμε μια μέρα την πολιτεία μας να σχεδιάζει την εκπαιδευτική πολιτική της με σοβαρότητα και πολλή δουλειά, ξεινώντας απ' το Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό που είναι το θεμέλιο και όχι απ' το Λύκειο και το Πανεπιστήμιο που είναι η σκεπή.

Εύχομαι σ' έναν τέτοιο σχεδιασμό να συμμετέχουν και συνάδελφοι της παιδαγωγικής πράξης όπως εσείς.

Με εκτίμηση

Γιάννινα 14-3-2002

Αφροδίτη Γιάχου

Ταμίας Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων

64^ο Δημοτικού Σχολείου Πατρών

Κύριε Διευθυντή του Σχολείου μας, ως μητέρα τριών παιδιών (δύο στο Δημοτικό και ένα στο Νηπιαγωγείο) θέλω να

σας ευχαριστήσω, γιατί με το βιβλίο σας «Δημοτικό Σχολείο το θεμέλιο της Παιδείας» με βοηθήσατε να βρω την ψυχική δύναμη και να κινηθώ δημιουργικά, κεντρίζοντας το ενδιαφέρον των παιδιών μου και δίνοντάς τους ποικιλία απόψεων και μεθόδων, αντί της σχολαστικότητας και ομοιομορφίας που επικρατεί σήμερα μέσα στα βιβλία και στα προγράμματα του σχολείου.

Σαν γονέας όχι λίγες φορές σήκωσα ψηλά τα χέρια την ώρα που διάβαζα τα παιδιά μου. Νόμιζα έφταιγα εγώ ή τα παιδιά μου που δεν ήταν πολύ έξυπνα ή ακόμα και ο δάσκαλός τους που δεν ήταν μεταδοτικός. Διαβάζοντας, όμως, όπως είπα το βιβλίο σας συνειδητοποίησα ότι φταίνε οι ελλείψεις στο εκπαιδευτικό σύστημα και ειδικά στα βιβλία. Αντί να ελιχθούν τους μαθητές, τους απωθούν και τους νεκρώνουν τα ενδιαφέροντα, έχοντας πλήθος περιττών γνώσεων.

Εύχομαι να συνεχίσετε ν' αγωνίζεστε και να εκφράζετε τις ιδέες σας για την αναβάθμιση της Δημόσιας Εκπαίδευσης.

Με εκτίμηση

Πάτρα 25-3-2002

Αλέξης Αβράμης

Μέλος Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων

47^ο Δημοτικού Σχολείου Πατρών

Έχοντας σαν αρχή την ελεύθερη σκέψη και άποψη, με συγινεί ιδιαίτερος να γνωρίζω ανθρώπους να μιλούν με την καρδιά και όχι με συντεχνιακά συμφέροντα.

Ένας τέτοιος άνθρωπος είστε κ. Τασινέ. Σας γνώρισα πριν λίγα χρόνια όταν κάνατε μάθημα στο γιο μου το Σπύρο στο 47^ο Δημοτικό Σχολείο Πατρών. Ομολογώ ότι δεν σας γνώριζα καλά σαν άνθρωπο.

Διαβάζοντας όμως το βιβλίο σας με τίτλο «Δημοτικό Σχολείο το θεμέλιο της Παιδείας» με συγκίνησε ιδιαίτερα ο τρό-

πος σκέψη σας. Οι ιδέες σας για καλύτερη Παιδεία, για το επίπεδο των εκπαιδευτικών, για την βελτίωση των διδακτικών βιβλίων και όχι μόνο.

Φαίνεται η εμπειρία τόσων χρόνων στα σχολεία και η θέληση να βοηθήσετε την Παιδεία, με προτάσεις και υποδείξεις, βγαλμένες απ' τη σχολική σας δράση.

Διαβάζοντας το βιβλίο ένιωσα ότι το έγραφα εγώ.

Θα μπορούσατε να παίρνατε το μισθό σας, όπως πολλοί συνάδελφοί σας και να αδιαφορείτε αν θα μάθουν τα παιδιά μας γράμματα, χωρίς προβληματισμούς και χωρίς συναίσθημα. Και όμως εσείς προβληματίζεστε αρκετά.

Θεωρούσα και θεωρώ ότι οι αξίες είναι λίγες και συρρικνωμένες, αλλά διαβάζοντας το βιβλίο σας ενθαρρύνθηκα αρκετά.

Είμαι γονέας τριών παιδιών, δύο πηγαίνουν στο Γυμνάσιο και το άλλο στο Δημοτικό, και ανησυχώ πολύ για το μέλλον τους.

Είστε ένα φωτεινό παράδειγμα και σας εύχομαι να παραμείνετε έτσι.

Πάτρα 30-3-2002

Τηλέμαχος Λαμπριδης Συνταξιούχος δάσκαλος

Αγαπητέ μου Τάσο.

Με μεγάλη χαρά δέχτηκα, τον προηγούμενο Δεκαπενταύγουστο το βιβλίο σου, που είχε την ευγενική καλοσύνη να μου χαρίσεις.

Ο προβληματισμός σου, οι ανησυχίες σου, και οι υψηλές σου προτάσεις, καθορίζουν, τις αρχές, τη μέθοδο, το εύρος και το βάθος της έρευνάς σου, για να συνταχθεί αυτό το γόνιμο βιβλίο των 156 σελίδων.

Λες πάντα το σωστό, όχι το εύκολο. Με μεράκι, με μαστοριά, ευαισθησία, έμπιστες αυτό το βιβλίο. Σου αξίζει ένα μεγάλο μπράβο.

Σε χαίρομαι Τάσο που έχεις πάντα ξεκάθαρη ανυποχώρητη άποψη. Ο λόγος σου γραπτός και προφορικός είναι τόσο βαθύς, πυκνός και διαλεκτικός.

Το βιβλίο σου είναι σημαντικό έργο, αδιάκοπο, πρωτοποριακό και καινοτόμο.

Είναι μια ακτίνα φωτός και ελπίδας, για την ανόρθωση της Παιδείας. Αποτελεί έκφραση αγάπης και παραδοχής, για τον επιστήμονα δάσκαλο και τον άνθρωπο.

Το βιβλίο σου προσφέρει συγκινησεις, που φέρνουν περηφανα την προσωπική σου σφραγίδα.

Τάσο μου, ξεντύνεις τη σκέψη σου και μαζί της ξεγυμνώνεις το εκπαιδευτικό σύστημα.

Αναζητείς Παιδεία και μαθητές που να σιέφτονται και δεν παπαγαλίζουν.

Σου εύχομαι να συνεχίσεις τον αγώνα σου και να ψηλώνεις το δέντρο σου, μ' αγάπη και στήριξη του παιδαγωγικού σου έργου.

Πώς να μη συγκινηθεί ο αναγνώστης του βιβλίου σου «ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟ ΘΕΜΕΛΙΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ» διαβάζοντάς το.

Γιάννενα 13-6-2003

